

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci použil, jsem uvedl v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční dohody o užití mé práce jako školního díla podle § 60 odstavec 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jiného subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně

V Jilemnici dne 1. 3. 2014

Jan Zaoral

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat především mé vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Heleně Pochobradské, PhD., za její odborné rady, cenné připomínky a za čas, který mi věnovala. Dále bych chtěl poděkovat zaměstnancům Archivu Univerzity Karlovy, Archivu Národního muzea, Archivu Památníku národního písemnictví, Archivu Ministerstva zahraničních věcí, Národního filmového archivu, Archivu Akademie věd ČR, Archivu ČVUT, Archivu České televize, Archivu senátu. A na závěr patří velký dík také všem ostatním, kteří se mnou měli při psaní práce trpělivost a umožnili mi, abych tuto práci vypracoval.

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Historie a současnost specializovaných archivů

Jan Zaoral

Bakalářská práce

2014

Anotace

Práce se zabývá vznikem vybraných specializovaných archivů a jejich historickým vývojem až po současnost a zaměřuje se na české specializované archivy, které se nacházejí v Praze. Věnuje se jejich vnitřní struktuře a vývoji podle legislativy. Ukazuje jejich pozici v archivní síti a udává, jaký typ archiválií uchovávají. Dále jsou v práci zvýrazněny jednotlivé roky, které měly vliv na chod jednotlivých archivů a byly roky přínosů.

Klíčová slova

Archiválie, archivní legislativa, archivní síť, specializované archivy, archivní fondy

Anotation

The thesis is concerned with selected specialized archives, their forming and their historical development up to the present, focusing on Czech specialized archives located in Prague. It describes their internal structure and development under the legislation. The work points out their position within the network of archives and indicates the type of archival records they keep. Furthermore, the thesis highlights particular years that constructively influenced operation of these archives.

Keywords

Archival records, archival legislation, archive network, specialized archives, archival collections

Obsah

Úvod.....	1
Vymezení archivů	3
Archiv Univerzity Karlovy	6
Archiv Národního muzea.....	22
Literární archiv Památníku národního písemnictví	29
Archiv Ministerstva zahraničních věcí	34
Národní filmový archiv	40
Archiv Akademie věd.....	45
Archiv ČVUT	53
Archiv České televize	57
Archiv Senátu PČR.....	61
Závěr.....	64
Prameny.....	65
Archivní fondy.....	66
Literatura	67
Internet.....	69
Resumé	71
Přílohy	72

Úvod

Tuto práci jsem si vybral, protože jsem se chtěl věnovat tématu archivnictví, které mě zajímá. Dalším aspektem výběru je to, že o specializovaných archivech se, dle mého názoru, příliš nepíše. Většinu zdrojů, ze kterých jsem čerpal, vydávají samy archivy. Než jsem začal pracovat na své práci, vždy jsem nejprve vykonal návštěvu každého archivu, o kterém jsem se následně rozepsal.

První návštěva byla v Archivu Ministerstva zahraničních věcí, kde musí zájemce nejprve vyplnit žádost, na jaké téma bude bádát, musí si objednat archiválie, které bude studovat a až poté mu archiv žádost schválí. Když se badatel dostaví na místo, vždy musí počkat na pracovníka, se kterým projde bezpečnostní kontrolou. Velice mě to překvapilo, protože taková opatření nemají ani ve státním archivu. Jistě je to však také tím, že se Archiv Ministerstva zahraničních věcí nachází v budově, kde se všichni nově příchozí musí identifikovat. Těmito faktory chci poukázat, že se specializovaný archiv liší od státního archivu nejen povahou archiválií, které uchovává z povahy zřizovatele ministerstva zahraničních věcí, ale i bezpečnostními prvky, jako je již zmíněná kontrola při vstupu. V Archivu Ministerstva zahraničních věcí jsem studoval z archiválií, jinde ze zapůjčených publikací.

V Národním filmovém archivu jsem navštívil knihovnu a konzultoval jsem svou práci s archivářem. Než jsem začal bádát v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, měl jsem nejprve konzultace s pracovníkem archivu, který mi ochotně poskytl informace týkající se mé práce. Stejnou ochotu při poskytování informací mi poskytl i pracovník v Archivu Karlovy univerzity, vyhradil si pro mě čas a poskytl mi publikace, ze kterých jsem následně čerpal. Mile mě překvapilo, když se v archivu zajímali i u koho píše svojí práci.

V Archivu Akademie věd České republiky jsem se byl nejdříve podívat na dni otevřených dveří, až poté jsem tam zahájil bádání. Jelikož má archiv málo pracovníků, je nutné si archiválie či publikace objednat předem. Než jsem zahájil bádání, byl mi doporučen bývalý pracovník Archivu Akademie věd, který se zajímá o archivy zvláštního významu a specializované archivy. Ten mi doporučil některé užitečné publikace a vyprávěl o svém fungování v archivu.

V Archivech ČVUT a České televize jsem se musel předem domluvit s příslušnými pracovníky, protože i zde se potýkají s nedostatkem pracovníků, aby mi požadované archiválie a publikace předem připravili. V Archivu ČVUT bylo navíc nutné domluvit si přesný den i čas, přestože archiv má své badatelské dny. V Archivu České televize jsem se musel domluvit

s příslušným pracovníkem spisového archivu, nejprve jsem si vybral, jaké archiválie chci předložit, a potom se jsme se domluvili, v jaký den mohu přijít bádát.

Ve své práci chci poukázat na to, za jakým podnětem vznikají archivy zvláštního významu, později specializovaného. Cílem práce je vyzdvihnout, co se v daném roce stalo nebo co je pro ten a ten archiv přelomové. Fondy jsem uváděl pouze u některých archivů. K práci jsem použil archivní legislativu a další zákony, které se vztahují k některým archivům, dále jsem uváděl i vyhlášená rozhodnutí. Použil jsem archivní časopis, knižní publikace a sborníky, které vydávají archivy a sborníky u příležitostí výročí. Touto prací chci dokázat, že i specializované archivy mají svoji bohatou historii.

Vymezení archivů

K rozhodnutí o plném fungování archivu nedošlo vždy hned, přesto je u každého archivu vymezen datum začátku fungování. Při vzniku archivu často docházelo k problémům, jako je hledání vhodného zázemí a shánění kvalifikovaných pracovníků. Tyto archivy byly ustanoveny v první vydané vyhlášce v §11 č. 29/1954 Sb., o archivnictví, pod pojmem „ostatní archivy.“ Archivy byly vytvářeny institucemi, které je zřizovaly a ministerstvo vnitra je bralo do svého vědomí. O svoje archiválie pečovaly podle sebe, protože měly zvláštní povahu, patřily však do jednotného archivního fondu.

Dalším zákonem v § 24 č. 97/1974 Sb., o archivnictví, dochází přímo k uvedení a zařazení archivů zvláštního významu do archivní sítě, z tohoto zákona už vyplývá, za jakých podmínek lze vytvořit archiv zvláštního významu a lze určit povahu archiválií jiného významu. Na základě již jmenovaného zákona je ke zřízení archivu potřeba souhlasu ministerstva vnitra a splnění některých předpokladů, které tento zákon vyžaduje. Archiválie se zvláštní povahou jsou ukládány pro účely instituce, která zřizuje svůj archiv zvláštního významu a zajišťuje jejich péčování. Archivy, které vznikly ještě před vydáním tohoto zákona, mohly být zřízeny bez souhlasu ministerstva vnitra a nevztahuje se na ně ani první vyhláška o archivnictví, přestože byly zařazeny do vědomí ministerstva vnitra. K zániku může dojít, pokud příslušná instituce požádá o zrušení a ministerstvo vnitra k tomu vyjádří svůj souhlas. Nejprve však musí dojít k zajištění archiválií, které se uloží do nejbližšího státního archivu.¹

Vymezením archivů zvláštního významu je, že jsou vystihovány nebo uváděny pro jmenovatele (instituce, která je spravuje). Jejich činností jsou specializované tedy „zvláštní význam“ tím že mají svůj charakter fondů a sbírek, které spravují a jsou zastoupeny v jednotném archivním fondu a taky jedinečné a nejsou zastupitelné.² V 90. letech 20. století, kdy docházelo k výstavbám nebo rekonstrukcím budov okresních archivů, měly archivy zvláštního významu svoje depozitáře v nevyhovujících nebo nedostatečných kapacitních prostorech, neměly tedy příliš možnost se propagovat. Dalším problémem je, že některé depozitáře byly roztříštěné a archiválie a fondy se nenacházely na pouze jednom místě. Během devadesátých let se tato situace poměrně zlepšovala, našly se vhodné prostory – například Archiv České televize přestěhoval všechny archiválie a fondy na jedno místo; Literární archiv Památníku národního písemnictví též přestěhoval část archiválií na detašovaný depozitář a ten se tam dodnes nachá-

---

¹ SÝKORA, Vojtěch – GÖRNER, Josef – OREL, Jaroslav. Právní úprava archivnictví v ČSR: Výklad zákona o archivnictví a k němu vydaných prováděcích předpisů. In *Sborník archivních prací* 18. Praha, 1978, č. 28, str. 196–197, ISSN 0036-5246.

² SCHWIPPEL, Jindřich. Archivy Zvláštního Významu v ČSSR. In *Archivní zprávy ČSAV řada A*. Praha, 1975, č. 7, str. 60.

zí. S problémem prostorů se potýkal i Archiv Akademie věd ČR, který po záplavách v roce 2007 hledal vhodné prostorové podmínky, dnes však již má dobré místo a prostorné depozitáře. Národní filmový archiv naopak stále sídlí v místech, kde nejsou dobré podmínky pro ukládání filmových fondů a zároveň trpí nedostatkem místa. Ne všechny archivy však řešily problém s prostory, Archiv Národního muzea je má vhodné a zároveň obsahuje detašovaný depozitář. Archiv ministerstva zahraničních věcí a Archiv Univerzity Karlovy měly tu výhodu, že mají svoje archiválie uskladněné na dobrých místech.

Dalším zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů v § 51 a § 52, došlo k přejmenování na specializované archivy a k požadavku akreditačního řízení, ve kterém musí splnit přesně definované podmínky pro svoji činnost. Tímto se specializované archivy řadí do stejné archivní sítě spolu s okresními archivy, výjimkou je to, že jsou zřizovány svými institucemi, ke kterým patří. Platí to tak u všech zvláštních archivů až na Národní filmový archiv, jehož zřizovatelem je ministerstvo kultury. Specializované archivy jsou ve své podstatě mezi sebou shodné, mají společné rysy, ale na druhou stranu se od sebe liší pro svoji různorodost. Dále bych chtěl ve své práci ukázat, že specializované archivy disponují výbornými kvalifikovanými pracovníky, kteří mají přehled o materiálu ve svém archivu, výborné znalosti o archiváliích a mohou se srovnávat i se zaměstnanci státních archivů.³ Již zmíněný Archivní zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, předepisuje že archivy musí spolupracovat s příslušnými oblastními archivy. Anketa Zdeňka Váchy uvádí, že toto nařízení specializované archivy nepocitují jako střet do svého zásahu, ale spíše je to vnímání v teoretické rovině. Zvláštní archiválie se v rámci specializovaných archivů poměrně dobře uchovávají a péče o ně je snazší než ve Státních oblastních archivech. Co se týče spisové služby, kterou vykonává zřizovatel specializovaného archivu, má archiv pouze dohled (nikoliv kontrolu, kterou mají státní archivy, které mají na kontrolovaných institucích organizační nezávislost).

Specializované archivy jsou podřízené svému zřizovateli. Dohled ze strany specializovaných archivů se skládá ze tří částí: jedná se o dohled nad evidováním, oběhem, ukládáním archiválií a předkládání ke skartačnímu řízení, dále dodržování spisového řádu a plánu dohlížení na parametry spisovny a prostor, kde se ukládají písemnosti. Zřizovatel má právo nařizovat opravy zjištěných nedostatků. Objevil se návrh ke zrušení nařízení o tom, aby specializované archivy neměly povinnost předkládat skartační protokoly k nahlédnutí příslušnému Státnímu oblastnímu archivu a Národnímu archivu, jak to zákon nařizuje, ale aby se tato povinnost nahradila zveřejněním ve výročních zprávách. Chtěl bych poukázat na to, že specializované ar-

---

³ PULEC, Jiří. Archivy Zvláštního významu. In *Archivní časopis* 56. Praha, 2006, č. 2, str. 92–101. ISSN 0004-0393.

chivy se svým personálním stavem nemohou uplatňovat svá práva a vykonávat své povinnosti. V archivní síti mezi Státními oblastními archivy a okresními archivy panuje jednotné fungování, čímž se od specializovaných archivů, které jsou různorodé, liší. Specializované archivy se však musí řídit i jinými zákony nejen archivní legislativou.⁴ Až na Literární archiv Památníku Národního písemnictví, jehož akreditace se přímo odvíjí v § 80 v zákoně č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, a Archiv Univerzity Karlovy, který je zatím v akreditačním řízení a má povolenou výjimku v provozu archivu, jsou uvedené akreditace uděleny v letech 2007–2009.

Archivy se do budoucna snaží zlepšovat prostorové podmínky a metody uchovávání archiválií, což se poměrně daří. Ve většině archivů došlo nebo ještě dochází k digitalizaci a uveřejňování inventářů. Digitalizace samotných fondů se však pro zatím povětšinou nekoná a to z důvodů nedostatku finančních prostředků a kvůli malým počtům pracovníků.

---

⁴ VÁCHA, Zdeněk. Specializované archivy a jejich zkušenosti se stávající archivní legislativou. In *Práce z dějin Akademie věd*. Praha, 2011, č. 1, str. 121–129. ISSN 1803-9448.

Archiv Univerzity Karlovy

Přesné datum vzniku archivu není přesně znám, předpokládá se však rok 1360. Archiv vznikl jako listinný archiv, kde se ukládaly všechny listiny, které Univerzita Karlova vyhotovila nebo obdržela. Co se týče postupného historického vývoje, má Archiv Univerzity Karlovy velkou vývojovou etapu, nicméně jeho historie končí koncem padesátých let 20. století a další vývoj lze zaznamenat až během sedmdesátých let 20. století.

Ze začátku se zde ukládaly pergameny v menším počtu a zakládající listiny týkající se vzniku Univerzity Karlovy. První zmínky o funkci archivu jsou z 16. století, odkud se dochoval inventář v několika opisech, který mohl být sestaven v letech 1542–1546. Z inventáře je patrné, že byla sestavena komise, která měla na starosti soupis vesnic, které odváděly daně univerzitě. Podle tohoto inventáře lze dále zjistit, že písemnosti, které zde byly uloženy, jsou v dobrém stavu. Listiny se při inventarizaci sepisovaly ručně a zároveň se určovalo, jaké instituci náleží. Z rozboru inventáře je navíc patrné, že vedle univerzitního archivu existovaly v polovině 16. století i archivy kolejí. Z rozboru je také vidět, že písemnosti už neobsahovaly jen dokumenty týkající se univerzity a její obce, ale nachází se zde mnohé písemnosti týkající se mistra Jana Husa a jeho kostnického koncilu. Dále jsou zde písemnosti, které jsou spjaty s některými pražskými kostely, pečetidla univerzity a typáře některých zaniklých fakult.

V tomto století poklesl zájem i péče o písemnosti a jejich evidenci. V roce 1567 nemohli mistři udat přesné číslo svého ročního důchodu a univerzita nemohla doložit svůj příjem, protože shořely zemské desky. Některé písemnosti se ztratily, protože archiv nebyl příliš uspořádaný. Naštěstí se neztratila privilegia univerzity ani jejich složky. Rudolfovým majestátem z 9. 7. 1609 se vysoké učení dostalo do působnosti stavů, Adama Zalužanského ze Zálužan, Petra Macera z Letošic a Václava Collidiusa z Dobrovičan. V tomto roce v září byla provedena revize všech majestátů, privilegií, fundací a důchodů. Z tohoto vznikl druhý inventární soupis listin pražské univerzity. Oproti prvnímu inventáři má tento soupis nedostatek a to ten, že je neuplný a neuvádí některé listiny, které se dochovaly nebo ty, které slouží jako registry z prvního inventáře. Jeho výhodou je však to, že ukazuje uspořádanost archivu. Písemnosti celé univerzity s pečetidlem a rektorskými typáři fakult lékařských a teologických byly pak uloženy do kovové truhly spolu s dalšími privilegii Karlovy koleje a listinou Andělské koleje. Většinu listin pořídila komise, která byla založena 14. 9. 1609, fungovala však jen tři dny. Tyto nejstarší inventáře podávají seznam listin a také doklad toho, že se archiv zaobíral povětšinou jen písemnými památkami.

V soupise dalšího archivního materiálu byly opomíjeny úřední knihy, které mají povahu matrik a které uváděly seznamy imatrikulovaných, nebo těch, kteří dosáhli akademického grandu

a alba jednotlivých kolejí. Dalšími dokumenty, které se dávaly stranou, jsou úřední knihy, které vzešly z činnosti v 16. století. Archiv od svého vzniku neměl nikoho, kdo by jej spravoval. Až v roce 1612 byl archiv přidělen rektorovi univerzity a jeho dvěma pomocníkům, kteří měli o univerzitní archiv pečovat. Stalo se tak z důvodu reformy vysokého učení.⁵ Existuje zmínka o tom, že měl být archiv přidělen původně notáři univerzity, protože ten měl na starost písemnou agendu, vydával písemnosti a pečetil je, ale archiv nikdy na starosti neměl. Touto reformou došlo i ke vzniku jednotného archivu pražského vysokého učení, kde se písemnosti začaly stále více soustřeďovat v rukou rektora, který je ukládal v pokladnici (fišku), z tohoto zjištění lze usuzovat, že listiny nabyly patřičné hodnoty.

Po bitvě na Bílé hoře se pokladnice (fišek) zapečetila, což však byla chyba, protože v roce 1621 potřebovali univerzitní mistři privilegia a nemohli se k nim dostat. V pokladnici se ukládaly nejenom listiny a privilegia, ale i osobní doklady a některé věci patřící děkanům a rektorům. Nejcennější listiny, které se zde ukládaly, byly přístupné jenom mimořádně, zatímco listiny, které se uchovávaly v knihovně, byly přístupné kdykoliv a sloužily potřebám notáři.

Vedle zapečetění pokladnice v roce 1621 se zapečetil i archiv a to až do roku 1622. Po otevření archivu byla zjištěna potřeba jeho reformace. Byla sestavena komise, složená z pánů Heřmana Černína z Chudenic a Michala Pěčka Smržického z Radostic, která měla na starosti soupis všech privilegií, statutů a dalších dokumentů, které se týkaly univerzity. Výsledkem byl další inventář, který měl povahu seznamu listin a netýkal se dalších událostí ohledně univerzity.

Inventář byl v porovnání s předešlým inventářem vzniklým v roce 1609 podstatně úplnější. Z důvodu velikého spěchu byl tento inventář však stále nedostačující a nezachytil vše, co bylo uchovááno v archivu. Velké kritiky se mu dostalo právě od jezuitů, kteří v roce 1628 převzali archiv. Po převzetí archivu do péče jezuitů došlo k další inventarizaci jeho písemností. Následně byl sestaven podrobnější inventář, který vyladil nedostatky předchozích sestavených inventářů, obsahoval podrobnější popis a měl vliv na hospodářské záležitosti. Inventář byl uspořádán podle oddělení R, S a T, která se věnovala hospodářským písemnostem a finančním věcem.

Další soupis, sestavený v roce 1638, obsahuje zápis karolínských písemností, které byly odevdány nově jmenovanému prorektorovi. V soupise jsou uvedeny i dekry sestavené před příchodem jezuitů. Další sestavený inventář se rozděloval na 24 oddělení, která se označovala

---

⁵ KUČERA, Karel – TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních Fondech*. Praha, 1961, str. 5–15.

velkými písmeny. Došlo ke sloučení listin do oddílu A a listiny, které se týkaly univerzitní obce a Karlovy koleje se rozdělily do dvou skupin podle vydavatelů. Následovala oddělení jednotlivých univerzitních vesnic, kolejí a kaplí, které byly spojeny s univerzitou; a listin, které jsou spojeny s mistrem Janem Husem a husitstvím a dále s hospodářskými a finančními věcmi. Toto celkové členění ukazuje, že došlo k porušení sestavy z doby předbělohorské. Přínosem inventáře je, že je v něm uveden všechny archivní materiál, který je v archivu uložen.

Význam druhého jezuitského inventáře je především ten, že byl sestaven podrobněji a tím podává úplný obraz o písemnostech jezuitského archivu, čímž ukazuje, co se v dalších letech ztratilo. Sestava těchto inventářů je důležitým mezníkem v organizaci univerzitního archivu. Archiv se však, i když byl pod správou jezuitů, nestal místem odkládání písemností celé univerzity ani fakulty jezuitské, protože cenné dokumenty byly ukládány do školních archivů, aby nedošlo k jejich sloučení s materiály univerzitního archivu. Dalším důvodem nesloučení školních archivů s univerzitním archivem bylo to, že se jezuité nechtěli nadále podílet na správě univerzitního archivu, ale spíše se spokojili s opisy, které si ukládali do svého klementinského archivu. Postupem času začal být projevován zájem o archiválie uložené v univerzitním archivu a to především Bohuslavem Balbínem, který zde sbíral prameny ke své studii. Ke svému bádání si nechal předložit první sestavený inventář z 16. století, protože vyhovoval jeho požadavkům. Avšak není úplně zřejmé, proč nechtěl, aby mu byl předložen novější inventář. V roce 1685 došlo k dalšímu úsilí k uspořádání univerzitního archivu, na změně se chtěl podílet univerzitní notář Ferdinand Boem z Logsbachu. Požádal senát, aby mu na jeho práci byl přidělen jeden pomocník. Senát souhlasil s uspořádáním archivu, protože se částečně spojoval s notářským úřadem a notáři vyhověl, ale placen měl být jen on. Notáři se však nelíbilo, že musí hradit přiděleného pomocníka a nakonec ze všeho sešlo a vše zůstalo při starém.

V archivech nadále fungovaly opisy důležitých univerzitních listin a privilegií pro úřední potřebu. Nejčastěji se provádělo opisování pro pražské arcibiskupy, kteří vedli spory s jezuitským řádem o právo teologického učení. Další vývoj během 17. století je spíše stagnací, protože na uspořádání archivního materiálu se dále nepracovalo. Dělo se tak zčásti proto, že dosud sestavené jezuitské inventáře stále vyhovovaly potřebě doby a také proto, že do archivu nadále nepřicházely cenné listiny typu privilegií. Univerzitní archiv byl svěřen notáři, protože ho využíval k úředním potřebám. Ten však používal volné stránky grantovních knih z přelomu 16. a 17. století k zápisu svých poznámek.

V polovině 17. století se začal archiv považovat za doplněk registratury. Tato doba nepovažovala privilegia za cenný archivní materiál. S jezuitskými fakultami tvořil archiv pevný článek ve vzdělávací soustavě pobělohorské habsburské monarchie. Výrazný vývoj prodělal archiv

během tereziánských správních reforem, kdy byrokracie začala dávat archivu význam a opět se dbalo o pečování archivního materiálu. Dělo se tak z důvodů potřeb správních celků, které využívaly domácího, dvorního a vídeňského státního archivu.

Dne 31. 8. 1753 vzešlo nařízení a císařský reskript požadující odvezení cenných listin z archivu koruny české do vídeňského archivu. Toto nařízení se univerzitnímu archivu vyhnulo, pouze roku 1755 byla odvezena zakládací listina Karlovy Univerzity. Také však došlo k nařízení, aby se rekonstruovaly archivy, které byly ve špatném stavu. Podle pokynů císařského reskriptu bylo určeno, jak má být s archiváliemi naloženo, jaká osoba má být pověřena a vznikl požadavek vypracování repertoria listin. Dále byla zajištěna pomoc pracovníků z univerzitní kanceláře. Tento reskript pamatoval též na zvláštní komisaře z řad profesorů světských fakult, kteří měli dohlížet na to, jak mají být písemnosti pořádány. Reskript též zahrnoval právo seniorů a univerzitního syndiky, kteří měli být strážci privilegií. Reskript jmenoval Reinharda von Priesterlicha do pozice pořadatele archivu. Ten uspořádal sbírky, privilegia a listiny. Po smrti Reinharda von Priesterlicha dochází k zásahu zeměpanských činitelů do správy univerzitního archivu. Představitelé světských fakult, kteří byli již předtím vybráni do řad představených, měli dohlížet na péči univerzitního archivu a na vybrání nového registrátora z řad pracovníků akademické kanceláře. Jenže docházelo k rozepřím a tudíž nedošlo k okamžitému zvolení. Po ročních průtazích došlo k návrhu akademického senátu, aby se prostřednictvím komory zvolili do čela registrátorů syndikové s vícesyndikem.⁶ Nakonec se tak nestalo, protože místo nich byl po dlouhých průtazích navržen advokát Karel David Lossius vybraný z kandidátů mimo univerzitu. Zvolen byl 9. 4. 1757, ale dlouho nebyl akceptován akademickým senátem, který podával odvolání k úředním instancím.

Novému představenému nebylo povoleno působit v archivu, protože nevykonal před senátem přísahu. Z toho důvodu byl vydán příkaz, aby mohl složit přísahu před akademickým senátem a mohl být uveden seniory fakult jako nový registrátor do úřadu univerzitního archivu. Po tomto zákroku mu byl povolen přístup do univerzitního archivu, kde začal pořádat judiciální akta. Jenže ustanovení komisaři, kteří měli spolu s ním působit v univerzitním archivu, přestali chodit do práce a pak byl Karlu Davidovi Lossiovi přístup do univerzitního archivu opět zakázán. Dne 16. 6. 1761 poslal Karel David Lossius stížnost o odepřeném přístupu do univerzitního archivu, ale nebylo mu vyhověno. Roku 1772 z důvodu těžké nemoci odstoupil.

Po něm byl jmenován syndik Tomáš Putzlacher. I přes některá uspořádání archivních fondů a opatření archivních pomůcek nedošlo k omezení univerzity ve vlastní správě, v archivu se podařilo vytvořit inventář z let 1755–1756, který se dochoval v rukopisech univerzitní

---

⁶ KUČERA, Karel – TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních Fondech*. Praha, 1961, str. 15–23.

knihovny. Vytvořilo se přesné utřídění archivního materiálu podle velkých písmen, které bylo rozděleno na: A – papežské buly, B – listiny českých panovníků, C – listiny různé proveniencce, D – listiny pražských arcibiskupů a jejich vikářů, E – listiny od ostatních panovníků, F – statuta, H – listiny související s Husovou činností, I – listiny *Colegii nationis*, K – listiny svědčící o unii v roce 1654. U skupiny C platí chronologická uspořádání. Toto rozdělení sestavil Reinhard von Priesterlich. Oproti Karlu Davidovi Lossiovi bylo jeho pořádání velice skromné, jednak z důvodu stálého omezování a také proto, že nemohl systematicky pracovat. Reskriptem, který vydala panovnice, bylo nařízeno, aby došlo k sepsání všech písemností, v čemž pokračoval Karel David Lossius po svém předchůdci Reinhardu von Priesterlichu, a došlo k sepsání zbylých listin, vše se podařilo úspěšně dokončit. Poté Lossius přešel k pořádání judičiálních akt, které však byl nucen přerušit, protože musel pořádat hospodářská fondy o registry. Po jmenování syndika registrátorem, došlo k tomu, že syndik představoval jediného opatrovníka univerzitních písemností. Znamenalo to, že došlo ke kumulování dvou hodností (syndika a registrátora) a ten měl možnost spravovat archiv podle svého volného uvážení. Spojením hodností získal univerzitní archiv kvalifikovaného pracovníka a zároveň člověka, který je znalý historie a dějin univerzity Karlovy. Tomáš Putzlacher působil s Reinhardem von Priesterlichem již před svým jmenováním. Spolupracoval s ním na sestavení inventáře a opisování, vyhotovování výpisů z matrik a úředních knih. Vytvořil sbírku výpisu pod názvem *Memorabilia*, která měla osm řad. Dále vytvořil první fóliový svazek obsahující opisy privilegií a listin z let 1347–1659, v nichž pojal ostatní *Litterae et chartae* za tato léta a obsah svazku *Intimationes programmata et epitaphia* z let 1310 a 1618. V těchto pracech pokračoval i po svém jmenování, přispěly k rozvoji heuristiky univerzitní histografie, později došlo k přerušení jeho práce a tím k uspořádání archivních fondů, které počal již předtím. Stalo se tak z důvodu, že se projevil nedostatek zájmu josefínských zeměpanských instancí a menší byrokracie, která začala požadovat, aby se předkládaly jen občasné spisy pro chod úřední instance. Další rozvoj pokračoval tak, že se syndik nesoustřeďoval v univerzitním archivu fakultní registry ze 17. a 18. století, které se vytvořily u teologické fakulty, a tím došlo k tomu, že nebyl položen další základ k rozdělení písemností podle jednotlivých fakult. Další příznivé podmínky se vyskytly v roce 1791, kdy byl zaveden studijní konsens, který se promítl v senátní registratuře, byla založena nová řada ukládání nových písemností, která se rozdělovala na senátní koncesní část a přerušilo se tak jednotné ukládání. Tento postup byl proveden i ve spisové službě na fakultách. Došlo k vytvoření nové univerzitní správní organizace, která se potom ukázala jako nepotřebná, protože Tomáš Putzlacher neprojevoval zájem o její prosazování a celkově byla oddálena centralizace archivních sbírek. Nešlo jen o uložení registry, ale i o staré matriky a nepoužívané úřední knihy. Po smrti Tomáš Putzlachera v roce 1796 došlo k tomu, že správa archivu přešla přímo na syndiky. Tuto činnost vykonávali

jako notáři nikoliv jako správci archivu a neměli tedy na starosti práce spojené s uspořádáváním. Až do dvacátých let 19. století už není známé, kdo měl univerzitní archiv dále na starosti.⁷ Počátkem 19. století se začal projevovat zájem o historii nejen ze strany univerzity, ale i ze strany zeměpanských instancí. Dále se začala řešit otázka, jak jsou uloženy archivní fondy a stala předmětem fakultních sborů, které začaly do archivu posílat své histografy, kteří chtěli sepsat dějiny univerzity. Tímto postupem se lidé, kteří hledali informace o dějinách univerzity, stali poradci akademického senátu pro záležitost archivu a stanovili zásady, jak mají být uloženy archiválie. V době, kdy se začalo bádát, se objevila naléhavost jak pořádat díla, protože během správy archivu pod vedením syndiků byl archiv v neuspořádaném stavu a tudíž se stal předmětem zvláštní péče.

Roku 1822 žádal akademický senát histografy, aby prohlédli všechny archivní materiál, který byl uložen v balících. Histografové po prohlídce písemností zjistili, že jde o fascikly reskriptů a dekretů ze 17. a 18. století vydané z potřeb fakult. Tento archivní materiál staré registratury se vyňal a posloužil pro potřebu studijní komise a potom byl sepsán a zařazen do registraturní sbírky. Z toho podnětu podali profesor Schnabel a syndik Josef Ottenberger žádost k akademickému senátu k uspořádání všech archiválií. Tento návrh byl přijat a navrhovatelé byli požádáni, aby tento úkol převzali jen oni, protože většina kancelářského personálu a syndiků byla zaneprázdněna. Schnabel a Ottenberger úkol převzali, ale nakonec nebylo nic uskutečněno.

Další nátlak přišel od histografů, kteří chtěli sepsat dějiny a i oni tvořily nátlak, aby se v archivu uskutečnily pořádací práce. Pořádání archivu stále nebylo, archiv se tísnil v nedostatečných prostorových podmínkách a sbírka listin spolu se starou registraturou byly v malé místnosti v prvním patře karolínské budovy. Nejcennější listiny a privilegia byly uloženy v malé truhle a umístěny v malé aule. Listiny kolejí a užívané úřední knihy byly uloženy v truhle v syndikově kanceláři.

Tyto nepříznivé prostorové podmínky byly opuštěny v roce 1827, kdy se většina archivních sbírek přenesla do vyprázdněného krámu v přízemí karolínské budovy. Avšak uložení archiválií nebylo bezpečné, protože s nimi sousedilo skladiště, kde byly uloženy věci anatomického a chirurgického ústavu. Josef Ottenberger podal návrh akademickému senátu, aby došlo k stavebním úpravám a vytvořil se nový stánek, kam by se přestěhovaly archiválie. Se stěhováním přišla příležitost k uspořádání archivu a došlo ke srovnání staré registratury, na které se podílel Josef Ottenberger. Díky této stavební úpravě byla připojena malá pracovna, která sloužila pro práci histografů. Byly sem přestěhovány sbírky listin, které byly v kanceláři syn-

---

⁷ KUČERA, Karel – TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních fondech*. Praha, 1961, str. 23–31.

dika, a soustředila se zde vzácná privilegia. Po přestěhování došlo konečně k hlavním pořádacím pracím, pořádala se stará registratura, k čemuž přispěl Maxmilián Millauer, který rychle dokončil pořádací práce. Ze 183 listin vyňal 34 pergamenů ze staré registratury, které neměly vztah k dějinám univerzity Karlovy, a doporučil, aby byly tyto pergameny odevzdány do Archivu Národního muzea. Podařilo se mu to uskutečnit na základě svolení od rektora a akademického senátu. Po schváleném návrhu přibýlo 100 kusů, avšak po skutečném odevzdání jich bylo 151. Navýšení souviselo s tím, že se patrně ještě přiřadily další věci ze staré registratury. Veškeré předávání bylo ukončeno v roce 1829.

Po předání pergamenů se Maxmilián Millauer začal věnovat sestavení dalšího inventáře, protože předešlý už nesouhlasil, jelikož v něm nebyl uveden další archivní materiál. Jeho sestavený inventář navazoval na předešlý, který sestavil jeho předchůdce Reinhard von Priesterlich. Podstatou tohoto inventáře byla chronologická sestava. Tento inventář se udržel až do roku 1940. Jeho chronologický systém a odstranění některých listin z archivních sbírek však nedovolilo vytvořit některé věcné skupiny, jako to bylo v inventáři od Reinharda von Priesterlicha. Rozdíl od předešlého inventáře byl ten, že se mu podařilo vtěsnat tam i méně důležité listiny a přidat několik fasciкул nepřegamenových písemností, které vybral ze staré registratury. Listinnou sbírku spravoval až do své smrti v roce 1841.⁸ Vytrvalou prací se mu zavedlo podařilo vypracovat inventář, který použil Josef Ottenberger, který pracoval na uspořádání registratury a tím mohl sám zpracovat podrobnější inventář. Výhodou je, že do svého díla pojal více seznamů listin, než tomu bylo u předchozích inventářů, které převzal od Maxmiliána Millauera. Všechny písemnosti staré registratury vtěsnal do dvou svazků, které byly chronologicky řazené a přidal do nich koncesní registraturu a tištěné vyhlášky akademických institucí z počátku 19. století. Roku 1834 svoji práci úspěšně ukončil. Po sestavě písemností uvedl, že jejich počet je 4262 kusů a roztrídil je do 11 oddílů, k nimž připojil 3 věcná oddělení. Jedno z nich věnoval písemnostem univerzitních správních statků, druhou univerzitní knihovně a třetí památce studentských legií. Každý oddíl označil číslem inventáře, podrobným datovaným registrem i značkou oddělení, kam se má co uložit. Tento sestavený inventář ukazuje pokrok a zlepšení v univerzitním archivu a vede k lepší práci historiografů. Celkový dosavadní vývoj archivu v předbřeznové době ukazuje pokrok podrobnější inventarizace a zabezpečení archiválií. Byla zde však ještě stálá pomoc univerzitních syndiků. Vedle archiváře Ottenberga se přidal další pracovník Antonín Ditrich, který se ale věnoval práci v univerzitním archivu jen částečně, protože byl zaneprázdněn svojí prací. Před koncem svého působení v univerzitním archivu v roce 1841 Ottenberger podpořil děkana právnické fakulty Aselma Neu-

---

⁸ KUČERA, Karel – TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních Fondech*. Praha, 1961, str. 31–36.

reuttera, který chtěl, aby se vzácná privilegia a listiny, které jsou uloženy v malé karolinské aule, přenesly do archivního depotu a nakonec toho bylo dosaženo.

Po smrti Josefa Ottenbergera došlo k poklesu zájmu o univerzitní archiv i o dějiny univerzity a zároveň poklesl i zájem členů akademického senátu. Tím historigrafové snížili svůj zájem o dějiny jednotlivých fakult. Jedinou výjimkou byl filozofický sbor, který pokračoval v práci o dějinách své fakulty, a došlo k vydání edice Monument. Vrcholily přípravy k 500letému výročí pražského učení a pozornost a přístup k archiváliím opět oživila. Roku 1848 se ucházel o místo archiváře Jan Hebling z Hirzenfeldu, byl sice přijat, ale bylo mu oznámeno, že reorganizace archivu není nutná, a že bude muset počkat, než se záležitostí bude zabývat akademický senát. Téhož roku propukla revoluce, archiv byl obsazen vojsky, ale až na ztrátu zlaté pečeti zakládací listiny, která byla později nalezena v antikvariátu, nebyl archiv poškozen. Do čela správy univerzitního archivu v padesátých až sedmdesátých letech 19. století nenašoupl nikdo a archiv byl spravován pouze univerzitními syndiky bez pomoci jiných univerzitních pracovníků. I přes tuto stagnaci došlo ke ztrátě některých archivních fondů, například pozemkové knihy.

V roce 1873 byl vydán zákon o organizaci akademických úřadů, který dovoľoval, aby si doktorské sbory zachovaly univerzitní archiv, který vyloučil listiny týkající se správy majetku a studijní činnosti, a svolil k tomu, že si může archiv ponechat úřední knihy matriky. Registratury zůstaly v univerzitním archivu bez jakéhokoliv zájmu. Během národnostních sporů nebyl o univerzitní archiv nijak velký zájem. Univerzitní archiv se dostává do čela zájmu s vydáním zákona z 28. února 1882, který rozděluje pražskou univerzitu na českou a německou a archiv byl tudíž majetkem obou pražských univerzit a musel být spravován společně. Během rozdělení se ustanovilo, že správcem univerzitního archivu a jeho sbírek bude německá univerzita. Podle vídeňského ministerstva vnitra, které svým výnosem ze 14. listopadu 1882 jen potvrdilo, že archiv má být svěřen německé univerzitě, bylo české univerzitě vyhrazeno využívání archiválií. Po tomto výnosu se německá univerzita skutečně ujala správy archivu a byl vybrán Adolf Bachmann, aby uspořádal a spravoval univerzitní archiv. Ten přijal místo neplaceného archiváře a začal se soustředit na archivní materiál. Nejdříve se začal věnovat starým úředním knihám a matrikám. Na počátku práce mu pomohli profesori z právnické a filozofické fakulty, kteří mu dodali všechny rukopisy. Česká fakulta se německé správě nijak nebránila a tím došlo ke stanovisku o jednotě archivních fondů. Archivář Adolf Bachmann dobře věděl, že bude muset sepsat nový inventář, protože dosavadní Ottenbergerův obsahoval jenom určité archivní materiály a jednotlivé registratury a sbírky, které do archivu přicházely, neměly inventární pomůcku. K inventarizaci došlo až v roce 1883, protože až tehdy byly nahromaděny všechny univerzitní složky.

V roce 1890 došlo k úplnému sestavení a dokončení inventáře dílem pouze Adolfa Bachmana. Pořádací práce prováděl tak, že z písemného materiálu vyjmul matriky, a z nich dal dohromady jediný věcný oddíl svého inventáře a zbytek bez ohledu na provenienci sloučil a potom rozdělil do čtyř oddílů, které chronologicky a věcně vymezil. Toto rozdělení nevycházelo z organizační struktury univerzity v daném časovém oddělení, ale vytvořil svá vlastní oddělení a pododdělení podle schématu, do nichž se písemnosti zařazovaly bez ohledu na svůj původ. Tímto řazením, jiným než doposud, došlo k částečnému rozbití archivních fondů organického původu a byl vytvořen umělý celek. Na základě umělého celku mohly být do archivu ukládány archivní památky a dokumenty, které se vyznačují organickým úředním původem, ale i písemnosti, které neměly s archivem nic společného. Z toho vychází, že autor inventáře chtěl, aby se písemnosti nerozlišovaly podle rozdílu mezi úředními knihami, aktovým materiálem a pomocnými knihami, čímž dochází k tomu, že se mohl archivovat všechen písemný materiál. Adolf Bachmann také určoval, která písemnost přijde do jakého oddělení či pododdělení.

Během devadesátých let 19. století se rozmnožila sbírka registratury akademického senátu z let 1796–1849⁹ a opět se řešila otázka správy archivu. Další příčinou bylo to, že Němci, kteří měli na starost univerzitní archiv, začali obcházet pravidla o užívání archivu (která jim byla ustanovena v roce 1882) a nevycházeli vstříc požadavkům pracovníků z řad české univerzity k využívání archivních sbírek a zpřístupňování archiválií. Začaly spory o využívání společného majetku pražské a německé univerzity. Konfliktů přibývalo, byly podávány stížnosti ministerstvu, ale k ničemu to nevedlo, proto byla v roce 1897 vytvořena zvláštní komise, která dostala za úkol připravit návrh, aby se začala řešit otázka společné správy univerzitního archivu. Komise navrhla, aby se univerzitní archiv přesunul a odevzdal Českému zemskému archivu, kde by byly písemnosti zpřístupněny vědecké veřejnosti. Dalším návrhem komise bylo přesunout archiv do univerzitní knihovny, kde by byl na neutrální půdě. Přijat byl druhý návrh, ale k jeho realizaci nedošlo, protože univerzitní knihovna neměla dostatek místa, aby tam mohl univerzitní archiv působit. K dalším návrhům nedocházelo, protože vídeňské ministerstvo se již touto věcí odmítalo zabývat a řešilo komplikace německé fakulty, která si stěžovala na zemský výbor, protože si chtěla udržet správu univerzitního archivu. Stížnost nakonec zemský výbor přijal a tím se roku 1916 celý vleklý spor se ukončil. Ustáleným správcem tedy zůstávala německá univerzita a registratura byla společným vlastnictvím obou pražských univerzit.

---

⁹ KUČERA, Karel – TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních Fondech*. Praha, 1961, str. 36–41.

Během tohoto sporu se vytvořil provizorní status, který částečně zmírnil napjatý spor obou univerzit ohledně archivu. Byl vydán dne 6. 6. 1910 a zajišťoval účast české univerzity na revizi archiválií. Neurčoval sice, jak velká má být účast, ale potvrzoval, že správcem má být německá univerzita. Senát německé univerzity dosáhl úmluvy bránící přenesení archiválií do univerzitní knihovny, protože česká univerzita se o to opakovaně dožadovala. Zástupci německé univerzity se odmítli účastnit svolaných porad konaných na půdě místodržitelství, které roku 1913 pomáhalo ve sporu mezi těmito univerzitami. Protestem německé univerzity bylo nepodpoření nařízení prozatímního statusu o revizi archivních sbírek. Česká univerzita na to nedbala a ustanovila svého archivního revizora Gustava Fridricha, který se domáhal provádění revizí v univerzitním archivu. Tento prozatímní status ukazoval jisté zájmy české univerzity a znevýhodňoval nacionální stranictví Adolfa Bachmanna, který rezignoval, ale působil dále jako revizor v archivu za německou univerzitu.

Během první světové války byl dozor nad univerzitním archivem svěřen německému kancelářskému úředníkovi Josefu Berglovi, který se opět začal věnovat archivním fondům. Josef Bergl rovnal inventurní sbírky a doplňoval je podle zásad předchozího archiváře. Podařilo se mu zpřístupnit archiv veřejnosti i navzdory sporům, které znemožňovaly vydávání nejstarších archiválií.¹⁰ Po první světové válce dne 29. 10. 1918 přešel univerzitní archiv do správy české univerzity. Na jeho převzetí se podíleli za pomoci vojenské asistence podle přání Národního výboru Gustav Fridrich a Václav Vojtíšek. Tehdejší rektor německé univerzity Augustin Naegle nechtěl archiv předat, ale nakonec k tomu stejně došlo díky vojenské asistenci.

Dne 31. 10. 1918 byl vydán protokol o převzetí archivu pod správu české univerzity a vojenská stráž, jenž chránil archiv, aby nezůstal pod správou německé univerzity, byla odvolána. Podle návrhu akademického senátu české univerzity byl Gustav Fridrich jmenován prozatímním inspektorem archivu a za německou univerzitu byl jmenován Josef Bergl, který byl pověřen jako prozatímní správce univerzitního archivu. K úplnému převzetí univerzitního archivu došlo až dne 19. 2. 1920, čímž podle univerzitního zákona skončilo období sporů o tom, kdo bude archiv vlastnit. Brzy nastala otázka, kdo přesně bude spravovat univerzitní archiv a jak bude vypadat místo kvalifikovaného archiváře. Rozhodlo se, že archiv bude nadále spravovat Josef Bergl, který bude mít vedle sebe podřízeného úředníka, který mu bude vypomáhat. Avšak stanovený Josef Bergl, který měl jen čtyřhodinovou pracovní dobu, se nemohl spolu Gustavem Fridrichem na pořádacích pracích, které zahrnovaly udržování a rozdělování inventáře sestaveným Adolfem Bachmanem, dostatečně zaměřit a přistoupit tak k dalšímu sestavení katalogu. Již tak přetížený Gustav Fridrich se nemohl nadále věnovat práci v univerzitním

---

¹⁰ KUČERA, Karel – TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních Fondech*. Praha, 1961. str. 41–46.

archivu a byl v roce 1931 vystřídán Václavem Vojtíškem, který se začal starat o zlepšení stavu archivu. Snažil se doplňovat části registratur jednotlivých složek univerzity a po roce 1882 zařídil také převedení sbírky disertačních prací české Filozofické fakulty do archivních sbírek, dále dal podnět k vydání studijního řádu Filozofické fakulty. V roce 1934 přispěl k tomu, aby místnosti v Karolinu, které archiv užíval, byly přenechány památkovému výzkumu a univerzitní archiv se tedy přestěhoval spolu se sbírkami do budovy právnické fakulty. Tím získal univerzitní archiv lepší místnosti, dostal železné regály a byla vybudována příruční knihovna. Došlo i k posílení pracovní síly, ministerstvo školství poskytlo pomocné stipendijní místo pro dalšího pracovníka Rudolfa Sokola, který pracoval na katalogizaci archiválií. Josef Bergl se zaměřil na vyřizování úředních dotazů a obstarával výpisy pro potřeby badatelů, kteří častěji navštěvovali univerzitní archiv. Avšak archiv se stále soustřeďoval na řadu památek, které se měly stát základem chystaného univerzitního muzea a na přípravu chystaného výročí 600 let od založení Karlovy Univerzity.

V roce 1938 odešel z univerzitního archivu prozatímní správce Josef Bergl. Jeho práce se rozdělila mezi Václava Vojtíška a studentku historie Janou Čechovou, která vyřizovala úřední agendu a měla na starosti příruční knihovnu a opisování listin pro univerzitní diplomatář. Po obsazení Československa nacisty si dne 20. 4. 1939 vyžádala delimitační komise vypůjčení zlaté buly Karlovy pro berlínské úřady. Bula byla vrácena, ale později v srpnu v roce 1939 byla spolu s dalšími insigniemi odvezena zpět do Německa. Podle nařízení protektora ze dne 25. 11. 1939 muselo ministerstvo školství vydat univerzitní archiv pod správu německé univerzitě. Podle přijímacího protokolu, který byl podepsán dne 6. 6. 1940, převzal jménem německé univerzity sbírky Antoním Blaschke. Během okupace byl však provoz archivu omezen, hlavním důvodem bylo to, že archiv nemohl nadále obývat místnosti na právnické fakultě, protože budova byla zabrána oddíly SS. Němečtí správci nejprve rozdělili listinnou sbírku a staré rukopisy, které odvezli na zámek Olešná u Rakovníka. Staré registratury byly uloženy do sklepa Filozofické fakulty. V místnostech ve druhém patře se vyhradily prostory pro kancelář a pracovnu. Správcem byl nadále Antoním Blaschke, poté byl vystřídán Heinzem Zatschekem a vedení sbírek měla na starosti Felicitas Kostka, která se měla věnovat pořádacím pracím, dělala to však jen minimálně.

Felicitas se zaměřila spíše na materiál pro publikaci německé Filozofické fakulty k 600. výročí Pražské univerzity. Tím jak zpracovávala množství písemností, které pak nezařazovala, došlo k narušení uspořádání archiválií. Horší však byl konec okupace, kdy byly vybrané části sbírek zařazeny do transportu, když se evakovala pražská německá univerzita a některé další univerzitní ústavy do Innsbrucku. Do transportu byly vzaty vzácné zakládající listiny a 25 beden s nejcennějšími částmi spisového fondu. Tím byla Univerzita Karlova

oloupena o nejcennější archiválie.¹¹ V roce 1945, po osvobození Československa, musel dát Václav Vojtíšek archiv znovu do pořádku. Během okupace došlo k velikému chaosu v archiváliích, které jednak nebyly zpět seřazeny, ale byly i odvezeny nebo poškozeny z důvodu nepochopení jejich významu, pouze archiválie odvezené na zámek Olešná u Rakovníka zůstaly v pořádku.

Hned v prvních dnech po osvobození došlo k pátrání po ukradených insigniích a odvezených archiváliích. Univerzitní archiv se potýkal s tím, že neměl místo, kam by zase mohl soustředit archiválie. Po zmenšení fondu, který byl odvezen, získal archiv Univerzity Karlovy písemnosti ze všech složek pražské německé univerzity, které byla zrušena dekretem prezidenta republiky dne 18. 10. 1945.¹² Tímto předáním archiválií získal Archiv Univerzity Karlovy registraturu jednotlivých institucí německé univerzity z let 1882 až 1945 a další dokumenty, které s ní byly spjaty. Archiv převzal i další archiválie z bývalé německé školy technické v Praze, která byla též zrušena dekretem, protože České vysoké učení neprojevilo o tyto archiválie zájem.¹³ Převzaté archiválie se však nacházely v neuspořádaném stavu. Archiv se stále potýkal s nedostatkem prostor, proto se ještě v roce 1945 přestěhoval do karolinského areálu. Dalším problémem byl nedostatek personálu, proto dostal archivní inspektor Václav Vojtíšek další pomocné síly. Jednalo se o studenty filozofické fakulty: L. Bradáčovou, J. Durdíka, R. Ballnerovou, K. Beránka a J. Lameše. Avšak nejvíce se podíleli na chodu archivu K. Beránek a J. Lameš, kteří pracovali na pořadacích a odborných archivních pracích a dále vyřizovali agendu pro studenty, kteří byli poškozeni válkou a obraceli se na ně kvůli studijním dokladům.

V roce 1950 byl Václav Vojtíšek jmenován archivářem Archivu Univerzity Karlovy a tímto jmenováním byl zrušen jeho post archivního inspektora. Během tohoto roku začalo v archivu narůstat množství archiválií. Ještě v roce 1950 byly do Archivu Univerzity Karlovy přijaty registratury jednotlivých akademických úřadů a spisy lékařské fakulty. V roce 1952 archiv převzal registraturu akademického senátu spolu s písemnostmi kvestury z let 1882–1950 a písemnostmi z Filozofické fakulty přijaté v roce 1953. V roce 1954 přijal registraturu právnické fakulty a v roce 1955 dokumenty přírodovědecké fakulty let 1882–1939. Archiv Univerzity Karlovy získal navíc pozůstalosti ze státní archivní školy, která byla zrušena, obdržel fondy týkající se spolků (Lese und Redhalle) a některé pozůstalosti univerzitních profesorů.

---

¹¹ KUČERA, Karel – TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních fondech*. Praha, 1961, str. 46–49.

¹² Dekret prezidenta československé republiky Edvarda Beneše ze dne 18. 10. 1945 o zrušení německé univerzity v Praze č. 122/1945 Sb., částka: 53.

¹³ Dekret prezidenta československé republiky Edvarda Beneše ze dne 18. 10. 1945 německých vysokých škol technických v Praze a v Brně č. 123/1945 Sb., částka: 53.

Počátkem 50. let došlo k menší změně v personálu, protože v roce 1951 odešli z archivu K. Beránek a J. Lameš, kteří zde pracovali od roku 1945, místo nich nastoupili v roce 1953 Karel Kučera a Miroslav Truc.

Podle vládního nařízení ze dne 7. 5. 1954 Sb., o archivnictví, byl archiv přiřčen do jednotné archivní soustavy § 3 a zařadil do kategorie archivů zvláštního významu podle § 11, který se v odborné činnosti řídí metodickými pokyny a směrnicemi Archivní správy ministerstva vnitra.¹⁴ Archiv byl však stále organickou jednotkou a součástí rektorátu Univerzity Karlovy. Po zřízení Ústavu pro dějiny Univerzity Karlovy (z podnětu Václava Vojtíška v roce 1958) byl archiv Univerzity Karlovy spojen s Ústavem pro dějiny a jeho organizační řád oběma ukládá, aby podle archivních zásad pečovaly, soustřeďovaly, přijímaly spisový materiál a uchovávaly archivní celky spolků a dalších institucí Univerzity Karlovy. Archiv byl přestěhován do části karolínského areálu, do čela byl ustanoven archivář a ředitel Ústavu pro dějiny František Kavka. Pod jeho vedením došlo ke zřízení vědeckého pracoviště, které mělo na starosti práci na dějinách Univerzity Karlovy a soustavné zkoumání historických pramenů. Také bylo vyřešeno provizorium, ve kterém se Archiv Univerzity Karlovy nacházel už od vzniku Československé republiky.¹⁵ V roce 1958 pak upravilo ministerstvo školství a kultury směrnice týkající se spisového a skartačního řízení.¹⁶ Touto úpravou byl v roce 1960 vydán spisový řád Univerzity Karlovy, který platil pro všechny součásti složek univerzity. Tento spisový řád byl vydán ve spolupráci s Archivem Univerzity Karlovy a platil až do devadesátých let 20. století. Brzy na to se začaly uvádět skartační znaky a lhůty, protože spisový řád ukládal, aby všechny složky univerzity ve spolupráci s archivem prováděly skartační řízení. Pro přebírání a ukládání archiválií se používal registrurní plán. Zpětně byly podle nového skartačního řádu zpracovány i písemnosti rektorátu z padesátých let 20. století, dále docházelo k vyřazování písemností a byl vytvořen nástin k vytvoření spisoven na rektorátech a děkanátu jako místa pro ukládání vyřízených spisů. Vzniklý spisový řád podrobně ukázal, jakou strukturu měly písemnosti z přelomu padesátých a šedesátých let 20. století, která velmi dobře vyhovovala administrativním účelům rektorátu. Vyřízené spisy rektorátu se ukládaly podle registrurního plánu za použití označování spisovými znaky. Některé fakulty ukládaly své spisy podle systému vytvořeného na základě organizační struktury oddělení děkanátu a kateder místo ze struktury vytvořeného spisového řádu, jednalo se však spíše o výjimky. Vznikem jednotného

---

¹⁴ Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., ze dne 7. května 1954, o archivnictví, §3, §11. Sbírká zákonů Republiky Československé. Vydána dne 9. května 1954. částka: 17.

¹⁵ KUČERA, Karel – TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních Fondech*. Praha, 1961, str. 46–53.

¹⁶ Upravené směrnice ministerstva školství a kultury z 16. července. 1958. Pro Archiv Univerzity Karlovy (č. j. 11.834/1957).

spisového řádu jsou vymezeny základní body a sjednocení spisové služby.¹⁷ Ředitel archivu František Kavka spolupracoval s dalšími univerzitními centry, nejenom s oblastmi lidových demokratických satelitů Sovětského svazu (Polsko a Východní Německo), ale i s oblastmi západní Evropy. Tyto spolupráce avšak zastavila normalizace. V roce 1970 byl Archiv Univerzity Karlovy, jenž byl součástí Ústavu dějin, obsazen příslušníky státní bezpečnosti. Tím došlo k tomu, že byl Ústav dějin zrušen.

Archiv Univerzity Karlovy nadále fungoval, ač byly jeho mezinárodní vztahy omezené. Archiv začal být místem, kde režim zaměstnával nepohodlné pracovníky. Roku 1978 nastupuje do čela archivu Karel Litsche, který se podílel na obnově mezinárodních vztahů (hlavně se západními zeměmi) a na spolupráci s univerzitami.¹⁸ Dne 17. 10. 1974 vydala Česká národní rada zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, tímto došlo k označení Archivu Univerzity Karlovy jako archivu zvláštního významu podle § 24, který byl zařazen do archivní sítě.¹⁹ Po obnově Ústavu dějin Univerzity Karlovy došlo roku 1990 k úplnému navázání kontaktů s dalšími univerzitami a tím došlo opět k mezinárodním spolupracím. V tomto roce se začal rovněž připravovat nový skartační řád Archivu Univerzity Karlovy, který byl téhož roku schválen. Došlo ke změnám rozsahu a struktury spisového plánu, byla zredukována věcná hesla a zachycena velká agenda jednotlivých složek Univerzity Karlovy. Tento spisový řád však nebyl příliš zdařilý, protože administrativní pracovníci měli problémy s přidělováním příliš obecných a nekonkrétních spisových znaků.²⁰

Archiv Univerzity Karlovy byl i podle novely archivního zákona č. 343/1992 Sb., o archivnictví, stále vymezen jako archiv zvláštního významu a byl povinen se řídit směrnicemi ministerstva vnitra.²¹ Podle dalšího zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, byl Archiv Univerzity Karlovy přejmenován z archivu zvláštního významu na specializovaný archiv a ke svému působení musel získat akreditaci, aby mohl ukládat a poskytovat nahlížení archiválií, akreditační řízení však trvalo poměrně dlouho. Archiv spolupracoval s Národním Archivem a s příslušnými oblastními archivy a předkládal jim příslušné

---

¹⁷ ĎURČANSKÝ, Marek – CAJTHAML, Pavel. Předarchivní péče v Archivu Univerzity Karlovy v minulosti a v současnosti. In *Paginae Historiae*. Praha, 2012, č. 20/2, str. 199-201. ISBN 978-80-86712-72-7. ISSN 1211-9768.

¹⁸ ĎURČANSKÝ, Marek. Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy a archivní spolupráce. 13. celostátní konference archivářů České republiky: české archivy a zahraniční inspirace: Brno, 4. až 6. května 200: sborník příspěvků. Praha, 2010, str. 64. ISBN 978-80-86712-77-2.

¹⁹ Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb., ze 17. října 1974 o archivnictví, §24. Sbirka zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října 1974. částka: 18.

²⁰ ĎURČANSKÝ, Marek – CAJTHAML, Pavel. Předarchivní péče v Archivu Univerzity Karlovy v minulosti a v současnosti. In *Paginae Historiae*. Praha, 2012, č. 20/2, str. 200. ISBN 978-80-86712-72-7. ISSN 1211-9768.

²¹ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna 1992 o archivnictví, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví § 24. Sbirka zákonů České Slovenské Federativní Republiky vydaná dne 30. června 1992. částka: 72.

dokumenty ke kontrole. Podle zákona to však prozatím nebyla jeho povinnost. Stálou povinností dle předchozího zákona bylo ukládat archiválie z činností jeho zřizovatele nebo právních předchůdců a to, že musel plnit odborné povinnosti uložené zřizovatelem. Dokumentace archivu byla vedena spolu se státními archivy.²² Na základě vydaného zákona došlo k dalším změnám, skartační řád byl opět upraven a archiv byl ustanoven místem, kde se dohlíží na výkon spisové služby jak v archivu, tak na jednotlivých fakultách. Dohled nad archivem byl však poněkud jiný než běžně prováděná kontrola státních archivů. Nicméně podle legislativních omezení nemůžou být některé závady ve výkonu spisové služby penalizovány, protože pracovníci tohoto specializovaného archivu neměli pravomoc archivních inspektorů a proto, že je archiv ovlivněn svým vztahem ke zřizovateli, jímž je Univerzita Karlova, která je z velké části původcem všech archiválií. I když vznikl archiv jako samostatná kancelář, nyní je jako samostatný útvar Univerzitního ústavu v některých věcech svázán se správním aparátem rektorátu. Pro výkon předarchivní péče bylo též důležité, že spolupracoval s vedoucími a jejich útvary přímo na fakultách a dalších složkách univerzity.

Většina fakult a rektorátu dnes vykonává spisovou službu jak v elektronické, tak listinné formě. Je zde zahrnuta skladba písemností, které vznikají z vědecké a pedagogické činnosti univerzity, a které svým charakterem nespádají do úředních dokumentů ve výkonu spisové služby, ale jsou podchyceny v registrativním plánu a procházejí skartačním řízením. Jedná se především o kvalifikační práce absolventů Univerzity Karlovy a další studijní materiály. Zavedením elektronické spisové služby na celé univerzitě došlo k rozvoji agendových informačních systémů. Dřívější dokumenty v listinné podobě, které procházely skartačním řízením, se začaly formulovat v elektronické formě. Paralelně s touto změnou se začaly vést katalogy studentů, průběh jejich studia, seznamy absolventů a zkuškové karty vedené ve Studijním informačním systému. Tyto informace prozatím nemají ucelený digitální dokument. Tato data a databáze svým obsahem odpovídají úřední agendě a tím spadají pod předarchivní péči a zajišťují jejich evidenci.

Pro skartační řízení jsou dnes vytvořeny databáze statických dokumentů pro archivaci v digitální formě.²³ Co se týče dalšího zpřístupňování formou digitalizace přes webové stránky, jsou k dispozici listiny i nejstarší úřední knihy, které jsou evidovány pomocí webové aplikace Monasterium²⁴ a digitálního repozitáře. Toto evidování má však jednu nevýhodu a to tu, že nelze evidovat badatele. Digitalizovány jsou dnes i nejstarší archivní památky, dochází

---

²² Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51 §52. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září. 2004. částka: 173.

²³ ĎURČANSKÝ, Marek – CAJTHAML, Pavel. Předarchivní péče v Archivu Univerzity Karlovy v minulosti a v současnosti. In *Paginae Historiae*. Praha, 2012, č. 20/2, str. 206. ISBN 978-80-86712-72-7. ISSN 1211-9768.

²⁴ Monasterium, které uvádí listiny a pečeti jen Archivu Univerzity Karlovy.

k postupné digitalizaci matrik, katalogů studentů a rigorózních protokolů z konce 19. a začátku 20. století. Státní oblastní archiv v Praze stojí v pozici úřadu úseku archivnictví, tudíž pokud by se někdo odvolával proti zpřístupnění archiválií, měl by se obrátit na příslušný Státní oblastní archiv. Většinou to však funguje tak, že se lidé odvolávají na rektorát. Nejčastěji se jedná o žijící osoby, jejichž osobní údaje má archiv k dispozici, podle výjimky § 37 archivního zákona je však povinnost archivu vyrozumět a požádat žijící osoby o svolení k uveřejnění dat.²⁵ Tímto je práce archivu podstatně ztížena, protože mnoho informací nemůže poskytnout veřejně. Archiv dále zajišťuje potvrzení pro bývalé studenty a absolventy a k dispozici jsou jejich absolventské práce. Archiv Univerzity Karlovy je hojně navštěvován badateli, kteří se zabývají kvalifikačními pracemi. Nejvíce badatelů je z řad studentů, zaměstnanců nebo osob z Akademie věd České republiky, jsou zde však i návštěvy ze zahraničí, které mají největší zájem o fondy z bývalé německé univerzity v Praze a osoby ze Slovenské republiky, které se zajímají o studentské spolky. Nejčastěji jsou předkládány materiály biografické povahy a dokumenty o průběhu studia studentů univerzity. Nicméně problémem nadále zůstává zpřístupňování poválečných fondů, které nejsou dostatečně zpracovány a také ochrana osobních údajů v některých archiváliích.²⁶

Fondy Archivu Karlovy Univerzity

V archivu se nacházejí objemné fondy z listopadu 1989, které vznikly z podnětu archivářů a zachycují sametové dny. Novější studentský fond tvoří registratura studentské rady z devadesátých let 20. století. V archivu se nacházejí fondy osobních písemností týkající se osobností české vědy a vysokého školství. Tyto fondy jsou posílány do Archivu Národního muzea, Archivu Akademie věd ČR, archivu Památníku Národního písemnictví, což dokládá spolupráci i s jinými specializovanými archivy, které byly na tento typ specializovány. Archiv Univerzity Karlovy patří mezi velké specializované archivy, co se týče množství uložených archiválií a má kolem šesti tisíc běžných metrů, čímž se může řadit k okresním archivům. V průběhu roku jsou prováděny dvě až tři spisové prohlídky, podobně je na tom i počet výběrů písemností ve skartačním řízení. Archiv přebírá ročně okolo 200 běžných metrů archiválií. Mezi hlavní původce archiválií patří Univerzita Karlova, její studenti, univerzitní učitelé, vě-

---

²⁵ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 37. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září 2004. částka: 173.

²⁶ ĎURČANSKÝ, Marek – CAJTHAML, Pavel. Specifika specializovaných archivů v oblasti zpřístupňování archivního materiálu – zkušenosti z praxe Ústavu dějin a archivu Univerzity Karlovy. *14. celostátní konference archivářů České republiky: archivy zpřístupněné a otevřené?: současné trendy ve zpřístupňování archiválií: Františkovy Lázně, 26. až 28. dubna 2011: sborník příspěvků*. Praha, 2012, str. 52–55. ISBN 978-80-86712-99-4.

deční pracovníci, úředníci a provozní zaměstnanci. Archiv má výborný kvalifikovaný úřední aparát, s nímž je dobře postaráno o spisovou službu i archiválie.²⁷

Archiv Národního muzea

Vznik archivu národního muzea je spjat se vznikem Národního muzea roku 1818. Podle návrhu byl součástí třetího historického oddělení muzea věnovaného listinám a rukopisům. Za zakladatele Archivu Národního muzea je považován František Palacký, který chtěl, aby archiv sloužil jako místo pro sběr originálů a důležitých dokumentů k českým dějinám. Za jeho působení došlo ke vzrůstu historických písemných památek. Na nutnost shromažďování písemných památek nejprve upozorňuje muzejní instrukce z roku 1823. Archivní dary přijímal Maxmilián Millauer, který se střídal v zápisech s Václavem Hankou. V roce 1826 převzal místo Josef Burde. Mezi dárcy archivního materiálu patří například Josef Dobrovský. V tomto roce začalo systematické shromažďování pečetních otisků od duchovních osob, měst, vrchnostenských úřadů, šlechty, různých společností a cechů. V roce 1836 začal soustavný přepis archiválií týkajících se českých dějin, protože muzeum nezískalo originály. Přepis archiválií z cizího jazyka zajišťoval Maxmilián Millauer, později Václav Hanka a občasně Jan Hulakovský. Jan Hulakovský se stal v roce 1830 kopistou pro potřeby muzejního prezidia, ale byla mu také uložena povinnost opisovat staré listiny a rukopisy pro muzeum. S tím, že se stal prvním zaměstnancem muzea, převzal také z části povinnosti, které se okrajově týkaly rozmnožování archivních sbírek, které zůstaly v knihovně Národního muzea.

V roce 1841 došlo k dalšímu rozvoji archivních sbírek, o což se zasloužil František Palacký, který kladl důraz na to, aby se co nejvíce vytvářely úplné sbírky domácích listin a dopisů. V roce 1843 získal František Palacký dva pomocníky pro sbírání a přepisování listin a to Václava Vladivoje Tomka a Karla Jaromíra Erbena. Na žádost Františka Palackého v roce 1845, věnovaly zemské stavy archivu všechny přepisy listin pořizovaných na své náklady. František Palacký, předseda muzejního výboru, chtěl, aby gubernium vyzvalo prostřednictvím krajských úřadů všechny městské magistráty k tomu, aby pořídily soupis nepotřebných archiválií, které chtějí věnovat muzeu. František Palacký dne 23. 2. 1846 ustanovil, aby pro správu muzejního archivu byla přijata vhodná osoba. Nové funkce se měl ujmout 1. 3. 1846 Karel Jaromír Erben. Archiv byl ustanoven zvláštním oddělením pro archiválie a jejich opisy. Do péče archivu se přijímaly sbírky písemných a tištěných památek, které jsou důležité pro poznání

---

²⁷ ĎURČANSKÝ, Marek – CAJTHAML, Pavel. Předarchiví péče v Archivu Univerzity Karlovy v minulosti a v současnosti. In *Paginae Historiae*. Praha, 2012, č. 20/2, str. 199–207. ISBN 978-80-86712-72-7. ISSN 1211-9768.

historického vývoje. Muzejní archiv se pojí s dodatkem, že archiv slouží nejen pro historické vědy, ale i pro veřejnou správu a i pro soukromé zájmy. Přijata byla takzvaná Holandská zásada o provinčním principu a archiv byl považován za souhrn písemných a jiných příbuzných památek, které mají povahu dokumentární a slouží pro vědecké a správní účely. Archiv se tak stal napříště samostatným pracovištěm muzea. Archiv byl tak nejstarším veřejným organizovaným archivem v českých zemích. Povinností archiváře Karla Jaromíra Erbena bylo jezdit na průzkum do venkovských archivů, tuto funkci vykonával již dříve před jmenováním archivářem a zůstala mu.²⁸

Karel Jaromír Erben rozdělil archivní sbírky na dvě části. První část obsahovala listiny pergamenové a listiny papírové. Dále došlo ještě k dalšímu rozdělení listin na panovnické listiny, staré přepisy konceptů panovnických listin, dopisy nejvyšších úředníků zemských a místodržících a souvěké přepisy sněmovních jednání od roku 1460 do roku 1619. Druhá část tvořila novodobé přepisy rozdělené na český diplomatář a sbírku listin pohořelých českých desek zemských. Celkový stav činil k roku 1855 celkem 21 874 listin a 11 606 přepisů. Tomuto uspořádání se podřizoval i další příchozí archivní materiál. Po odchodu Karla Jaromíra Erbena roku 1851 nastoupili na jeho místo archiváři Hynek Veselý, Václav Křížek, Jan Hlavatý, František Zoubek, Josef Perwolt, František Kozel, Antoník Rezek. Archiváři nezaváděli žádné změny, spíše respektovali, co před nimi navrhnul Karel Jaromír Erben.²⁹ Po nástupu archiváře Václava Schulze v roce 1878 došlo k novému uspořádání archivního materiálu. Nový archivář však vůbec nedbal dodržovat zásady uspořádání sbírek podle řádu, který panoval doposud. Jeho práce neodpovídala stanoviskům Karla Jaromíra Erbena proto, že popřela diplomatické hledisko a nedodržela provenienční způsob uspořádání. Václav Schulz se řídil vztahovým stanoviskem, což znamenalo, že archiválie řadil podle toho, čeho se týkaly. Tímto zařazením byl zcela popřen provenienční způsob třídění, takže vše záviselo na tom, kam to umístil pořadatel. Tento způsob se neukázal dobrým a zachoval se tedy opět provenienční princip. Tím lze ukázat, že se v Archivu Národního muzea dají rozpoznat dvě časové vrstvy: jednu reprezentuje ukládání podle Václava Schulze a druhou provenienční princip. Václav Schulz si vytvořil svůj umělý a neurčitý vztahový systém uspořádání, který se částečně zachoval. Rozdělil je takto:

- 1) oddělení A, B – pergamenové listiny z let 1115- 1902 (rozděleno podle velikosti formátu);
- 2) oddělení C – český diplomatář;

---

²⁸ CHALUPA, Aleš – ČECHURA, Jaroslav. Archiv Národního muzea – Nástin vývoje. *ed. Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. Praha, 1998, str.4. ISBN 80-7036-043-7.

²⁹ CHARVÁT, Jaroslav. Archiv Národního muzea. *Národní muzeum 1818-1948*. Praha, 1949, str. 35–36.

- 3) oddělení D – papírové listiny všeobecného obsahu z 15. až 19. století;
- 4) oddělení E – tištěné patenty a vlastní výnosy z 16. až 19. století;
- 5) oddělení F – listiny a knihy panství, měst a obcí z 15. až 19. století;
- 6) oddělení G – statisticko-historický materiál k popisu Čech;
- 7) oddělení H – listiny šlechtických rodů z 15. až 19. století;
- 8) oddělení Ch – genealogická sbírka hraběte Rudolfa Vratislava z Mitrovic;
- 9) znaky české šlechty;
- 10) sbírka autografů a pečeti Josefa Hlávky;
- 11) Burdova sbírka pečeti.

Uspořádání sbírek bylo řazeno jako signatury jednotlivých částí (sign A–B). V oddělení G týkajícím se statisticko-historického materiálu popisu Čech, byl umístěn materiál výchozí pro Sommerovu topografii Čech. Václav Schulz rozdělil archiv muzea na dvě části: na místo, kam se ukládaly originály a kam opisy. Některé spisy byly i zakoupeny, například archiv panství Litomyšlského, sbírka rytíře Maxe Neuberga a archiv reprezentace zemského Židovstva v Čechách. Zaslouhou Václava Schulze se zvýšil počet originálů a prepisů archivních sbírek. V roce 1899 nastoupil do Archivu Národního muzea další pracovník Zdeněk Nejedlý, ten spolu s Václavem Schulzem začal navštěvovat i jiné archivy, kde prepisovaly bohemiky, jednalo se o archivy ve městech Mnichov, Norimberk, Vídeň, Drážďany, Berlín, Vratislava a Varšava. Oba dva archiváři získali v jiných archivech až 10 000 prepisů. Dále pokračoval růst archivních sbírek a to o sbírky Václava Vratislava z Mitrovic, Hlávkovu sbírku autografů a o pečetidla. V roce 1892 došlo k přestěhování archivu národního muzea z ulice Na příkopě na Václavské náměstí, kde se zařízení navrhlo na základě inspirace ze zahraničí. V roce 1909 odchází z archivu Zdeněk Nejedlý a na jeho místo nastupuje Václav Hrubý. Poté v roce 1915 odchází z archivu Václav Schulz, Václav Hrubý přebírá jeho místo v roce 1916 a stává se vedoucím Archivu Národního muzea. Po jeho odchodu zůstal archiv uspořádaný a přístupný. Jeho zásluhy ocenil i správní výbor muzea, který mu ponechal výslužné a byl mu přiznán jeho dosavadní plný plat. Po dobu první světové války docházelo k přírůstkům archivních sbírek prostřednictvím darů nebo zakoupených materiálů. Došlo též k zahájení školení odborných úředníků pro práci v archivech. Nadále platilo Schulzovo rozdělování archivních sbírek, ale u nově přicházejících se používal provenienční princip. Po první světové válce vstoupil do vydavatelského státního ústavu Václav Hrubý, který pokračoval ve vydávání regist, proto byly z muzejního archivu přesunuty prepisy listin takzvaného českého diplomatáře. Tím, jak se zmenšila sbírka, došlo k tomu, že za to muzejní archiv musel celou registraturu odevzdat Společnosti Národního Muzea. Po první světové válce archiv pokračoval ve své činnosti, ale ještě se nenazýval „archiv národního muzea,“ nýbrž „muzejní archiv.“ V roce 1920 se začal muzejní archiv nazývat Archivem Národního muzea a to proto, že obsahoval písemné

a jiné dokumentární památky do roku 1900 vzešlé z organické činnosti Národního muzea. V roce 1921 nastoupil do Archivu Národního muzea ještě jako adjunkt Karel Stloukal, který potom v tomto roce převzal místo vedoucího za Václava Hrubého. O rok později v listopadu 1922 nastoupil jako druhý archivář František Čáda, který zde setrval až do roku 1926. Po jeho odchodu už nebylo místo druhého archiváře obsazeno.

V roce 1930 byly díky úsilí Karla Stloukala získány písemné pozůstalosti rodiny Riegrovy. Tak byla získána největší soukromá korespondence, další písemné pozůstalosti Františka Palackého, Albína Bráfa, Anny Bayerové a důležitý písemný materiál týkající se politických a kulturních dějin českého národa v 19. století. V roce 1935 odchází z Archivu Národního muzea Karel Stloukal a na jeho místo nastupuje Jaroslav Charvát, který pokračuje ve sběratelském úsilí svého předchůdce. Podařilo se mu obohatit archivní fondy týkající se revolučního roku 1848 sbírkou letáků z první světové války a propagačním materiálem k volbám do národního shromáždění.³⁰ V roce 1937 došlo k rozhodnutí o rozdělení sbírkových oblastí mezi Archivem Národního muzea a Literárním archivem knihovny Národního muzea. Archiv Národního muzea měl shromažďovat doklady politického, náboženského a sociálního vývoje a pozůstalosti politicky činných osob. Literární archiv měl uchovávat písemné památky literárního charakteru. V době okupace v roce 1939 došlo k rozhodnutí o zrušení archivu národního muzea, k čemuž došlo následně téhož roku 30. září.³¹ Avšak archiv, i když byl úředně zrušen, nadále ještě fungoval a dne 2. ledna 1940 se bez předběžného ohlášení do Archivu Národního muzea dostavil bývalý úředník Archivu ministerstva vnitra a docent německé university doktor A. Blaschla spolu s německým historikem docentem Kuntschikem, který prohlásil, že je mu svěřeno provést archivní rozluku v Archivu Národního muzea. Cílem bylo vybrat z archivních sbírek všechny archiválie a archivní předměty, které už, nikoliv podle provenienčního principu, ale podle německé zásady takzvané Uprovenienzprinzip, patřily do Němci obsazeného území a odvézt je. Tímto zásahem by došlo ke ztrátě jedné čtvrtiny sbírek archivu. Nicméně zaměstnanci spolu s administrativním ředitelem Antonínem Zemkem brzdili provádění archivní rozluky tak, že po půldruhém roce archivní rozlukové komise bylo A. Blaschkem odneseno do archivu Univerzity Karlovy z velkého množství archiválií jen několik desítek aktů. Ostatní sbírky a nové přírůstky byly uchovány ve své celistvosti. Dosáhlo se toho také protestem ředitelství Národního muzea, Archivu Národního muzea a odporem většiny českých archivářů proti ničivému plánu na rozdělení fondů. Také by byla porušena smlouva mezi Společností Národního muzea a zemí českou o tom, že archivní sbírky jsou nedělitelné a nezczitelné. Na základě toho všichni doufali, že už k žádné změně v archivu

---

³⁰ CHARVÁT, Jaroslav. Archiv Národního muzea. *Národní muzeum 1818-1948*. Praha, 1949, str. 36–38.

³¹ CHALUPA, Aleš – ČECHURA, Jaroslav. Archiv Národního Muzea – Nástin vývoje. *ed. Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. Praha, 1998, str. 7. ISBN 80-7036-043-7.

nedojde. Roku 1941 se však pod nátlakem musel archiv přestěhovat z muzea do Archivu země české, který vznikl v roce 1862, a měly se začít odevzdávat soupisy archiválií do Archivu ministerstva vnitra. Naštěstí k tomu ale nedošlo, protože v Archivu země české pracoval říšský němec doktor J. Prochno, který nechtěl, aby se fondy zmenšovaly, spíš chtěl, aby se rozmnožovaly. Doktor J. Prochno chtěl, aby přestěhovaný Archiv Národního muzea vplynul do Archivu země české, což se nakonec v roce 1943 podařilo prosadit u zemského úřadu na základě protestu Národního muzea. V Archivu Národního muzea nakonec zbyli jen dva zaměstnanci, kteří byli stejně v roce 1944 také převeleni do Archivu země české.³²

Po osvobození Československa v roce 1945 zůstal archiv nadále v Archivu země české a to z prostorových důvodů. Nebyl však již vtěsnán do tohoto archivu, ale byl integrální částí Národního muzea. Postupně docházelo k nápravě škod způsobených za okupace, částečně byly přivezeny některé archiválie, které byly odvezeny na venkov, a zahájilo se jednání o vrácení archiválií ze spisové rozluky způsobené Němci. Do vedení archivu se zpět vrátil Jaroslav Charvát, který působil v čele do roku 1946 a potom definitivně odešel. Po něm nastoupil do vedení Archivu Národního muzea Rudolf Vindiš, který pokračoval v pracích, které přerušila okupace, jednalo se například o katalogizaci starých fondů. Dále pokračoval ve sběratelské činnosti, kterou započal jeho předchůdce. Spadá sem například sběr novodobého dokumentárního materiálu týkajícího se pozůstalosti veřejně činných osob. Docházelo k nápravě provenienčního principu, který nebyl v době okupace dodržován. Začátkem padesátých let získal Archiv Národního muzea v důsledku stěhování Literárního archivu Národního muzea nové prostory ve Strahovském klášteře.³³

Vládním nařízením o archivnictví č. 29/1954 Sb., se archiv stal součástí jednotného státního fondu, podle § 3 podle § 11 byl Archiv Národního muzea ustanoven archivem zvláštního významu. Tato vyhláška tvoří východisko pro fungování archivu v budoucnosti. V následujících letech se však musel archiv na základě vyhlášky vzdát podstatné části sbírek, protože neodpovídaly provenienčnímu principu.³⁴ Postupně také docházelo k centralizaci československého archivnictví. Z Archivu české země a dalších institucí vznikl Státní ústřední archiv, zároveň s rozpadem dostal Archiv Národního muzea výpověď. Dne 1. 4. 1959 nastupuje do čela vedení Archivu Národního muzea Aleš Chalupa. V této době prochází archiv stagnací, řediteli se však podaří zajistit, aby vše fungovalo v pořádku. Kvůli jednotné archivní organizaci, která se řídila provenienčním principem, musel Archiv Národního muzea předat své fondy a sbírky

---

³² CHARVÁT, Jaroslav. *Archiv Národního muzea. Národní muzeum 1818-1948*. Praha, 1949, str. 39–40.

³³ CHALUPA, Aleš – ČECHURA, Jaroslav. *Archiv Národního muzea- Nástin vývoje. ed. Přívodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. Praha, 1998, str. 7. ISBN 80-7036-043-7.

³⁴ Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., ze dne 7. května 1954, o archivnictví § 3, § 11. Sbírká zákonů Republiky Československé. Vydána dne 9. června 1954. částka: 17.

Státnímu ústřednímu archivu, který měl provést delimitaci mezi příslušné archivy. Tím došlo k tomu, že musel archiv předat řadu svých sbírek do různých institucí. Množství archiválií a dokumentací bylo předáno jiným odborným oddělením Národního muzea. Do divadelního oddělení byla předána sbírka divadelních plakátů, programy, do hudebního oddělení hudby, do časopiseckého oddělení a knihovny časopisy a Reigrovy pozůstalosti. Pozůstalosti Emila Holuba přešly do Náprstkova muzea. Stalo se také, že některé fondy, na úkor provenienční zásady, nešlo dělit, tudíž byly zpět vráceny.³⁵

V letech 1960–1961 byly tedy archiválie předávány jiným institucím a docházelo k postupné delimitaci všech starých archivních sbírek. V roce 1963 dochází k organizačnímu převodu Literárního archivu Národního muzea do Památníku národního písemnictví. Archiv Národního muzea žádal, aby všechny pozůstalosti, které nemají nic společného s literárně vědným zaměřením, zůstaly v jeho kompetenci. Byla uzavřena dohoda, že v Archivu Národního muzea zůstanou i vybrané neliterární pozůstalosti. V roce 1965 došlo k ohrožení samotné existence archivu vznikem návrhu předávání dalších dokumentačních sbírek historickým oddělením. Archiv měl nedostatek personálu, aby se mohl bránit. Díky dobré práci někdejšího vedoucího Aleše Chalupy se však podařilo tyto hrozby zažehnat a archiv získal dokonce novou budovu, kam se mohl přestěhovat. Zásadní změnou pro archiv v sektoru působnosti bývalého ministerstva školství a kultury je prohlášení archivu archivem zvláštního významu v československé archivní síti.³⁶ Po dobu působnosti archiváře Aleše Chalupy dochází ke shromažďování osobních fondů veřejně činných osob politického, veřejného a kulturního života. Osobní fondy představovaly majetek jejich zůstavitelů nebo dědiců. Archiv Národního muzea, který si utvářel jiný profil, nejenže nekorigoval s archivní legislativou, ale spíš jí jen doplňoval. Bylo vidět, že si zachoval to, co je pro takovou instituci posláním, a snažil se uchovávat osobní i úřední archiválie o českých dějinách. Archivu se podařilo získat důvěryhodnost a byly do něj bez obav ukládány písemnosti politicky činných osob z doby první republiky. Příkladem jsou písemné pozůstalosti Hany a Edvarda Benešových, které se podařilo získat v roce 1962 a pozůstalost Josefa Pekaře. O deset let později se podařilo získat pozůstalosti politika Aloise Rašína a v roce 1974 ministra právního zástupce Masarykovy rodiny Františka Veselého. Archiv také plnil svou funkci ústavní instituce, připravil si svůj vlastní spisový a skartační řád, přejímal úřední písemnosti z jiných oddělení, složek, útvarů a pracovišť a zároveň k nim začal pořizovat a zpracovávat inventáře.³⁷ Jeho úsilím bylo orientovat se na pořá-

---

³⁵ CHALUPA, Aleš – ČECHURA, Jaroslav. Archiv Národního muzea – Nástin vývoje. *ed. Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. Praha, 1998, str.7. ISBN 80-7036-043-7.

³⁶ CHALUPA, Aleš. Archiv Národního muzeav jubilejním roce. In *Archivní časopis 18*. Praha, 1968, str. 3–5.

³⁷ CHALUPA, Aleš – ČECHURA, Jaroslav. Archiv Národního muzea- Nástin vývoje. *ed. Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. Praha, 1998, str. 8. ISBN 80-7036-043-7.

dání a evidenci sbírek. Situaci archivu řešil vydaný zákon ze dne 17. 10. 1974, č. 97/1974 Sb., o archivnictví, kdy byl Archiv Národního muzea uveden jako archiv zvláštního významu podle § 24, který se zařadil do archivní sítě. Díky tomuto zákonu se upevnila situace archivu a tak přibývalo badatelů, protože už byly přístupné zpracované fondy.³⁸ V roce 1976 vydal archiv svůj vlastní organizační řád, který stanovil, jakým směrem se má ubírat sbírkotvorná činnost. Počátkem roku 1980 se podařilo získat další osobní pozůstalosti, například spisy národohodopodáře Karla Engliše a písemnosti Milana Hodži. Obrovskou měrou se rozmnožily i sbírky dokumentační spolu s fotografickými fondy se sbírkami snímků dokumentujících 20. století. V roce 1984 končí v čele archivu Aleš Chalupa, po něm nastupuje dne 1. 1. 1985 Vladimír Růžek, který v archivu působil pouze jeden rok a za něho nastoupil dne 1. 9. 1986 Jaroslav Čechura.³⁹ Podle novely archivního zákona č. 343/1992 Sb., a prováděcích předpisů ministerstva vnitra, které se staly základní normou pro práci v Archivu Národního muzea, funguje archiv nadále jako archiv zvláštního významu a řídí se tímto zákonem, který platí pouze pro toto oddělení. Tato norma zajišťuje, že nedojde k delimitaci fondů a sbírek uložených v Archivu Národního muzea.⁴⁰ Počátkem devadesátých let došlo k získání desítek kartonů týkajících se dokumentačních materiálů z cenzurní činnosti z bývalých státních zastupitelství. Podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, byl Archiv Národního muzea přejmenován z archivu zvláštního významu na specializovaný archiv a ke svému působení musel získat akreditaci, aby mohl nadále plnit své povinnosti spojené s ukládáním a poskytováním nahlížení do archiválií. Akreditaci archiv obdržel dne 27. 12. 2007. Archiv spolupracuje s Národním Archivem nebo s příslušnými oblastními archivy a předkládá jim příslušné dokumenty ke kontrole, což dříve nebylo jeho povinností. Z předchozího zákona je však jeho stálou povinností ukládat archiválie z činnosti zřizovatele nebo právních předchůdců, plnit odborné povinnosti uložené zřizovatelem a vést dokumentaci spolu se státními archivy.⁴¹

Staré sbírky archivu zůstaly uspořádány podle archiváře Václava Schulze dodnes. I přes rozsáhlé delimitace zůstala zachována velká sbírka pergamenů a pergamenových listin, podle časového rozložení se dochovaly i dvě listiny z 12. století. Za cennou je považována zakládající listina kláštera Sedlec. Ze 13. století je dochováno 43 kusů listin, z nichž jedna je vydána

---

³⁸ Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb., ze 17. října. 1974 o archivnictví, §24. Sbíрка zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října. 1974. částka: 18.

³⁹ CHALUPA, Aleš – ČECHURA, Jaroslav. Archiv Národního Muzea- Nástin vývoje. *ed. Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea.* Praha, 1998, str.10. ISBN 80-7036-043-7.

⁴⁰ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna. 1992 o archivnictví, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví §24. Sbíрка zákonů České Slovenské Federativní Republiky vydaná dne 30. června 1992. částka: 72.

⁴¹ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51 a § 52. Sbíрка zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září. 2004. částka: 173.

Přemyslem Otakarem II. Ze 14. a 15. století je zde 214 listin a 355 pergamenových listin. Zvláště významná je česky psaná listina z roku 1366, kterou vydal Karel IV. pro Karlovu kolej, dnešní Karolinum. Mezi další skupinu patří soubor šlechtických památníků, jedná se o 27 kusů z 16. a 17. století a 9. a z 19. století. Další skupinu tvoří písemnosti rodiny Riegrovy a Palackého, jedná se o nejrozsáhlejší soubory, které vznikly v Čechách v 19. století, významná je z toho hlavně korespondence, která je uložena ve skupinách: rodinná, osobní a oficiální. Tvoří je také dokumentace Riegrovy veřejné činnosti (manifesty, akta Slovenského sjezdu, sněmovní jednání, zápisy z porad, popisy událostí, petice a rukopisy z let 1848–1849 a sněmovní protokoly). Další dochovanou písemností je fond prvního premiéra Karla Kramáře, který obsahuje rozsáhlou osobní a úřední korespondenci. Také jeho veřejná činnost je bohatě dokumentována, například jeho předválečná dokumentace (parlamentní protokoly, tisková dokumentace o zahraničním odboji a legiích v Rusku a unikátní mapy o uspořádání Evropy po první světové válce). Mnohostranná je i vnitropolitická dokumentace z meziválečného období (státní správy, volby, finance, daně a národnostní otázky). Cenným souborem je více než sedmdesát poznámkových notesů odrážejících život Josefa Pekaře v letech 1903–1988 a jeho zájem o dění během první světové války. Jeho rukopisy obsahují autorské dílny historika, spis o jeho životě a fotografie z českého ráje, okolí Prahy a hradů a zámků. Za zmínku stojí také řada fotoarchivů. Jedním z nejvýznamnějších fotoarchivů je fotoarchiv Jindřicha Vaňka, který obsahuje sbírku fotografií významných osobností, kde jsou portréty 1 200 osobností a míst tehdejší Československé republiky.⁴²

Literární archiv Památníku národního písemnictví

Vznik Literárního archivu národního písemnictví je spojen se vznikem Národního muzea v roce 1818 svoláním nejvyššího purkrabího Františka Antonína Kolovrata Libštejnského. Svoláním je určen úkol archivu, tedy shromažďování národních písemností i dokumentů, uchovávat tištěné knihy a rukopisy v české řeči, které byly napsány v Čechách. První doložený přírůstek pochází z roku 1822, avšak základem písemností se stala pozůstalost Josefa Dobrovského, která byla převzata v letech 1829–1830. Dále přibývaly osobní pozůstalosti, které byly spjaty s Národním muzeem, například pozůstalosti zakladatele archivu Kašpara Šternberka a knihovníka Václava Hanky.⁴³ Do muzejní knihovny byly sbírky často darovány nebo sem byly odkazovány po smrti spisovatelů 19. století. Sbírkami se ukládaly do bývalého Šternberkova paláce na Hradčanech, později však bylo vše přesunuto do Nostického paláce Na

⁴² ČECHURA, Jaroslav. *Archiv Národního muzea, průvodce po fondech*. Praha, 1998, str. 56–59.

⁴³ SVATOŠ, Martin – WAGNER, Jan. *Z historie literárního archivu Památníku národního písemnictví. Průvodce po fondech literárního archivu Památníku Národního písemnictví 26*. Praha, 1993, sv.1, str. 7.

příkopě tehdy č. p. 858/II.⁴⁴ Od osmdesátých let 19. století se sbírky rozrůstaly pouze pomalu, bylo to způsobeno tím, že politicky dvojjazyčný konzervativní ráz se odrážel do národně uvědomělé vrstvy, která raději odevzdávala sbírky Archivu umělecké besedy. Navzdory všemu se však Literárnímu archivu knihovny Národního muzea podařilo získat rukopisy a celé literární pozůstalosti mnohých významných osob například Josefa Jungmanna, Karla Jaromíra Erbena, Jana Evangelisty Purkyně. Dále přibyly rukopisy a korespondence Karla Hynka Máchy, Boženy Němcové a Karla Havlíčka Borovského. V roce 1892 na podzim došlo k přestěhování všech sbírek, literárních pozůstalostí a korespondencí do budovy na Václavském náměstí.

Sběratelská činnost Literárního archivu knihovny Národního muzea byla nahodilá, archivní materiál nebyl soustavně zpracován, nebyla mu věnována potřebná péče, a proto nedošlo k jeho zpřístupnění. Až v roce 1916, v době první světové války, se archivnímu materiálu začal věnovat knihovník Národního muzea Václav Řezníček, který začal třídit rukopisné sbírky podle tehdy přijatých zásad s členěním na literární pozůstalosti bez korespondence a potom abecedně řazenou korespondenci a takzvaně písemné památky (jednotlivé rukopisy a osobní doklady kulturních osobností, jejichž pozůstalost muzeum nevlastnilo). Také přistoupil k podrobné katalogizaci sbírek. Díky jeho nezkušenosti však došlo k tomu, že abecedně řazené sbírky nerespektovaly provenienční princip, korespondence byla rozdělena a až po druhé světové válce byly rozdělené pozůstalosti znovu scelovány.⁴⁵

Po smrti Václava Řezníčka převzal správu rukopisných sbírek roku 1923 Václav Wolf, v této době čítaly sbírky celkem 76 308 jednotek uložených v 23 skříních. Dalším mezníkem pro Literární archiv knihovny Národního Muzea byl rok 1924, kdy bylo vytvořeno pododdělení knihovny – Literární archiv (později jmenován Literárním archivem Národního muzea), které je součástí knihovny. Za dobu působení Václava Wolfa i jeho nástupce Miloslava Novotného (od roku 1928) byl archiv místem pro sbírku pozůstalostí a písemností významných představitelů národní kultury. Archiv brzy získal další osobní fondy, například Jakuba Arbese, archivu Ottova nakladatelství a ke konci třicátých let 20. století bylo v Literárním archivu již 1 250 000 jednotek.⁴⁶ Tímto vysokým nárůstem došlo k řešení problému s nedostatkem místa, proto se rozhodlo o přestěhování archivu do suterénu knihovny a do místností uvolněných po Archivu země české. Zde měl Literární archiv k dispozici šest místností.

---

⁴⁴ ŠVEHLA, Karel. *Literární archiv, Knihovna Národního muzea*. Praha, 1960, str. 56.

⁴⁵ LOUŽIL, Jaromír. Literární archiv Památníku národního písemnictví. In *Archivní časopis 18*. Praha, 1968, str. 80.

⁴⁶ SVATOŠ, Martin – WAGNER, Jan. Z historie literárního archivu Památníku národního písemnictví. *Průvodce po fondech literárního archivu Památníku Národního Písemnictví 26*. Praha, 1993, sv. 1, str. 7.

V době okupace došlo v literárním archivu k úbytku přírůstků, nejcennější dokumenty byly odvezeny do úschoven mimo Prahu (Žleby, Křivoklát, Slatiňany), aby nedošlo k jejich poškození kvůli náletům. V roce 1945 nastoupil do čela literárního archivu František Bařha. Léta okupace Literární archiv zvládl bez větších ztrát a na podzim roku 1946 se vše vrátilo zpět.⁴⁷ V roce 1949 došlo k zestátnění Národního muzea a před Literárním archivem se otevřela cesta dobrého hmotné zabezpečení, byly nakupovány sbírky, zvýšil se počet pracovních sil a postupně došlo k širokému zpřístupňování fondů. Hlavní zásluhou tehdejšího vedoucího Literárního archivu došlo k tomu, že se zpřístupňování archivních fondů začalo provádět pomocí tištěných soupisů, tím došlo k vydávání archivních pramenů od roku 1958 ve sborníku Národního muzea (v řadě C), který vychází od roku 1956. Z důvodu omezených prostor a narůstajícího archivního materiálu došlo v roce 1953 k opětovnému přestěhování do areálu bývalého Strahovského kláštera vedle Památníku národní písemnictví. V areálu bývalého strahovského kláštera sídlil i Ústav pro českou literaturu ČSAV, který také navázal s archivem těsný pracovní styk. Roční přírůstek Literárního archivu byl kolem 70 000 přírůstků, příkladem jsou rozsáhlé fondy například bratrů Mrštíků, Jaroslav Vrchlického, Eduarda Basse a F. X. Šaldy).⁴⁸ Podle Vládního nařízení o archivnictví č. 29/1954 Sb., se archiv stává součástí jednotného státního fondu podle § 3, dle § 11 a dle této vyhlášky se stává archivem zvláštního významu, čímž tím byl vzat do vědomí ministerstva vnitra.⁴⁹

Pro Literární archiv a knihovnu byl vypracován výpůjční řád, který udával, co lze přesně vypůjčit, postup vydání žádaného materiálu a nařizoval, že lze poskytnout pouze archivní materiál, který je odborně uspořádán.⁵⁰ V roce 1962 došlo k odtržení Literárního archivu knihovny Národního muzea od knihovny Národního muzea a archiv se osamostatnil v jedno zvláštní oddělení. Tímto postupem také došlo k delimitování rukopisných sbírek z knihovny, jež svým původem nebo charakterem patřily k literárním sbírkám. Docházelo k opětovnému scelování jednotlivých fondů, které ukázalo, že se musí uchovávat celkové pozůstalosti. V tomto roce nastoupil do čela archivu Jaromír Loužil, za dobu jeho vedení se podařilo dokončit evidenci všech fondů prvního stupně evidence a po zpracování archiválií byl zaveden nový katalogizační systém, který eviduje každou archivní jednotku. V roce 1963 dochází k organizačnímu převodu Literárního archivu Národního muzea do Památníku národní písemnictví,

---

⁴⁷ ŠVEHLA, Karel. Literární archiv, *Knihovna Národního muzea*. Praha, 1960, str. 58.

⁴⁸ LOUŽIL, Jaromír. Literární archiv Památníku národní písemnictví. In *Archivní časopis 18*. Praha, 1968, str. 80–81.

⁴⁹ Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., ze dne 7. května 1954, o archivnictví, § 3, § 11. Sbírká zákonů Republiky Československé. Vydána dne 9. června 1954. částka: 17.

⁵⁰ Výpůjční řád vydaný pro Literární archiv, schválený ministerstvem kultury ze dne 28. června 1954, pod číslem 39363/54.

kteřý se však připojil až v roce 1964 a vytvořil tak s Památníkem pouze jednu organizační jednotku.

V roce 1966 začal Literární archiv Památníku národního písemnictví vydávat sborník Literární archiv, jeho příspěvky čerpají z větší části z materiálu Literárního archivu. V roce 1969 započalo budování pomocného depozitáře na zámku Staré Hradý u Libáně (okres Jičín), které bylo dokončeno v roce 1972. Zřizeny tam byly jednak nové depozitáře, místnost pro badatele a pro přípravu odesílání archiválií do Prahy, ale bylo zde uloženo přes 5 000 kartonů. V roce 1973 nastupuje do čela vedení Literárního archivu Památníku národního písemnictví Antonín Boháč.⁵¹ Dne 17. 10. 1974 vydala Česká národní rada zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, tímto zákonem se archiv vymežil jako archiv zvláštního významu podle § 24, který se zařadil do archivní sítě.⁵² V roce 1975 začala další reorganizace, revize a začlenění archivních sbírek druhého stupně. Dále došlo k sloučení roztříštěných zvukových fondů a začala se budovat fonotéka. Tímto postupem došlo k celkovému včlenění všech archivních sbírek, které byly spravovány neorganizovaně.⁵³ V roce 1990 došlo k zásahu delimitací řady fondů, které svojí povahou a obsahem neodpovídaly uložení v Literárním Archivu Památníku Národního Písemnictví a museli se odevzdat jiným archivním institucím, například do Archivu Národního muzea a Archivu Československé akademie věd. Odevzdáním těchto materiálů však získal archiv na oplátku archiválie od obdarovaných institucí. V tomto roce došlo k navrácení areálu Strahovského kláštera zpět premonstrátům, s čímž souvisela dohoda, že může archiv zůstat na svém místě, ale prostory mu budou pronajímány. Výstavní plochy se musely uvolnit premonstrátům a také se jim navrátily některé části sbírek, jednalo se o fondy Strahovské knihovny a pozůstalosti členů řádu.

Podle novely archivního zákon č. 343/1992 Sb., o archivnictví nedošlo již k žádné změně organizace Literárního archivu Památníku Národního písemnictví, ale stálou povinností archivu zůstalo shromažďovat archiválie z činnosti orgánů a organizací. Podle tohoto zákona je archiv povinen řídit se směrnicemi ministerstva vnitra jako archiv zvláštního významu.⁵⁴ Podle nového zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, byl Literární archiv Památníku Národního Písemnictví přejmenován z archivu zvláštního vý-

---

⁵¹ SVATOŠ, Martin – WAGNER, Jan. Z historie literárního archivu Památníku národního písemnictví. *Průvodce po fondech literárního archivu Památníku Národního Písemnictví* 26. Praha, 1993, sv. 1, str. 8.

⁵² Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb., ze 17. října. 1974 o archivnictví, § 24. Sbíрка zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října. 1974. částka: 18.

⁵³ BOHÁČ, Antonín. Zpráva o činnosti Literárního archivu Památníku národního Písemnictví. In *Sborník Památníku Národního Písemnictví*. Praha, 1975, č. 10, str. 288.

⁵⁴ Novela zákona 343/1992 Sb., o archivnictví, §24. Sbíрка zákonů České Slovenské Federativní Republiky vydaná dne 30. června 1992. částka: 72.

znamu na specializovaný archiv a musel získat akreditaci, aby mohl dle zákona podle § 80 nadále poskytovat nahlížení do archiválií. Archiv musel od té doby spolupracovat s Národním archivem nebo s příslušnými oblastními archivy a předkládat jim příslušné dokumenty ke kontrole a vést dokumentaci spolu se státními archivy. Z předchozího zákona nadále platí ukládání archiválií z činností zřizovatele nebo právních předchůdců a dodržování povinností uložených zřizovatelem.⁵⁵ V roce 2009 došlo k náročnému stěhování některých částí archiválií, většinou nezpracovaných, ze zámku Staré Hrady do nově zakoupeného depozitáře v Duchcově. Avšak oba depozitáře jsou pro ochranu archiválií podle standardů zcela nevyhovující. Plánuje se, že budou tyto nezpracované archiválie uloženy v depozitářích v Litoměřicích. Počátkem 21. století a v uplynulém prvním desetiletí byl dokončen přechod od zastaralého evidování a zpracovávání materiálu na elektronický způsob. Nový databázový systém Janus umožňuje vyhledávání v záznamech o archiváliích a v rejstřících fondů přes internet, čímž je badatelům usnadněn přístup. Badatelé mohou navštěvovat archiv v Praze i v jeho detašovaném pracovišti ve Starých Hradech.⁵⁶

Archivní fondy a sbírky Archivu Památníku národního písemnictví

Když byl archiv převáděn do Památníku národního písemnictví, obsahoval asi 1 700 000 archivních jednotek. Sbírkový Literární archiv Památníku národního písemnictví hraje důležitou roli tím, že obsahuje velký pramenný materiál ke studiu české umělecké literatury a některých oborů humanitních věd. Některé archiválie představují cenné památky významných osobností, které se podíleli na kulturním životě a tím odkázali na pocit národní sounáležitosti. Jedná se například o korespondenci, která zobrazuje vztah okolností a deníky ukazující citové reakce a názory pisatelů. V archivu je uloženo více než 2 100 fondů, z nichž 80 % obsahuje fondy osobností a 20 % fondy spolků, nakladatelství a sběratelů. Stáří dokumentů sahá až do 18. století, některé jsou dokonce ještě starší. Avšak jsou zde uloženy i spisy současné. Celkové množství obsahuje 6 milionů archivních jednotek, čímž se řadí Literární archiv Památníku národního písemnictví mezi největší archivy v Evropě. Jsou zde uloženy také fondy významných osobností, například Františka Palackého, Josefa Jungmanna, Josefa Dobrovského a významných českých spisovatelů, jako je Božena Němcová, Karel Havlíček Borovského, Jan Neruda či Karolína Světlá. Jsou také zde uloženy i další tvůrci, kteří působili pouze regionálně. K větším fondům patří pozůstalosti Otakara Březiny, Karla Čapka, Jaroslava

---

⁵⁵ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června. 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51, § 52. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září. 2004. částka: 173.

⁵⁶ Literární archiv národního písemnictví. <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-literarnim-archivu/> [online]. 2013 [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-literarnim-archivu/>

va Havlíčka a Jana Weisse. V různých stupních jsou zpracované i pozůstalosti Jana Wericha, Jaroslava Foglara a Ladislava Fukse.

Mezi korporální fondy jsou zde uloženy nakladatelské archivy, jejichž katalogizace je ve spojitosti se složitou strukturou velice náročná. Je zpracován fond Ottova nakladatelství, který patří mezi největší celek mezi katalogizačními celky. Literární archiv Památníku národního písemnictví se dále skládá ze tří samostatných složek, kam patří fotoarchiv, výstřižkový archiv a audio/video archiv. Jednu skupinu ve fotoarchivu tvoří pozitivy, negativy a fondy soukromých sběratelů. Firemní fotoarchivy ve výstřižkovém archivu jsou výstřižky nasbírané Památníkem národního písemnictví. Co se týče audio/video archivu, který vznikl počátkem devadesátých let 20. století, ten uchovává veřejná vystoupení a významné kulturní akce (například vernisáže literárních výstav) ve vizuální a mluvené podobě. Získávání sbírek funguje dodnes buď koupí nebo darem od samotných tvůrců či jejich dědiců.⁵⁷

Archiv Ministerstva zahraničních věcí

Archiv Ministerstva zahraničních věcí vznikl v lednu v roce 1921 jako součást presidia ministerstva zahraničních věcí, do té doby byl spojen s podatelnou. Již od svého vzniku je zmiňován jako archiv zvláštního významu, protože se odlišuje tím, že na rozdíl od jiných archivů, které slouží pro historické práce, archiv ministerstva zahraničních věcí funguje pro státní administrativu. Do tohoto archivu se ukládají uzavřené smlouvy a důvěrný a tajný materiál zahraničně-politický. Dříve míval označení oddělení I/5 a byl umístěn v přízemní části Toskánského paláce, kde měl tři pracovny. Vedoucím se stal Jan Opočenský. V archivu bylo celkem 8 pracovníků z toho: 3 konceptní síly, 2 kancelářské síly, 2 písařky a 1 zřízenec. Do pravomoci archivu ministerstva zahraničních věcí spadala spisová rozluka s Rakouskem po první světové válce sahající až do roku 1848. Do této rozluky patřil materiál týkající se událostí v Čechách a českých osobností. Rakouská vláda jen byla povinna odevzdat Československu na základě archivní úmluvy z Saint Germainské smlouvy podle článků 93, 192, 195.⁵⁸ Tento archivní materiál vybírala zvláštní rozluková komise, složená ze zástupců všech ministerstev, později československé kulturní komise, která prováděla tuto rozluku ve Haus-Hof Staatarchivu ve Vídni. Dokumenty se týkaly politického a hospodářského života koruny české až do roku 1848. Archiv ministerstva zahraničních věcí spravoval materiál pocházející ze spisové rozluky patřící původem předsednictvu ministerské rady ve Vídni s názvem „Ministerratpre-

⁵⁷ MACUROVÁ, Naděžda. Záznamy času :ze sbírky Památníku národního písemnictví v Praze. In *Památník národního písemnictví*. Praha, 2003, str. 8. ISBN 80-850-8562-3.

⁵⁸ Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Rakouskem podepsaná v Saint Germain en Laye dne 10. září 1919, publikovaná pod č. 507/1921 Sb., z. a n. částka: 93, 192, 195.

sidium“ (černý kabinet). V roce 1927 byla však celá tato dokumentace na nátlak vlády odevzdána. Fondy Archivu ministerstva zahraničních věcí nicméně nadále rostly pořizováním opisů listin z vídeňských archivů, pokud tedy podle spisové rozluky nepatřily Rakousku a měly vztah k politickému životu Československé republiky (Kriegsministerium, Aufbewahrungsamt, Informationsburo, Slawische Umtriebe, Kabinet Geheimakten). Spolu s archivem rostla i jeho příruční knihovna, která obsahovala literaturu týkající se historie spíše první světové války, archivní literaturu a histografii.

V důsledku narůstajícího archivního materiálu bylo v roce 1924 potřeba přijmout další pracovní síly, jednalo se o 1 referenta a 2 písáčky. K dalšímu přijímání pracovníků došlo v roce 1926, šlo o 1 referenta a 1 písáčku. V tomto roce byl rozšířen další archivní fond a to o takzvaný Řezenský archiv diplomatického zástupce u říšského sněmu (Kurbohmische Gesandtschaft). Tento fond byl přijat na základě rakouské rozluky. Do Ministerstva Zahraničních Věcí archivu byly dále přijaty některé archivy: Pařížský archiv, Archiv československé národní rady v Paříži a některá drobnější akta společnosti národů. Přechodně byl spravován i archiv Pražského hradu. Další mezníkem Archivu ministerstva zahraničních věcí se stal rok 1932, kdy se archiv spolu s příruční knihovnou přestěhoval z Toskánského paláce do adaptovaného Černínského paláce. Řada zaměstnanců byla rozšířena na 13 referentů, 2 kancelářské síly a 2 zřizence. Při Archivu ministerstva zahraničních věcí byla též nově zřízena 1 fotolaboratoř obsluhovaná fotografem. Celkem zde pracovalo 18 pracovníků. Po přestěhování dostal archiv moderní vybavená skladiště s ocelovými regály v depech a na chodbách, ocelové skříně na ukládání smluv a trezorovou místnost. Celkem tam bylo 13 archivních místností, z toho 8 archivních skladišť. Co se týče badatelské agendy, ta byla velmi slabá. Badatelé většinou studovali dokumenty z Rakouské spisové rozluky a jejich služby se do druhé světové války vůbec nerozvinuly. Dalo by se skoro říci, že archiv byl archivem správním. V roce 1934 došlo k rozšíření o 2 referenty, kteří měli za úkol indikovat politické zprávy. Roku 1937 nastoupil do čela Archivu ministerstva zahraničních věcí Jaroslav Papoušek a na svém postu setrval do roku 1938. V důsledku politických událostí byl vystřídán Bohuslavem Lázňovským, který setrval v čele archivu až do okupace v roce 1939.⁵⁹

V době okupace a likvidace ministerstva zahraničních věcí, byly do archivu dány veškeré registry ministerstva. Došlo k tomu však překotně, protože se nevědělo, co všechno se přesně předává do archivu. Jelikož nebyl k dispozici dosavadní archivní personál, protože byli okupanty přesunuti k jiným rezortům, okupanti práci s archiváliemi prováděli sami. Později archiv přešel do pravomoci říšského protektora. Do čela archivu byl dosazen Doktor Schieche, pod kterým bylo zaměstnáno 15 pracovníků a to především sudetských Němců.

---

⁵⁹ Archiv MZV. Generální sekretariát 1921–1939, karton 1, str. 1–3.

Do archivu byl dán také spisový materiál československých zastupitelských úřadů, které byly v okruhu nacistické moci. Tím došlo k úplnému zaplnění všech archivních skladů a tudíž k rozšíření prostor v suterénu v novostavbě Černínského paláce. Pozitivní bylo, že za doby vedení Doktora Schiecheho, nedošlo k přesunu archivu. V roce 1942 nastoupil do vedení archivu doktor Urban, sudetský Němec. Za jeho vedení došlo k pořizování překladů některých důvěrných a tajných dokumentů, které zajímaly okupanty. Začalo období publikování archivního materiálu v novinách a dalších publikacích, jednalo se převážně o tajné fondy. Tyto dokumenty vycházely v časopisech *Der Neu Tag*, *Böhmen und Mähren*. Později došlo k tomu, že některé části archivního materiálu byly převezeny do Berlína. Jednalo se o celý archivní fond státních smluv, politické zprávy zastupitelských úřadů Berlína, Vídně, Říma a Paříže. Naštěstí byla po prozkoumání archivního materiálu většina vrácena zpět do Černínského paláce. Netýkalo se to však archivních fondů pocházejících z rakouské spisové rozluky, které byly odvezeny zpět do archivu ve Vídni. Po odtržení slovenského státu byla spisová rozluka i dokumenty týkající se Slovenska vydána. Jednalo se převážně o hraniční popisy a politické národohospodářské a právní spisy.⁶⁰

Po osvobození dne 9. 5. 1945 byl Archiv ministerstva zahraničních věcí převzat ministerstvem. Postupně docházelo k návratu bývalých pracovníků. Vedení archivu měl přechodně na starosti doktor Karel Kazbunda, ale v srpnu roku 1945 převzal vedení Jan Opočenský. Archivní fondy byly tedy převzaty bez větších ztrát, jediné fondy, které nebyly k dispozici, jsou ty z rakouské spisové rozluky a některé spisy odstoupené Slovenskému státu, které však byly v roce 1946 vráceny zpět jako zvláštní celek. Po válce docházelo k rozšiřování fondů Archivu ministerstva zahraničních věcí o dokumenty československé vlády v Londýně, jednalo se takzvaný (Londýnský archiv), který došel do Archivu ministerstva zahraničních věcí koncem roku 1945. Hned po jeho převzetí došlo k jeho zpracování. Co se týče příruční knihovny, ta byla zorganizovaná až v roce 1947 a poté byla přesunuta do ústřední knihovny ministerstva zahraničních věcí. Dále začala opět fungovat fotolaboratoř, která pořizovala fotokopie důležitých dokumentů uložených v archivu. V roce 1945 vznikla spisová a kulturní agenda, která se starala o navrácení zavlčeného majetku ministerstva zahraničních věcí (archiválie, knihy, obrazy a umělecké předměty) z Německa, Rakouska a Polska.

Všechny poškozené kulturní instituce a jednotlivé osoby podávaly restituční přihlášky, které byly soustřeďovány v restitučním archivu, který vedl jejich přesnou evidenci. Jan Opočenský setrval v čele archivu ministerstva zahraničních věcí až do dne 31. 12. 1946. Po jeho odchodu opět převzal vedení archivu dosavadní referent doktor Karel Kazbunda. Docházelo také ke zmenšování pracovních sil a zároveň rostla fluktuace zaměstnanců. Z důvodu získání dalších

---

⁶⁰ Archiv MZV. Generální sekretariát 1945, karton 7, str. 3–4.

archivních prostor se muselo v roce 1947 začít se skartací spisoven zastupitelských úřadů dovezených okupanty během druhé světové války, na čemž bylo pracováno nepřetržitě jeden rok. Dalším hlavním úkolem v roce 1947 byla příprava návrhu požadavku spisové rozluky s Rakouskem a Německem pro jednání o mírovou smlouvu, s tím souvisela ujednání o vrácení příslušných dokumentů, ty však nejsou přímo známy. V následujícím roce započala další spisová rozluka, která se týkala Maďarska a Polska. Fungovala podle bilaterálních dohod, ustanovení smluv a úmluv, které se měly sjednat, ale není známo, čeho se konkrétně týkaly. V únoru roku 1948 odešel z vedení Archivu ministerstva zahraničních věcí doktor Karel Kazbunda. Do čela archivu byl pověřen J. Pešek, který nastoupil 2. 3. 1948, v tomto roce bylo dokončeno zpracovávání Londýnského archivu. V tomto roce byla též založena druhá řada státních smluv a pracovalo se na jejich rozšiřování. Archiv se na rozšiřování podílel a fond vzrostl na 3 456 kusů. Také bylo započato systematické opatřování fotokopii platných československých státních smluv, které doprovázely potíže s fotografickým materiálem a nedostatek pracovních sil, kvůli čemuž byly tyto práce později zastaveny. V roce 1950 byla od Archivu ministerstva zahraničních věcí odloučena fotolaboratoř, která byla odstěhována z archivních prostorů. Koncem tohoto roku započalo také pořádání právní sekce, avšak z důsledku nedostatku pracovních sil bylo úsilí přerušeno.

V roce 1952 byly do archivu vrácené archivní fondy pocházející z rakouské spisové rozluky, které by odvečeny do Vídně.⁶¹ V tomto roce započalo také zpracování archivního materiálu zpravodajské a administrativní sekce, ale z nedostatku pracovních sil bylo vše opět přerušeno. V roce 1954 v důsledku systemizace došlo ke zmenšení pracovních sil v archivu z 10 na 6.⁶² Na vládní nařízení o archivnictví ze dne 7. 5. 1954 č. 29/1954 Sb., byl Archiv ministerstva zahraničních věcí zařazen do kategorie archivů zvláštního významu podle § 11, který se pouze v odborné činnosti řídí metodickými pokyny a směrnicemi Archivní správy ministerstva vnitra. Podle tohoto nařízení musí archiv sloužit politickým, kulturním a vědeckým potřebám. Podle § 2 vládního nařízení musí soubory písemností a dokumentů archivní povahy, které vznikly z činnosti státních orgánů a jejich ústavů, tvořit jednotný archivní fond. Patří sem i Archiv ministerstva zahraničních věcí jakožto státní orgán, kde je umístěn státní archivní fond. Do organizace mezi ostatní archivy může být začleněn i Archiv ministerstva zahraničních věcí.⁶³ Dalším zákonem o archivnictví je Archiv ministerstva zahraničních věcí ustanoven archivem zvláštního významu, který slouží organizaci, která má archiv na starosti. Archiv

---

⁶¹ Fondy byly vráceny prostřednictvím ministerstva vnitra na základě protokolu o vydání spisového materiálu z roku 1946. Protokol o úpravě otázek týkající se archivního a spisového materiálu, které vznikly obsazením Československé republiky Německou říší, podepsaný 20. září 1946.

⁶² Archiv MZV. Generální sekretariát 1945, karta 8, str. 5–7.

⁶³ Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., ze dne 7. května 1954, o archivnictví, § 2, § 11. Sběrka zákonů Republiky Československé. Vydána dne 9. června 1954. částka: 17.

vychází hlavně ze zákona č. 97/1974 Sb., o archivnictví, v § 24 o archivech zvláštního významu.⁶⁴ Novelizací zákona o archivnictví č. 343/1992 Sb., doplněným § 15 odstavcem 2 je ministerstvo zahraničních věcí označeno správním úřadem archivu.⁶⁵ Podle § 51 a § 52 č. 499/2004 Sb., zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, je archiv ministerstva zahraničních věcí přejmenován z archivu zvláštního významu na specializovaný archiv a musí splnit akreditační podmínky. Akreditaci získal archiv dne 16. 5. 2007, čímž získal povolení poskytovat ukládání a nahlížení archiválií.⁶⁶

Organizační struktura archivu Ministerstva zahraničních věcí

Organizační struktura archivu Ministerstva zahraničních věcí tvoří jeden celek, který je rozčleněný (s přihlédnutím k odborným potřebám, povaze práce a speciálnímu zaměření jednotlivých skupin) na 3 odborná oddělení, která na sebe navazují a vzájemně se doplňují. Jedná se o oddělení:

- 1) studijně-ediční;
- 2) vlastní archiv;
- 3) knihovna.

Archiv ministerstva zahraničních věcí se nachází ve 3. poschodí Černínského paláce na Lorentánském náměstí, obsahuje sekretariát, studovnu archivu včetně fondů státních smluv, ediční oddělení, dokumentační oddělení a studovnu novin a časopisů. Knihovna archivu je umístěna v přízemí paláce.

Hlavní Archivní celky:

- 1) Takzvaný Pařížský archiv, který obsahuje přípravné materiály pro mírovou konferenci a materiály z jednání konference, která probíhala ve Versailles, St. Germainu a Trianonu v letech 1919–1920.⁶⁷
- 2) Spisový materiál ministerstva zahraničních věcí a československých zastupitelských úřadů z let 1918–1938.

---

⁶⁴ Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb., ze 17. října 1974 o archivnictví, § 24. Sbírka zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října 1974. částka: 18.

⁶⁵ BABIČKA, Václav. Legislativní úprava archivnictví – východiska a cíle, In *Archivní časopis* 54. Praha, 2004, č.1, str. 17. ISSN 0004-0398.

⁶⁶ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51 §52. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září 2004. částka: 173.

⁶⁷

[HTTP://WWW.MZV.CZ/JNP/CZ/O_MINISTERSTVU/ORGANIZACNI_STRUKTURA/UTVARY_MZV/SPECIALIZOVANY_ARCHIV_MZV/FONDY_ARCHIVU/INDEX_1.HTML](http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_1.html). *Archiv Ministerstva Zahraničních věcí* [online]. 29.3.2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_1.html

- 3) Londýnský archiv – obsahuje spisový materiál z činnosti Ministerstva zahraničních věcí československé exilové vlády v Londýně a jeho československých zastupitelských úřadů.⁶⁸
- 4) Spisový materiál od roku 1968 federálního Ministerstva zahraničních věcí a československých zastupitelských úřadů od roku 1945 do současnosti, který je archivu odevzdáván pravidelně při skartaci. Dále zpravodajství zastupitelských úřadů, originály mezinárodních smluv, dohod a originály pověřovacích a odvolacích listin všech cizích titulářů pověřených v Československu od roku 1919.⁶⁹
- 5) Meziválečné období (léta 1918 až 1938) zahrnuje konkrétní politická zpravodajství od vzniku československé diplomatické služby. Z tohoto materiálu je možno získat ucelený přehled o politické situaci ve státech, se kterými měla předmnichovská republika diplomatické styky a seznámit se s vývojem československých bilaterálních vztahů v jednotlivých relacích.⁷⁰
- 6) Soubor mezinárodních smluv tvořící samostatný archivní fond a to jak originálů smluv bilaterálních, prezidentských, vládních i resortních, tak i ověřené kopie multilaterálních smluv, jichž bylo Československo či je Česká republika smluvní stranou. S evidencí těchto smluv bylo započato již roku 1920 a k roku 1991 bylo registrováno 8 700 základních smluvních dokumentů.

Povinnost centrální evidence a uložení se vztahuje nejen na smlouvy samé, ale i na ostatní dokumenty k smlouvám náležejícím, jedná se o platnosti smluv, plné moci, prvopisy ratifikačních listin, kopie nót, prodloužení platnosti nebo jejich výpovědi. Kromě toho se ukládají všechny dokumenty, jimiž se provádí změna smluv nebo dodatky ke smlouvám. Všechny uvedené dokumenty jsou v Archivu ministerstva zahraničních věcí ukládány pod stejnou signaturou jako prvopis smlouvy, k níž se vztahují, takže tvoří spisově přehledný celek. V roce 1979 byla zavedena mikrografická linka a tím došlo postupnému mikrofišování všech originálů československých státních smluv a dokumentů, které k nim náležejí. Mikrofiše státních

---

⁶⁸

[HTTP://WWW.MZV.CZ/JNP/CZ/O_MINISTERSTVU/ORGANIZACNI_STRUKTURA/UTVARY_MZV/SPECIALIZOVANY_ARCHIV_MZV/FONDY_ARCHIVU/INDEX_4.HTML](http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_4.html). *Archiv ministerstva zahraničních věcí* [online]. 23.3.2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_4.html

⁶⁹ Archiv ministerstva zahraničních věcí. *Archiv ministerstva zahraničních věcí* [online]. 15. 4. 2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_2.html

⁷⁰ Archiv ministerstva zahraničních věcí. *Archiv Ministerstva zahraničních věcí* [online]. 15. 4. 2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_6.html

smluv jsou zakládány v kartotékách. Jejich klasifikace se provádí opět podle teritoriálního principu a uvnitř jednotlivých zemí či regionů chronologicky. Přehled o cizích smlouvách poskytuje kompletní sbírka mezinárodních smluv a dohod zaregistrovaných v sekretariátu OSN „Treaty Series“, která je v Archivu ministerstva zahraničních věcí rovněž k dispozici a zahrnuje období od roku 1918 až do současnosti.⁷¹

Národní filmový archiv

Vznik národního filmového archivu se datuje k roku 1943 a podílelo se na něm Českomoravské filmové ústředí. Než filmový archiv vznikl, měl již několik předchůdců. Jedním z nich bylo grafické oddělení v technickém muzeu, kde byly uschovávány filmové materiály. Dalšími místy, kde se před Národním filmovým archivem uschovávaly filmové materiály, byla například ministerstva (zahraničí, zemědělství, národní obrany, školství, veřejných prací a národní osvěty). Dalšími institucemi, které uchovávaly filmové materiály, byly Škodovy závody, Českomoravská Kolben-Daněk, Vítkovické železárny a Pražské plynárny. Filmový materiál také uchovávaly archivy filmových výrobních a distribučních společností jako jsou Favoritfilm a Bratři Čvančarové. V čele vedení Národního filmového archivu stanul Jindřich Brichta⁷². Než začal archiv působit jako samostatná instituce, byl zpočátku spojen s archívem písemností a příruční knihovnou v jednom prostoru v bývalém Globus-filmu v Paláci Lucerna v šestém patře. V roce 1945 byl Národní filmový archiv včleněn do Československého filmového ústavu, čímž ztratil svoji právní subjektivitu⁷³.

O rok později se stal archiv členem Mezinárodní federace filmových archivů (Fédération Internationale des Archives du Film – FIAF). Jeho úkolem bylo shromažďování, ochrana, vědecké zpracování a využívání audiovizuálních a písemných archiválií dokumentujících národní produkci, vývoj kinematografie, život českého národa a významné světové události⁷⁴. Po zrušení Československého filmového ústavu v roce 1949 nastalo několik let existenční provizorium a filmový archiv byl přičleněn do útvaru Ústředního ředitelství československého filmu do útvaru školy a sbírky. V roce 1952 byl archiv přeřazen do tiskového archivního odboru a v roce 1953 byl na krátkou dobu začleněn pod ministerstvo vnitra. V roce 1954 se filmový archiv stal opět součástí útvaru Školy a sbírky úřadu československého filmu a podle vládního

---

⁷¹ Archiv ministerstva zahraničních věcí. *Archiv ministerstva zahraničních věcí* [online]. 15. 4. 2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_3.html

⁷² Režisér, kameraman a spoluzakladatel Československé společnosti pro vědeckou kinematografii.

⁷³ OPĚLA, Vladimír. Národní Filmový Archiv. In *Filmový Přehled*. Praha, 1993, č. 11, str. 43. ISSN 0015-1645.

⁷⁴ OPĚLA, Vladimír. Národní Filmový Archiv. In *Československý filmový ústav*. Praha, 1983, str. 11.

nařízení se stal v tomto roce i součástí jednotného státního fondu podle § 3 č. 29/1954 Sb.,⁷⁵ Podle §11 č. 29/1954 Sb., o archivnictví, této vyhlášky byl Národní filmový archiv uveden jako archiv zvláštního významu⁷⁶. Od 1. 1. 1957 vstoupil archiv do ekonomického odboru Ústřední půjčovny filmů. Od 1. 1. 1963 pak vznikl jako samostatný úsek československého filmového ústavu (později odbor), archiv tedy již nebyl součástí útvaru Školy a sbírky. Institute archivu tedy zůstala součástí Československého filmového ústavu a tvořila ho oddělení: tiskové, publikační, oddělení výchovy a průzkum diváka. Od roku 1965 nastoupil jako vedoucí Bohumil Břejcha, který usiloval o to, aby získal Národní filmový archiv právní subjektivitu a nezávislost, jak to vyžaduje státní FIAF (Mezinárodní federace filmových archivů), jenže nebyla nalezena podpora. Dne 1. 1. 1966 bylo v archivu zřízeno technické oddělení a pro jeho činnost byly jasně určené základní úkoly, jako například zařazování, ukládání nových přírůstků a ochrana uložených sbírek, které se musely skladovat na řadě míst, kde k tomu však nebyly vhodné podmínky. Nutné bylo co nejdříve roztřídit, oddělit a uložit filmové materiály a vyskartovat nahromaděné multiplicitní materiály. Byla počata inventarizace sbírek s účelem komplexně posoudit uložené filmové materiály a odstranit neúplnost a roztříštěnost informací a zavést nový informační systém, kde by byly seřazené archiválie.⁷⁷ V roce 1969 došlo k odloučení knihovny a dokumentace od archivu a archiv byl označen za centrum pravice. Tím došlo k izolaci archivu od mezinárodních kontaktů. Avšak navzdory izolaci archivu probíhala nadále generální inventarizace sbírek a probíhaly nové restaurátorské postupy, hlavně odplísňování filmů ve spolupráci s filmovými laboratořemi na Barrandově. Když došlo k nedostatku skladovacích prostor, podařilo se archivu postavit si na svoje náklady nový depot a rekonstruovat staré depoty. Archiv si udržel vysokou úroveň identifikačních a katalogizačních prací a dosáhl dobré úrovně i při rekonstrukci filmových děl⁷⁸.

Dne 17. 10. 1974 vydala česká národní rada zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, tímto zákonem byl vymezen Národní filmový archiv jako archiv zvláštního významu podle §24, který ho zařadil do archivní sítě.⁷⁹ Hlavními cíli archivu je shromažďování, ochrana, vědecké zpracování a využívání filmových archiválií dokumentujících národní filmovou produkci a vznik a vývoj filmového umění. Toto oddělení je součástí odboru filmových informací. V tomto roce dochází k uspořádání organizační struktury archivu: vedoucí úseku filmového archivu, vedoucí odboru filmového archivu, dále oddělení techniky, programově provozní oddělení

⁷⁵ OPĚLA, Vladmír. Národní Filmový Archiv. In *Iluminace* 10, Praha, 1998, č.3, str. 60. ISSN 0862-397X.

⁷⁶ Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., ze dne 7. května 1954, o archivnictví, §3, §11. Sbírk zákonů Republiky Československé. Vydána dne 9. června 1954. částka: 17.

⁷⁷ OPĚLA, Vladmír. Národní Filmový Archiv. In *Iluminace* 10. Praha, 1998, č.3, str. 61. ISSN 0862-397X.

⁷⁸ Opěla, Vladimír. Filmový přehled. In *Národní filmový archiv*. Praha, 1993, č. 11. str. 43. ISSN 0015-1645.

⁷⁹ Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb., ze 17. října 1974 o archivnictví, §24. Sbírk zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října 1974. částka: 18.

a oddělení historiků. Náplně prací jednotlivých oddělení: Oddělení techniky dodává materiál pro podniky československého filmu, pro československou televizi a ostatním odborovým zájemcům, zajištění filmů a projekcí pro externí zákazníky. S tímto oddělením je spojena archivní práce, její součástí je zpracovávání a zrazovávání filmových přírůstků, příprava filmových materiálů ke kopírování, opravy a kompletace filmových materiálů a skartace filmových materiálů. Programově provozní oddělení má za úkol programování kin, dramaturgické celky pro krajské podniky – pro film, koncerty, estrády, spolupráce s kulturně politickými a osvětovými institucemi například FAMU, Dům sovětské vědy a techniky, příprava cyklů výchovy s filmem pro školy a příprava koncepčních přehlídek československé kinematografie na soutěžích a festivalech. V posledním oddělení historiků mají na starosti identifikaci filmových materiálů a jejich analýzu, návrhy na doplňování, obnovu a skartaci archivních fondů, zpracovávání filmografických a dokumentačních materiálů československé a zahraniční kinematografie a spolupráci při tvorbě stříhových a dokumentačních filmů a historických studií.⁸⁰ V rámci postupného vývoje filmového archivnictví došlo k využití výpočetní techniky a k plánu o vybudování filmového archivního areálu, který však nebyl uskutečněn.⁸¹ Roku 1975 archiv nadále zůstává součástí Československého filmového ústavu, který se změnil na státní hospodářskou organizaci, kde spolu s touto institucí pracuje na nákupu filmů, příjmu darů od soukromých osob a výměně materiálů se zahraničními archivy⁸².

Sbírka Národního filmového archivu obsahuje 10 000 kopií a 3 700 negativních dlouhých hraných filmů, 7 000 negativních nehraných filmů, 1 500 kopií 16 mm, 5 000 filmových materiálů ve speciálních fondech a ještě 3 500 000 metrů zpravodajských filmů. V celém v tomto souboru stojí také národní produkce, která je archivována komplexně. Patří sem pozitivní a negativní materiály národní produkce, hrané a nehrané, dokumentární, populárně vědecké, zpravodajské, animované a další filmy⁸³. Po pádu komunistického režimu došlo k přejmenování Československého filmového ústavu na Český filmový ústav. Od 1. 9. 1990 došlo k projektu a realizaci části archivního filmového areálu a byly vybudovány nové interiéry a exteriéry deponitáře v obci Hradištko s trváním do roku 1992.⁸⁴ Podle novely archivního zákona č. 343/1992 Sb., o archivnictví, nedošlo k žádné změně Národního filmového archivu, ale bylo nadále povinností archivu shromažďovat archiválie z činnosti orgánů a organizací. Podle

---

⁸⁰ Národní Filmový Archiv. Organizace Filmového archivnictví. str. 6-8. sign. II-6276.

⁸¹ OPĚLA, Vladimír. Národní Filmový Archiv. In *Illuminace 10*. Praha, 1998, č.3, str. 62. ISSN 0862-397X.

⁸³ OPĚLA, Vladimír. *Československý filmový ústav*. Praha, 1980, str. 9 a 14. sign. 27 276.

⁸⁴ OPĚLA, Vladimír. Národní filmový Archiv. In *Illuminace 10*. Praha, 1998. č. 3, str. 63. ISSN 0862-397X.

tohoto zákona je archiv povinen řídit se směrnicemi ministerstva vnitra jako archiv zvláštního významu.⁸⁵

Přínos archivu byl doceněn tehdejšími ministrem kultury PhDr. Jindřichem Kabátem, který vydal rozhodnutí č. 31/1992 Sb., směrnice ministra kultury, podle něhož přejmenoval státní hospodářskou organizaci Český filmový ústav na státní příspěvkovou organizaci. Tato účinnost začala platit ke dni 1. 7. 1992.⁸⁶ Postavení Národního filmového archivu bylo stvrzeno novým zákonem č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů, podle § 6. Podle tohoto zákona byl Národní filmový archiv ustanoven jako archiv zvláštního významu pro audiovizuální archiválii. Dále dle zákona archiv vytváří na základě smluv s oprávněnými držiteli práv zvláštní fond audiovizuálních děl.⁸⁷ Také je orgánem, který rozhoduje o tom, jaká umělecká audiovizuální díla se mohou stát součástí zvláštního fondu podle § 2 dle zákona české národní rady č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj České kinematografie⁸⁸

Roku 1993 převzal archiv vydávání nejstaršího časopisu „Filmový přehled,“ začala se vydávat *Iluminace* pro teorii, historii a estetiku filmu a vycházela jako čtvrtletník. Ne všechny archiválie však byly uloženy na jednom místě, archiv se mezi lety 1992–1997 musel stěhovat z několika prostor, protože na místech, kde sídlil, docházelo k restitučním nárokům na nemovitosti (příkladem je palác Adria v ulicích Klimenská 14–16, Ve smečkách). Jediným zachovalým sídlem, kde archiv nadále zůstal, je ulice Malešická na Praze Žižkov. Od počátku devadesátých let 20. století začal Národní filmový archiv přebírat materiály od zrušených státních a výzkumných podniků (československé aerolinie, státní zdravotnický ústav), ministerstva vnitra, ministerstva průmyslu a obchodu, ministerstva obrany a československých zastupitelských úřadů. Také převzal do archivní péče negativy ze zpravodajských filmů (týdeníky) z let 1945–1990, bohužel některé se z důvodu špatného skladování nedochovaly. V polovině devadesátých let začal Národní filmový archiv s proměnou filmového amatérského hnutí (ná-

---

⁸⁵ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna 1992 o archivnictví, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví §24. Sbíрка zákonů České Slovenské Federativní Republiky vydaná dne 30. června 1992. částka: 72.

⁸⁶ Jindřich Kabát byl ministrem kultury v letech 2. 7. 1992- 17. 1. 1994, který toto rozhodnutí vydal z iniciativy Ministerstva kultury. Vydané směrnice ministerstva kultury pro Národní Filmový Archiv č. 31/1992 Sb., ze dne 1. července 1992.

⁸⁷ Zákon č. 273/1993 Sb., ze dne 11. listopadu 1993, o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů § 6. Sbíрка zákonů Parlamentu České republiky vydaná 11. listopadu 1993. částka: 68.

⁸⁸ Zákon České národní rady č. 241/1992 Sb., ze dne 14. dubna 1992 o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj České kinematografie §2 odst. 1. Sbíрка zákonů České Slovenské Federativní republiky vydaná dne 1. července. 1992 částka: 49.

stup digitálního videa) shromažďovat tvorby amatérských filmařů. Také zahájil výrobu sou-
dobé dokumentace – záznamy významných událostí českého kulturního života, významných
osobností, proměny měst a krajín na 35 mm barevného filmového materiálu. V uplynulém
desetiletí došlo k zařazení 24 535 nových filmových materiálů z toho 6 308 kopií hraných
filmů, 907 negativních hraných filmů, 11840 kopií nehraných filmů, 4088 negativů nahraných
filmů, 1367 kopií 16mm filmů a 25 16 mm negativu filmu. V rámci nabídkové povinnosti
podle zákona č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovi-
zuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů, v §7 je vý-
robce audio vizuálního díla povinen vždy písemně nabídnout ke koupi dvě nové nepoškozené
kopie svého audiovizuálního díla. Na základě tohoto zákona mohl zařadit archiv další mate-
riály: 310 kopií hraných filmů, 270 kopií nehraných filmů, 589 videokazet beta a 830 video-
kazet VHS. Dále se během desetiletí odplísnilo 2 555 900 m. filmového materiálu, překopíro-
valo 2 369 650 m nových filmových materiálů a po vypůjčení a vrácení bylo zkontrolováno
20 307 m filmového materiálu. Zahájeno bylo také kopírování filmového materiálu na poly-
esterový podklad. Dále jsou zabezpečovány české zpravodajské filmy a barevné filmy původ-
ně natočené na nitroceluzovaném podkladu. Většina filmového zpravodajského materiálu se
začala převádět do digitálního stavu. V roce 2000 se ve sbírce začala vytvářet databáze
Microsoft Access obsahující základní údaje ke všem archivovaným zvukovým nosičům, které
jsou spojeny se systémem Microsoft Word, v němž se ukládají textové přepisy. Zajímavou
cennou sbírkou jsou takzvané primitivy (filmy natočené před první světovou válkou), jedná se
o řadu komedií, zpravodajských filmů a významné události. Tato sbírka se skládala z tvorby
let 1912–1929.⁸⁹ Národní filmový archiv přijal autorský zákon č. 121/ 2000 Sb., o právu au-
torském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, podle
něhož musel dodržovat přístup a ochranu audiovizuálních sbírek a děl.⁹⁰ Podle zákona č.
499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, byl národní filmo-
vý archiv přejmenován z archivu zvláštního významu na specializovaný archiv a musel získat
akreditaci, kterou obdržel 27. 2. 2009 a s níž mohl poskytovat ukládání archiválií a jejich na-
hlášení, musí spolupracovat s Národním archivem nebo s příslušnými oblastními archivy a
předkládat jim příslušné dokumenty ke kontrole, což do té doby nebylo povinné. Z předchozí-
ho zákona je též povinen ukládat archiválie z činností jeho zřizovatele nebo právních před-

---

⁸⁹ Národní Filmový Archiv. Zpráva o činnosti působení Národního filmového archivu z 1992–2002, sign. II-7020/2002.

⁹⁰ Zákon č. 121/2000 Sb., ze dne 7. května 2000, o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná 1. prosince 2000. částka: 36.

chůdců a vést dokumentaci spolu se státními archivy.⁹¹ Další zásadní změnou v postavení Národního filmového archivu je zákon č. 496/2012 Sb., o audiovizuálních dílech, podpoře kinematografie a o změně některých zákonů, podle něhož je archiv označen specializovaným archivem na uchovávání, zpracovávání, zpřístupňování a šíření audiovizuálních děl a dále spolupracuje se zahraničními filmovými a kulturními institucemi. Archiv také může zpřístupnit dílo veřejnosti pro výukové účely, hlavně se to týká středních či vyšších odborných a vysokých škol filmového zaměření. Dále může poskytnout půjčení archiválií občanským sdružením nebo obecně prospěšným společnostem za účelem pořádání filmových představení, pokud získá zájemce příslušné oprávnění od nositele práv.⁹² Rozhodnutím ministerstva kultury byla archivu dne 14. 3. 2013 udělena zřizovací listina, podle které je Národní filmový archiv ustanoven jako státní příspěvková organizace a spadá pod zřízení ministerstva kultury v souladu s ustanovením § 8 a § 66 zákona č. 496/2012 Sb., o audiovizuálních dílech, podpoře kinematografie a o změně některých zákonů.⁹³

Archiv Akademie věd

Archiv Akademie věd nejprve vznikl jako Archiv Československé akademie věd. Vznik archivu se datuje k 5. 12. 1952 a vzešel z usnesení vládní komise pro akademii věd a presidia Československé akademie věd. Jeho činnost však začala až v roce 1953 a jednalo se o pracoviště, kde byly soustředovány materiály týkající se všech útvarů akademie a jejich vědecké činnosti. Vedoucím archivu se stal Václav Vojtíšek. Byly mu přiděleny prostory v Colloredo-Mansfeldském paláci v Karlově ulici č. p. 2 v Praze 1.⁹⁴ Avšak v tomto roce byl archiv přičleněn k prezidiu Československé akademie věd, protože byl považován za vědecké pracoviště sloužící k poznání a vývoji vědeckých institucí a nesměl být přiřazen k historickému ústavu, protože sloužil k účelům celé akademie. Návrh se však neuskutečnil.⁹⁵ Vládní nařízení ze dne 7. 5. 1954 č. 29/1954 Sb., o archivnictví, rozhodlo o tom, že byl archiv přičleněn do jednotné archivní soustavy § 3, podle tohoto nařízení byl tedy pod správou ministerstva vnitra spolu s ostatními archivy, zatím však ještě nebyl považován za archiv zvláštního významu, i když se

---

⁹¹ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51, § 52. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září 2004. částka: 173.

⁹² Zákona č. 496/2012 Sb., ze dne 31. prosince 2012, o audiovizuálních dílech, podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizuaci) § 8, § 66. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná 1. ledna 2013. částka 186.

⁹³ Rozhodnutí ministryně kultury Aleny Hánákové č. 2 ze dne 14. 3. 2013.

⁹⁴ PODANÝ, Václav – SCHWIPPEL, Jindřich. Předchůdci archivu Akademie věd České republiky. In *Práce z dějiny Akademie věd*. Praha, 1997, str. 237-238. ISSN 1211-1813.

⁹⁵ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v.v. i, Archiv AV ČR, fond Ústředního archivu ČSAV, kar. 4, inv. č. 20.

v něm soustřeďovaly archiválie zvláštního charakteru.⁹⁶ Ke jmenování došlo až 13. 6. 1956 z iniciativy ministerstva vnitra, kdy byl podle § 11 ustanoven archivem zvláštního významu podle vyhlášky ministerstva vnitra č. 153/1956 Sb., o archivech hospodářských a rozpočtových organizacích.⁹⁷ Zaměstnanců archivu bylo vedle vedoucího ještě osm: 4 archiváři, sekretářka, pomocná síla a jeden nebo dva externisté. S přestěhováním do Colloredo-Mansfeldského paláce se však pojí špatné pracovní podmínky, nebylo zde zázemí pro pracovníky a chyběla vybavenost archivu a badatelna. Toto se postupně zlepšovalo v letech 1954–1955, kdy byla zřízena badatelna z místnosti pro archiváře a vedoucího, dodány nové depozi-táře a zlepšila se jejich vybavenost, archiv se však nadále potýkal s nedostatkem možností vybavenosti a prostorových podmínek. Do roku 1960 bylo v archivu 14 zaměstnanců: archi-vářů, vědeckých pracovníků, manipulačních a administrativních sil a nastoupil sem i fotograf a knihař. Postupem času byly do archivu přiřazeny archiválie z Království českých společen-ských nauk vydávaných od roku 1784, spisy Tomáše Garrigue Masaryka, spisy Národohos-podářského ústavu při Akademii věd a umění, neúplný celek spisu z Československého-sovětského institutu, fondy národní rady badatelské a dokumentační materiál z činnosti správy Československé akademie věd. Téhož roku byla na tyto dokumenty vytvořena knihovna.⁹⁸ Ještě v letech 1953–1958 nebyly vyhrazeny soustavy pracovišť Československé akademie věd a archiv fungoval pro všechny společné útvary pracovišť. Avšak dne 9. 4. 1958 došlo k tomu, že byla přijata ustanovení Československé akademie věd, čímž souviselo fungování archivu jako vědeckého pracoviště, které si vyžadovalo prezidium Československé akademie věd. Dne 1. 1. 1962 však došlo k reorganizaci Československé akademie věd, kategorie těchto pra-covišť byla zrušena a tím se archiv přiřadil mezi společná pracoviště, která budou společně plnit úkoly Československé akademie věd a obstarávat potřebné činnosti. Mezi spolupracující pracoviště patřil Encyklopedický institut a nakladatelství Československé akademie věd (Akademia). Archivu přibyly nové prostory – dvě místnosti nacházející se na Malé Straně v Thunovské ulici.⁹⁹ Počátkem šedesátých let došlo ke zlepšení prostorových podmínek, byly

---

⁹⁶ Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., ze dne 7. května 1954, o archivnictví, §3, §11. Sbirka zákonů Republiky Československé. Vydána dne 9. června 1954. částka: 17.

⁹⁷ Vyhláška ministerstva vnitra o archivech hospodářských a rozpočtových organizací č. 153/1956 Sb., ze dne 13. července 1956 o dohodě s prezidentem Československé akademie věd a s ministrem školství a kultury. částka: 77.

⁹⁸ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v.v. i, Archiv AV ČR, fond Ústřední archiv ČSAV, kar. 4, inv. č. 20.

⁹⁹ VANĚČEK, Václav. Současné uspořádání a činnost Ústředního archivu Československé akademie věd. In *Archivní zprávy ČSAV*. Praha, 1971, č. 6, str. 51-52.

vytyčeny zásady pro systematickou péči o spisovou službu a pro celou Československou akademii věd.

V roce 1962 vznikl první skutečný archivní řád, který byl však schválen až v roce 1963. Byla zpracována metodika pro zpřístupnění fondů vědeckých institucí, která se využila pro praktickou dimenzi, byly přejímány cenné archivní celky a docházelo k jejich postupnému zpřístupnění. Díky zpřístupnění některých dokumentů byla otevřena badatelná, které dříve nebyla přístupná. Zasluhou Václava Vojtíška, který pojal archivní činnost jako vědeckou a odbornou a s příspěvkem pracovníků archivu byly zpracovány první témata vědeckých styků s ruskou vědou a jiných slovanských národů, dále dějiny Království českých společností nauk a Československé akademie umění.¹⁰⁰ V roce 1966 se Archiv československé akademie věd se změnil na Ústřední archiv Československé akademie věd.¹⁰¹ V roce 1968 získal další prostory na zámku v Bečvarech, kde byly příznivé podmínky pro manipulaci, zpracovávání a ukládání archiválií. Tyto prostory také umožnily vědeckou činnost pracovníků, kteří zde mohli pobývat dva dny v týdnu. V tomto roce v archivu působilo 19 pracovníků, z toho 15 vědeckých a odborných pracovníků, kteří spravovali 200 archivních fondů a sbírek. Vedoucí Václav Vojtíšek odešel z archivu dne 31. 8. 1968. Za jeho působení se stal archiv součástí archivní sítě a byl vyřešen osud archiválií, které vzešly z činnosti starších vědeckých institucí.¹⁰² Podle návrhu Václava Vojtíška nastoupil do čela vedoucí Ústředního archivu Československé akademie věd Václav Vaněček. Po jeho nástupu začala nová etapa reorganizace převzetím a formulováním nových úkolů v letech 1969–1970. V těchto letech se zároveň konstituovaly odborné pracovní úseky, které se zabývaly získáváním a zpracováním fondů. V roce 1972 se kodifikoval organizační řád pracoviště, který stanovil, že stálí pracovníci Komise pro soupis a studium rukopisů byli integrováni jako součást archivu.

Když počátkem sedmdesátých let začala normalizace, musel tehdejší vedoucí archivu řešit komplikovanou situaci ohledně personálního složení. Mocenská struktura chápala tento archiv jako koncové pracoviště, kam lze posílat pracovníky, kteří se komunistickému režimu zdáli nepohodlní nebo nebezpeční. Avšak archiv přisun pracovníků uvítal. Jednalo se o Jiřího Kejře a Zdeňka Šolla, kteří pozvedli profesionální vědeckou úroveň archivu. V roce 1972 byl zpracován a vydán nový vzorový skartační řád pro pracoviště Československé akademie věd, který byl tak kvalitní, že vydržel více než dvacet let. I když byl řád v některých částech

---

¹⁰⁰ PODANÝ, Václav – SCHWIPPEL, Jindřich. Předchůdci archivu Akademie věd České republiky. In *Práce z dějiny Akademie věd*. Praha, 1997, str. 246. ISSN 1211-1813.

¹⁰¹ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v.v. i, Archiv AV ČR, fond Ústřední archiv ČSAV, kar. 4, inv. č. 22.

¹⁰² PODANÝ, Václav – SCHWIPPEL, Jindřich. Předchůdci archivu Akademie věd České republiky. In *Práce z dějiny Akademie věd*. Praha, 1997, str. 245–248. ISSN 1211-1813.

doplňován a změněn, pomohl ke zpřístupňování archivních fondů (příkladem je velká kartotéka korespondence uložená v osobních fondech). Takto se podařilo udržet vysokou úroveň oddělení pro soupis rukopisů. Tímto se dále podařilo dosáhnout pevné organizační struktury, která ukázala lepší organizovanost a dobrou kontrolu práce, jež byla dříve podceňována. V archivních zprávách Československé akademie věd se začaly publikovat výsledky zpracování dějin Královské společnosti českých nauk a Československé akademie umění a dalších vědeckých institucí, dále se přidávaly rubriky týkající se archivů, kultury a pohledy na postavení úkolů, které pomáhaly v rozvoji a udržování regionální kultury prací českých historiků. Zbytek archivních zpráv tvořily recenze a příspěvky do rubriky „Kronika“.

Archiv měl potřebu vymanit se z určité vědecké izolovanosti, a tudíž docházelo k pravidelným osobním a institucionálním zahraničním stykům. Styky s kapitalistickými zeměmi se však omezovaly jen na korektní zodpovídání dotazů, vyřizování rešerší, ale i přijímání badatelů a občasná kolegiální výpomoc ze státních archivů kapitalistických zemí. Vše však podléhalo přísné kontrole komunistickým režimem. Povolena spolupráce byla jen se zeměmi tzv. „komunistického tábora“. V těchto zemích působily stejně jako v Československu akademie věd s ústavami a akademickými archivy. Spolupráce probíhala s Akademií věd NDR, Polska a SSSR, i ony měly dobrou strukturu, staré fondy a úroveň odborných pracovníků, takže se staly vítanými partnery a spolupráce se západními archivy už nebyla tak negativně nahlížena. Mezi těmito archivy se konaly konference, které přinášely vzájemné podněty ke spolupráci. První takto pořádaná konference se poprvé konala ve Varšavě v roce 1965, kde archiv se Československé akademie věd účastnil jako pozorovatel. Další se konala v roce 1968, ale archiv pozvání odmítl z důvodu srpnové okupace. Řádným účastníkem byl archiv až na třetí konferenci v roce 1971 a hned předložil svoje teoretické i a v praxi vyzkoušené pojetí o předarchivní péči. Na dalších konferencích se řešily otázky výběrů archiválií pro dějiny, problematika takzvané primární vědecké dokumentace a vazby archiválií – publikací, otázky složitých archivních fondů a optimalizací vědecko-informačního aparátu archivu. Těmito věcmi se přispělo k tomu, že se rozvinula archivní teorie, která přispěla k praktické práci pracovníků v archivu, a došlo k uspořádání složitých archivních fondů. Z těchto jednotlivých konferencí se vydávaly sborníky v daném jazyce, kde se konference konala. Sborníky obsahují několik málo prací, které slouží jako základní literatura o problematice výběrů, zpracování a zpřístupňování pramenů k dějinám vědy, vědeckých institucí a osobností.

Další aktivitou archivu byla práce se studenty, kteří se účastnili letních praxí na zámku v Bečvarech. Praxe začaly v roce 1970 a započaly tak dvacetiletou tradici s účelem poskytnout studentům praktické znalosti a naučit je jak pracovat s archivními fondy přímo na

pracovišti a tím také získat zájemce pro práci v archivu. Jedno se o studenty Filozofické fakulty, z počátku byli na této letní praxe jenom 4 a fungovali jako vědecké síly, během sedmdesátých let a počátkem let osmdesátých se jejich počet zvýšil na 6 a praxe na třítydenní a potom pro větší zájem byly zavedeny dva termíny. Této letní praxe se účastnila i ředitelka Národního Archivu PhDr. Eva Drašárová Csc. (Tuto informaci poskytl bývalý pracovník Archivu České akademie věd pan PhDr. Jindřich Schwippel).

V archivu dále docházelo k nárůstu přijímaných archiválií a nastaly otázky, kam ukládat další archivní materiál. Prostory se podařilo rozšířit o další dvě místnosti v Colloredo-Mansfeldském paláci a s adaptačními pracemi na zámku v Bečvarech byla větší možnost ukládat zde větší archivní fondy a uskutečnit přejímky i z některých pracovišť z Československé akademie věd. Po rekonstrukci zámku v roce 1974 byla kapacita na uložení archiválií asi kolem 3000 běžných metrů.¹⁰³ Dne 17. 10. 1974 vydala česká národní rada zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, který ustanovil, že se Ústřední archiv Československé akademie věd se zařadí do kategorie archivu zvláštního významu podle § 24, který je zařazen do archivní sítě.¹⁰⁴ Po úmrtí ředitele Ústředního archivu Československé akademie věd Václava Vaněčka v roce 1985 byl jmenován jeho zástupce Luboš Nový. Po jeho nástupu se začala měnit pracoviště a archiv získal po dlouhé přestávce znovu statut vědeckého pracoviště. Začal se klást důraz na vylepšení kvalifikační struktury pracoviště, docházelo ke studijním pobytům, interních aspiranturám, posílení vědeckých pracovníků a snížení jejich věkového průměru.

V roce 1985 zanikly archivní zprávy a místo nich se začaly vydávat v roce 1986 Práce z dějin ČSAV, které se začaly vydávat ve třech řadách (A – původní studie v českém jazyce, B – edice, inventáře, monografie, C – cizojazyčné původní studie). V roce 1989 se zvýšil počet na pracovníků na 29 a archiv získal další prostory v přízemí v Colloredo-Mansfeldském paláci a v suterénu na kolejiích Vysoké školy chemicko-technologické v Praze 4. Jakmile však nabyly Ústřední archiv Československé akademie věd nových prostorů, přišel o své prostory v Thunovské ulici a další rekonstrukce na zámku v Bečvarech neproběhla. V roce 1990 odešel z místa ředitele Ústředního archivu Československé akademie věd Luboš Nový a po něm nastoupil v roce 1990 do čela ředitele Zdeněk Šolle. V tomto roce se začal hodnotit další vývoj Akademie věd, z ekonomických důvodů se musel snížit počet pracovníků, v pronajatých prostorech došlo k zvýšení nájemného a archiv musel opustit dosavadní

---

¹⁰³ PODANÝ, Václav – SCHWIPPEL, Jindřich. Předchůdci archivu Akademie věd České republiky. In *Práce z dějin Akademie věd*. Praha, 1997, str. 248-257. ISSN 1211-1813.

¹⁰⁴ Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb. ze 17. října 1974 o archivnictví, § 24. Sbirka zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října 1974. částka: 18.

Colloredo-Mansfeldský palác.¹⁰⁵ V tomto roce se v Ústředním archivu Československé akademie věd rozrostla knihovna na 80 000 svazků a archiv získal první počítač, který zásadně ovlivnil způsob práce. S počítačem se dostavil jednodušší postup práce ve vydávání archivních svazků a databázi archiválií pomocí databázových programů.

V roce 1991 odešel z čela archivu ředitel Zdeněk Šolle a po něm nastoupila Alena Míšková, která tam setrvala do roku 1994. Po ní nastoupil v roce 1995 do čela ředitel Antonín Kostlán, za jeho vedení došlo v roce 1992 k následnému stěhování a opuštění Bečvarského zámku, který se musel z restitučních důvodů vrátit. Nové pracoviště s depozitáři s kapacitou asi 2 500 běžných metrů se nacházelo v Praze 8 Bohnicích v ulici V Zámčích a další ukládací a manipulační prostory v Praze 8 Holešovičkách. Studovna archivu se přesunula do centra Prahy v Husově ulici č. p. 4 a v budově Akademie věd v ulici na Národní třídě sídlí její detašované pracoviště. Nově se otevřela pracoviště v Brně s depozitářem ve Studenci. V tomto roce se k archivu přiřadilo vědecko-pedagogické pracoviště akademie a Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a byl obnoven Slovanský ústav, který se stal organizačně součástí archivu, ale spolupracoval s ním jen okrajově.¹⁰⁶ Podle novely archivního zákona č. 343/1992 Sb., o archivnictví, nedošlo v Archivu Akademie věd ČR k žádné změně, z tohoto zákona nadále vyplývá povinnost archivu shromažďovat archiválie z činnosti orgánů a organizací. Dále je podle tohoto zákona archiv povinen řídit se směrnicemi ministerstva vnitra jako archiv zvláštního významu.¹⁰⁷ Vydaným zákonem české národní č. 283/1992 Sb., o Akademii věd České republiky z 6. 5. 1992 došlo ke změně názvu z Československé akademie věd na Akademii věd České republiky, což však začalo platit až dne 31. 12. 1992, s tím také souvisí přejmenování na Archiv Akademie věd České republiky s platností od 1. 1. 1993.¹⁰⁸ Do nově vzniklého archivu se začaly přebírat písemné registry z 21 ústavů, které se zrušily vydáním nového zákona počátkem roku 1993.

V roce 1998 došlo k otržení Slovanského ústavu od Archivu Akademie věd a tím se ústav osamostatnil. V roce 1999 vyšla ročenka *Práce z dějin Akademie řada B*, ve které uvádí celkový počet 483 fondů a 10 sbírek. Ročenka dále uvádí, že se archiv řadí do starších

---

¹⁰⁵ PODANÝ, Václav – SCHWIPPEL, Jindřich. Předchůdci archivu Akademie věd České republiky. In *Práce z dějin Akademie věd*. Praha, 1997, str. 257-258. ISSN 1211-1813.

¹⁰⁶ BARVÍKOVÁ, Hana – JANDEROVÁ, Helena – PODANÝ, Václav. Fondy a sbírky Archivu Akademie věd České republiky. In *Práce z dějin Akademie věd*. Praha, 1999, sv. 13, str 14-16. ISBN 80-902-4643-5. ISSN 1211-1813.

¹⁰⁷ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna 1992 o archivnictví, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví §24. Sbíрка zákonů České Slovenské Federativní Republiky vydaná dne 30. června 1992. částka: 72.

¹⁰⁸ Zákon České národní rady č. 283/1992 Sb., ze dne 6. května 1992 o Akademii věd České republiky. Sbíрка zákonů České slovenské Federativní republiky vydaná dne 15. června 1992. částka: 59.

vědeckých institucí ještě před vznikem Československé akademie věd s celkem 37 fondy, dále že byl přiřazen další oddíl vědeckých společností a národní komiteta spojená s Československou akademií věd a s dalšími 446 fondy. V roce 2000 prošel archiv dalšími organizačními změnami. Jednalo se spíše o práci archivářů a historiků, kteří pracovali s dějinami a s jejími vědeckými osobnostmi. Avšak s tímto je spojeno i oddělení fondů vědeckých institucí. Z rozhodnutí ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy byl archivu udělen grant na rozvoj a ustanovení Výzkumného centra dějin vědy pro společné pracoviště Archivu akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy (s Ústavem dějin a Archivu Univerzity Karlovy), tento grant získal ředitel Antonín Kostlán k roku 2001 a pomohl tak ke sloučení Akademie věd České republiky s Ústavem soudobých dějin. Tyto k sobě připojené instituce se pak zabývaly zpracováním a výzkumem pramenů k dějinám věd. Jejich práce se věnovala archivní a historické práci s jistými časovými horizonty. Tato sloučená oddělení garantovala periodickou řadu „Práce z Archivu Akademie věd České republiky“ již dříve vydanou pod názvem navazovalo „Práce z Dějin Akademie věd.“ Tento grant trval od roku 2000 do roku 2005. V roce 2001 odešel z čela archivu ředitel Antonín Kostlán, místo něho byl dočasně ředitelem Václav Podaný a po něm potom nastoupila ředitelka Ludmila Sulitková.

Přínosem posledních let byla také práce s počítačovým programem Paradox, který byl podobný programu Microsoft Access, který se používal na tvorbu archivních inventářů.¹⁰⁹ V roce 2002 archiv postihly povodně. Byly zaplaveny archivní a knihovní depozitáře a některé kanceláře v lokalitě V Zámčích. Pracovníci se snažili zachránit archiválie a knihy, ale příliš se to nedařilo. Díky velkému úsilí pracovníků i dobrovolníků byly všechny poničené dokumenty ošetřeny a následně zmrazeny. Některé následky byly dlouho patrné, ale díky usilovné práci se podařilo poškozené archiválie vytržít, usušit a restaurovat. Pomoci archivu se dostalo i z Německa. Archivu pomohl i Národní archiv, který usušil a dezinfikoval některé poničené archiválie. Z důvodu zaplavených prostor a jejich vysoušení se nepoškozené a opravené archiválie zatím skladovaly ve Státním oblastním archivu v Praze a ve Slovanském ústavu Akademie věd České republiky, které poskytly potřebné prostory. Opravené knihy se zatím skladovaly ve vytvořeném středisku v objektu knihovny Akademie věd v Jenštejně. Po této události se začalo uvažovat o novém přestěhování do jiné budovy na místo, kde nehrozí další záplavy. Roku 2003 se rozhodlo pořídit nový objekt, který bude sloužit pro archivní účely. Prostory v lokalitě V Zámčích se úplně opustily a nové sídlo archivu se dnes nachází v ulici Gabčíkova na Praze 3 Kobylisích, kde se v roce 2005 otevřela nová budova, která splňovala

---

¹⁰⁹ Firma Bach systems, s. r. o., založena v roce 1994, se zabývá tvorbou a vedením komplexní spisové a archivní služby, zpracování historických fondů a sbírek v archivech a muzeích.

patříčné parametry pro potřeby archivu. Nacházejí se zde nové depozitáře, badatelna, kanceláře a další sklady v budově Prométhea. V tomto roce odchází z čela Archivu Akademie věd Ludmila Sulítková a po ní nastupuje nová ředitelka Alena Míšková, která upravila strukturu archivu Akademie věd České republiky tím, že vytvořila dvě archivní oddělení: první bylo právní, které se zabývalo osobními a institucionálními fondy do roku 1952 a druhé se zabývalo osobními institucionálními fondy po roce 1952. Knihovna zůstávala v Jenštejně, pouze byly převezeny dokumenty, které byly nejčastěji používány.

Od 1. 1. 2006 se Archiv Akademie věd České republiky sloučil s Masarykovým ústavem a tím se přejmenoval na Masarykův ústav a Archiv Akademie České republiky. V čele stanul Ivan Šedivý. Archiv eviduje celkem 3 666,55 běžných metrů archiválií, z toho 541 zabírají archivní fondy, 25 sbírek a 55 svazků knih. Co se týče zpracovanosti archivních souborů, stále je nezpracováno 71,69 %. 20,59 % z celkového počtu fondů je inventarizováno. Celkem archiv obsahuje 312 archivních pomůcek, z toho je 170 inventářů: 11 sdružených a skupinových, 42 dílčích, 82 prozatímních inventárních seznamů, 6 katalogů a 1 průvodce.¹¹⁰ Podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, byl Archiv Akademie věd České republiky přejmenován z archivu zvláštního významu na specializovaný archiv a musel projít příslušnou akreditací, kterou získal 16. 8. 2007 a díky ní může stále ukládat a poskytovat nahlížení archiválií, povinně spolupracuje s Národním archivem nebo s příslušnými oblastními archivy, musí jim předkládat příslušné dokumenty ke kontrole a musí plnit odborné povinnosti uložené zřizovatelem. Dokumentaci vede archiv spolu se státními archivy.¹¹¹

Fondy a sbírky Archivu Akademie věd České republiky

V roce 1962, kdy vyšly první publikace o fondech Archivu Československé akademie věd, se evidovalo 48 fondů a sbírek. O jedenáct let později se evidovalo 140 fondů a sbírek. V roce 1973 archiv obsahoval již 188 fondů a sbírek. V publikaci *Práce z dějin Akademie v řadě B* jsou vydány fondy České akademie věd umění, fond Jaroslava Heyrovského, dokumenty týkající se členů České akademie věd umění, prameny o pobytu ruské a ukrajinské emigrace v prvorepublikovém Československu a edice dokumentů z jednání z 2. Sjezdu českých a moravských historiků v roce 1947. Patří sem také články v 5 svazcích z řady A, které se zabývají vývojem českých vědeckých institucí. Celkem je zachyceno 3 210 běžných metrů archivního

---

¹¹⁰ Informace o dějinách Akademie věd ČR. In: BARVÍKOVÁ, Hana a Václav PODANÝ. *Informace o dějinách Akademie věd ČR* [online]. 2012 [cit. 2013-12-26]. Dostupné z: <http://www.mua.cas.cz/images/aav-dejiny.pdf>.

¹¹¹ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51, § 52. Sběrka zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září 2004. částka: 173.

materiálu, který se skládá ze 494 popisů rozdělených dle svého původu. Archivních fondů bylo spočteno 483 a dělí se na 251 fondů institucí, 232 fondů osobních a 10 sbírek. Z knihovnických fondů jde celkem o 305 popisů.¹¹²

Archiv uchovává fond Akademického vědce Otty Wichterleho, který obsahuje jeho osobní doklady, imatrikulační list z Českého vysokého učení technického, vysvědčení o prospěchu, 1. a 2. státní zkoušku a diplom doktora technických věd z let 1931–1936. Z dokumentů lékařské Fakulty obsahuje osvědčení o zápisu a cvičeních v anatomickém ústavu z let 1936–1937. Z osobních dokladů jsou archivovány tyto: zproštění branné moci (1935), řidičský průkaz (1934), křestní a oddací list (1943), domovský list z Prostějova (1942) a protektorátní příslušnost (1943). K jeho vědecké práci jsou zahrnuty: Volba akademikem (1955), udělení titulu DrSc. chemických věd (1955), řád práce 1966, Státní cena za hydrofilní gel (1967), doklad o pozici profesora na ČVUT 1967, zahraniční členství v Americal Chemical Society (1976), zlatá plaketa Heyrovského (1978), označení „zasloužilý vynálezce“ (1983), dokument o spojení vědy a školství (1992), titul Dr.h.c. Polytechnic University New York USA (1991) a DrSc. University of Illinois USA 1991. Dále je archivována jeho soukromá korespondence: Odmítnutí členství ve Svazu se spolupráci s Němci 1940, přednášky o nylonu v Brně 1944 a zahraniční korespondence: pozvání na různá symposia týkající se optických čoček z let 1989–1994.

Fond dále obsahuje dokumenty týkající se Československé akademie věd, jako je přihláška do konkurzu na místo ředitele Československé akademie věd (1970), zákazy cest do zahraničí, vyloučení z komise pro udílení cen, přihlášky vynálezu čoček z let 1977–1978 a spisy o optice a aplikaci čoček (1979). Mezi další fondy v Archivu Akademie věd České republiky patří například fond Jaroslava Heyrovského a Bedřicha Hrozného.

Archiv ČVUT

Archiv ČVUT byl založen dne 1. 8. 1962 a vznikl na základě dohody mezi ministerstvem školství a archivní správou. Hned po svém založení byl ustanoven podle dřívější vyhlášky § 11 č. 29/1954 Sb., o archivnictví, archivem zvláštního významu a byl součástí jednotného státního fondu podle § 3.¹¹³ Archiv měl dohlížet na skartační řízení a spisovou službu všech fakult. Byl ustanoven jako odborné pracoviště jako organizační složka oddělení rektorátu.

---

¹¹² BARVÍKOVÁ, Hana – JANDEROVÁ, Helena – PODANÝ Václav. Fondy a sbírky Archivu Akademie věd České republiky. In *Práce z dějin Akademie věd*. Praha, 1999, sv. 13, str. 14-17. ISBN 80-902-4643-5. ISSN 1211-1813.

¹¹³ Vládní nařízení č. 29/1954 sb. ze dne 7. května 1954, o archivnictví, § 3, § 11. Sbírk zákonů Republiky Československé. Vydána dne 9. června 1954. částka: 17.

Archiv ČVUT sídlil od roku 1963 v ulici Na Florenci na Praze 1, kde mu rektorát zajistil prostory. Byla tam badatelna a kanceláře pracovníků archivu v čele s Václavem Lomičem. V průběhu let 1963–1965 začalo systematické budování archivu a začaly se do něj soustřeďovat a evidovat důležité písemnosti, které se zachovaly z jednotlivých fakult a dalších složek Českého vysokého učení technického. Postupné zvyšování agendy si vyžadovalo další pracovní sílu a archiv dostal sekretářku, která měla na starost příruční knihovnu. V roce 1964 archiv rozvinul svoji činnost tím, že byl ministerstvem školství a kultury a kolegiem vedení ČVUT označen jako vědecko-výzkumné místo, s čímž se pojilo, že mohl plnit některé pedagogické činnosti podle potřeby ČVUT. Postupně se začala budovat kartotéka učitelů ČVUT z české a bývalé německé techniky. Archiv měl za úkol vyřizovat v rámci celého ČVUT studijní dotazy, vydávat opisy studijních dokladů jak pro samotné badatele, ale i pro potřebu institucí. V tomto roce se začalo uvažovat o nastěhování do nových prostor v Husově ulici, protože s přibývajícím písemnou agendou začal archiv trpět nedostatkem prostorů a také se v této oblasti plánovalo vybudovat metro. Pokusy o přestěhování však nebyly uskutečněny a archiv zůstal na svém místě.¹¹⁴

V roce 1970 byl archiv posílen o jednu dokumentátorku a administrativní sílu v jedné osobě a o další archivářku, přesný počet pracovních sil však není znám.¹¹⁵ Dne 17. 10. 1974 vydala Česká národní rada zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, tento zákon zařadil archiv ČVUT do sítě archivů zvláštního významu podle §24.¹¹⁶ Zajímavostí je, že se archiv ČVUT jako pracoviště podílel na spoluvytváření toho zákona, dosavadní vedoucí byl totiž požádán, aby se jako odborný expert účastnil projednávání zákona s Českou národní radou. Dalším jeho úspěchem je dobrá spolupráce s Archivem Univerzity Karlovy, s Ústředním archivem Akademie věd a Archivem Národního muzea.¹¹⁷ V roce 1978 byl pro ukládání dalších archiválií zakoupen objekt mimo pro Prahu. V roce 1979 došlo k přestěhování Archivu ČVUT do Husovy ulice, kde získal větší prostory a lepší zázemí pro ukládání archiválií. Koncem sedmdesátých let 20. století musel ze zdravotních důvodů odejít někdejší vedoucí Václav Lomič. Počátkem osmdesátých let měl Archiv ČVUT 5 pracovníků, kteří zajišťovali služby v badatelně, poskytovali služby pro fyzické a právnické osoby a zajišťovali příjem dokumentů a následnou skar-

---

¹¹⁴ LOMIČ, Václav. Deset let práce Archivu ČVUT a činnosti Komise pro dějiny Českého vysokého učení technického. In *Práce ČVUT v Praze*. Praha, 1974, str. 47-52.

¹¹⁵ TAYERLOVÁ, Magdaléna. Univerzitní historie na 1570 bm archiválií. In *Pražská technika: časopis Českého vysokého učení technického v Praze*. Praha, 2012, č. 5, str. 28. ISSN 1213-5348.

¹¹⁶ Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb. ze 17. října. 1974 o archivnictví, § 24. Sbirka zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října. 1974. částka: 18.

¹¹⁷ LOMIČ, Václav. Deset let práce Archivu ČVUT a činnosti Komise pro dějiny Českého vysokého učení technického. In *Práce ČVUT v Praze*. Praha, 1974, str. 52.

taci.¹¹⁸ V roce 1981 byl archiv ze statutu ČVUT a § 9 zákona č. 39/1980 Sb., o vysokých školách, ustanoven jako vědecko-výzkumné pracoviště pro oblast spisové služby.¹¹⁹ Po ustanovení měl archiv zajišťovat tyto činnosti: shromažďovat obrazové, zvukové a písemné materiály a literaturu k dějinám ČVUT, dále měl řídit spisovou službu, postarat se o ochranu písemností a jejich vyřazování, musel zabezpečit ochranu archiválií a jejich evidenci, aby mohly sloužit k vědeckým účelům, pro potřebu ČVUT a veřejnosti. Stálou povinností zůstává vydávat náhradní doklady o studiu a dalších, výpisy a opisy archiválií.

Postupem času dochází k členění archivu na úseky: úsek fondů, který má na starosti shromažďování a zpracovávání archivních fondů z činnosti ČVUT, úsek, který se zabývá shromažďováním a zpracováváním písemných pozůstalostí osob a provádí výzkum představitelů jednotlivých vědních oborů pro vývoj ČVUT, úsek soudobé dokumentace, který zachycuje obrazové, písemné a zvukové materiály k dějinám ČVUT a je zpřístupněn pro praktické využití a pak je zde úsek pro metodické řízení spisové služby, který se stará o řízení práce spisoven, kontroluje a eviduje přírůstky a pracuje na skartačních řízeních v jednotlivých součástech ČVUT.¹²⁰ V roce 1985 došlo k rozhodnutí k rekonstrukci budovy Praze v Dejvicích, ale archiv se tam přestěhoval až v letech 1988–1989. Začátkem devadesátých let 20. století narůstal počet badatelů zajímajících se o genealogické účely, ale hlavně probíhalo rehabilitační řízení (v letech 1990–1992) a odškodnění studentů, kteří byli protiprávně vyloučeni. V polovině devadesátých let 20. století byl archiv zapojen do mimořádné propagace ČVUT. S přibývajícím počtem badatelů, kteří nahlíželi do archiválií, se začalo s mikrofilmováním archiválií. Postupovalo se však pomalu a opatrně, tyto materiály by se mohly rychle zničit, a proto se pořizují jejich uživatelské kopie, které jsou pak předkládány badatelům. Od roku 1999 začal archiv ČVUT s digitalizací nejhroženějších archiválií. K tomuto účelu slouží bezdotykový skener ve formátu A10, který může skenovat projektovou dokumentaci nebo vázané svazky velkých formátů. V roce 2004 začala postupná elektronická katalogizace knihovny. S možností elektronizace chce archiv zajistit trvalé uložení dokumentů v digitální podobě a tím se zabránit případné trvalé ztrátě, která hrozí s půjčováním originálů. Tento krok je vize do budoucna jak využít nové technologie a bezpečně zajišťovat informace.¹²¹

---

¹¹⁸TAYERLOVÁ, Magdaléna. *Univerzitní historie na 1570 bm archiválií*. In *Pražská technika: časopis Českého vysokého učení technického v Praze*. Praha, 2012, č. 5, str. 28. ISSN 1213-5348.

¹¹⁹ Zákon Federálního shromáždění Československé socialistické republiky č. 39/1980 Sb. z 10. dubna 1980 o Vysokých školách, §9. Sbírká zákonů Československé socialistické republiky vydaná dne 18. dubna 1980. částka: 11.

¹²⁰ Archiv ČVUT 1962-1987. Organizační řád Českého vysokého učení technického jeho Archivu. 1987, str.4–5.

¹²¹TAYERLOVÁ, Magdaléna. *Univerzitní historie na 1570 bm archiválií*. In *Pražská technika: časopis Českého vysokého učení technického v Praze*. Praha, 2012, č. 5, str. 29. ISSN 1213-5348.

Archiv ČVUT a archivní legislativa

Podle novely archivního zákona č. 343/1992 Sb., se v archivu ČVUT neprojeví žádné výrazné změny a archiv měl pořád stejné povinnosti shromažďovat archiválie z činnosti orgánů a organizací a řídit se směrnicemi ministerstva vnitra jako archiv zvláštního významu.¹²²

Podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, byl archiv ČVUT přejmenován z archivu zvláštního významu na specializovaný archiv a musel získat akreditaci, aby mohl být zařazen do archivní sítě. Akreditaci získal dne 18. 12. 2008. Archiv spolupracuje s Národním Archivem nebo s příslušnými oblastními archivy a je povinen předkládat jim na vyžádání příslušné dokumenty ke kontrole. Dále se archiv stará o ukládání archiválií z činností jeho zřizovatele nebo právních předchůdců a je povinen plnit odborné povinnosti uložené zřizovatelem. Dokumentaci vede archiv spolu se státními archivy.¹²³

Fondy Archivu ČVUT

V archivu se nachází obsáhlý fond vysokých škol a fakult ČVUT, v němž jsou obsaženy písemnosti z jednotlivých složek, které jsou součástí ČVUT, ale jsou v nich uloženy také dokumenty fakult zrušených nebo osamostatněných. Nejstarší písemná památka pochází z konce 18. století a jedná se o rukopis návrhu Františka Josefa Gerstnera na zřízení polytechniky, dále projev Karla Martince na zemském sněmu z roku 1802, aby se zřídil nový institut a potom ještě slavnostní projev Františka Josefa Gerstnera a vyhlášení založení polytechniky z roku 1806. Nacházejí se zde matriky zapsaných studentů vedeny od roku 1830, studijní programy všech přihlášených oborů, které jsou dobře zachovány a prameny, které jsou využívány pro studium dějin ČVUT – mezi ně patří zápisy z jednání profesorských sborů a pozdější jednání akademického senátu, který převzal rozhodující funkci.

Dalšími archiváliemi jsou osobní fondy významných pedagogů, kteří působili na ČVUT. Jedná se o rukopisy z připravovaných přednášek Ing. Františka Kloknera, který byl zakladatel a přednosta zkušebního ústavu pro konstrukce stavebním hmot. Dále je zde fond Františka Běhounka, profesora fakulty fyzikálně-jaderné inženýrské, v jeho fondu se nacházejí písemnosti o jeho účasti na polárních výpravách v letech 1926 a 1928, a z jeho stáže v letech 1920–1921 v radiologickém ústavu Marie Curie v Paříži. Archiv ČVUT obsahuje i sbírky obrazových dokumentů, jedná se o fotografie, filmy, pozitivy, negativy, tiskové zprávy a zvukové

---

¹²² Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna 1992 o archivnictví, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví §24. Sbírká zákonů Československé federativní republiky vydaná dne 30. června 1992. částka: 72.

¹²³ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června. 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51, § 52. Sbírká zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září. 2004. částka: 173.

nahrávky obsahující nahrávky vzpomínek významných osobností a převzaté záznamy rozhlasových pořadů. Eviduje se a uchovává veškerá sbírka insignií, taláry a udělená vyznamenání. Archiv obsahuje zároveň archiválie bývalých studentských spolků a současného studentského Spolku posluchačů architektury. Archiv převzal archiválie z bývalé zrušené Německé vysoké školy technické v Praze a České matice technické.¹²⁴

Archiv České televize

Archiv vznikl až po oddělení Československá televize od Československého rozhlasu. V roce 1962 rozhodl ústřední ředitel Československé televize, že náměstkovi, který má na starosti správu a ekonomiku, budou přiděleny archivy a dokumentace rozdělené na filmový archiv, obrazový archiv, archiv programových textů, zvukový archiv, vnitropodnikový archiv, studijní knihovna a dokumentace. Avšak k úplnému založení Archivu České televize došlo až v roce 1965.¹²⁵ Hned po svém vzniku byl formálně chápán jako archiv zvláštního významu podle § 11 č. 29/1954 Sb., o archivnictví, a je součástí jednotného státního fondu podle § 3. Podle § 2 ukládá vyhláška institucím zajišťovat, zabezpečovat a starat se o archivní materiál a tutéž funkci plnil i Archiv České televize.¹²⁶ Podle ustanovení ministerstva vnitra musí archiv plnit odborné archivní úkoly a ředitel archivu musí zajistit řádný provoz z hlediska zájmu této organizace a zabezpečit ochranu archiválií.¹²⁷ Archiv se původně nacházel v Zahradním městě na Praze 10, ale během šedesátých a sedmdesátých let docházelo k soustavnému stěhování jak samotného archivu, tak i archivních fondů. Další místo, kde se archiv nacházel je například v ulici Minská v Praze Vršovicích, archivní fondy byly dále rozmístěny ve vojenském objektu Pařezí u Cerhonic a na dalším místě je zámeček v Církvicích, sál hostince v Dolních Počernicích a v evangelickém kostele v obci Kšely. Samotný archiv se stěhoval do Lhoty u Kamenných Žihrovic, do mlýna u Hrádku u Vlašimi a nakonec na Kavčí Hory v Praze 4.¹²⁸

Archiv byl rozdělen na úseky: filmový archiv, který zpřístupňuje všechny filmové materiály (zpravodajské filmy politického a dětského vysílání), archiv programových textů, který shromažďuje a zpřístupňuje všechny texty, aby se zachovaly každého vysílacího dne (odvysílané scénáře a scénáře odvysílaných filmů, denní vysílací plány), zvukový archiv,

---

¹²⁴ TAYERLOVÁ, Magdaléna. *Archiv ČVUT, popis činnosti*, strojopis, b. d. str.1–2.

¹²⁵ *Historie Archivu České Televize* [online]. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/archiv-a-programove-fondy-ct/historie/>

¹²⁶ Vládní nařízení č. 29/1954 sb. ze dne 7. května 1954, o archivnictví, §2,§3,§11. Sbírka zákonů Republiky československé. Vydána dne 9. 6. 1954. částka: 17.

¹²⁷ Archiv Programové fondy ČT.Spisový archiv sign. inf, karton 54, inv. č. 234.

¹²⁸ *Historie Archivu České televize* [online]. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/archiv-a-programove-fondy-ct/historie/>, Archiv Programové fondy ČT.Spisový archiv sign. inf, karton 54, inv. č. 234.

který zpracovává a zpřístupňuje veškeré magnetofonové pásky (provozní pomocné gramodesky a veškerý notový materiál).¹²⁹

Dne 17. 10. 1974 vydala česká národní rada zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, tímto zákonem se přiřadil Archiv Československé televize k archivům zvláštního významu podle § 24, a včlenil se do archivní sítě.¹³⁰ Zároveň byl archiv pojmenován jako Ústřední archiv programových fondů České televize.¹³¹ Fondy vytvořené Československou televizí jsou trvale uloženy v jejím archivu a podléhají jednotnému archivnímu fondu ČSSR, ale zákon se zároveň vztahuje i na detašované pracoviště a depozitáře i na mimopražské útvary programových fondů televizních studií, protože ústřední archiv programových fondů České televize provádí v těchto místech metodické a koordinační řízení a eviduje hospodaření materiálů. Útvary nacházející se mimo Prahu jsou řízeny příslušným ředitelstvím. Ústřední archiv programových fondů České televize vykonává funkci jako hlavní koordinační resortní středisko pro všechna místa, kde se schromažďují a zpracovávají všechny dokumenty z činnosti České televize. Již zmíněná oddělení archivu se zařadila jako specializované složky, do nichž se soustřeďují archiválie podle jejich specifčnosti a zároveň jsou tyto útvary součástí Ústředního archivu programových fondů České televize. Dále sem patří ještě další střediska, jako jsou: informační, publikační, účelová a ostatní pracoviště a jejich referáty. Dochází k rozdělování na centralizovanou správu archiválií, která slouží k využívání pro vědecké a badatelské účely. Archiv využívá decentralizovanou správu programových fondů, která slouží k programovým řízením a tím přispívá k řízení činnosti v televizním studiu. Toto pověření správou archiválií a programových fondů má na starosti Ústřední archiv Československé televize, který má na starosti shromažďovat dokumenty ze všech míst, kde Česká televize působí.¹³²

V roce 1983 došlo v archivu k dalším organizačním změnám. Vedle již zmíněných specializovaných složek byl vytvořen nový útvar: samostatné oddělení pro počítačové zpracovávání programových fondů. Takto měl archiv spolupracovat s výrobními útvary a tím přispívat uskutečňováním reprízových programů a tvorbou nových pořadů. Dalším jeho úkolem bylo soustřeďovat, evidovat, katalogizovat a uchovávat materiály programových fondů vzniklých z činnosti Československé televize nebo získaných ze zahraničních televizí a dalších organizací, archiválie vzniklé ze správní, technické a administrativní činnosti Československé tele-

---

¹²⁹ Archiv Programové fondy ČT. Spisový archiv, organizační směrnice APF 1966, sign. inf, karton 167, inv. č. 1007.

¹³⁰ Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb. ze 17. října 1974 o archivnictví, §24. Sbírká zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října 1974. částka: 18.

¹³¹ CHAROUS, Vít. Československá televize a její archiv. In *Archivní časopis* 34. Praha, 1983, č. 2, str. 88. ISSN 0004-0398.

¹³² Archiv Programové fondy ČT. Spisový archiv, řád ČST 1975, sign. inf., karton č. 57, inv. č. 257.

vize a starat se i o archiválie zvláštní povahy, které vznikly z programové tvorby. Zároveň musel dohlížet na předarchivní péči pomocí poradenství a metodické pomoci. Vznikem nového oddělení „samostatné oddělení pro počítačové zpracování programových fondů“ mající na starosti zpracování informací programových fondů a archivních materiálů, se vytváří podmínky k tomu, aby byly veškeré informace zpracovávány v počítačové formě a tím se postupně napojovalo na automatizovaný informační systém.

Během osmdesátých let 20. století byla v archivu vybudovaná ústřední spisovna, která měla na starosti písemné materiály ze všech útvarů Československé televize. Po skartační lhůtě, která je 3 roky, se všechny archiválie dávají do kartonů, na něž se píše čísla přejímek a archiv je eviduje v knihách přejímek. Po skartačním řízení je 90 % písemností zničeno ve sběrně surovin. Na základě pravidel organizační struktury je činnost vedoucího Ústředního archivu metodicky řízena archivní správou ministerstva vnitra ČSSR. Co se týče archivní práce, je archiv v součinnosti s útvary Československé televize, od nichž přejímá vše, co se do archivu dostává. Příkazy, které dostává, se týkají přebírání autorských děl od redakcí a pořádání výstav archivních sbírek.¹³³

K roku 1983 měl Ústřední archiv Československé televize ve fondech uloženou korespondenci se stranickými a vládními orgány, s významnými osobnostmi z kulturního a společenského světa, dále zápisy z porad vedení, plány z rozvoje vysílání a výstavby, roční ideologické a tematické plány, rozhodnutí a příkazy ústředních ředitelů například rozhodnutí o jednotné organizaci televizního studia Praha z roku 1957, organizační řady jednotlivých studií mimo Prahu a zároveň je zde uložen zákon Československé televizi a její status. Uložena je zde také úřední korespondence mezi Československou televizí a výzkumným ústavem pro rozhlas a televizi. V archivu se dále nachází sbírkové oddělení pro trojrozměrné dokumenty, jedná se o loutky, které používají televizní výtvarníci nebo jsou používány k výstavám. Další sbírku tvoří televizní diapozitivy, které se používaly v letech 1953 - 1961 na obrazovce jako titulky a sloužily k vyplnění přestávek. Dále je zde sbírka návrhů scén, dekorací a kostýmu z padesátých a z šedesátých let 20. století. Nakonec je zde sbírka razítek a typářů užívaných televizními útvary. Problém se vyskytl s uchováváním scénářů, které byly na nekvalitním papíře a musely se pořizovat jejich mikrosnímky a s autorskými právy loutek, za které chtěl autor či jeho dědicové peněžní částku. Archiv se také potýkal s problémy s nevhodnými skladovacími prostory pro audiovizuální archiválie, které se všechny prozatím ukládaly ve spisovnách.¹³⁴ Od počátku devadesátých let 20. století se zvyšovala využitelnost informačních technologií

---

¹³³ Archiv Programové fondy ČT. Spisový archiv, analýza ÚAPF 1983, sign. inf, karton č. 56, inv. č. 245.

¹³⁴ CHAROUS, Vít. Československá televize a její archiv. In *Archivní časopis* 34. Praha, 1983, č. 2, str. 88–90. ISSN 0004-0398.

a začalo se požívat počítačové databáze ISIS, Archiv RZ a do současnosti archiv využívá program PROVYS a Ardome.

Podle novely archivního zákona č. 343/1992 Sb., nedošlo v archivu Československé televize k žádné změně a stálou povinností zůstávalo shromažďovat archiválie z činnosti orgánů a organizací. Podle tohoto zákona je archiv povinen řídit se směrnicemi ministerstva vnitra jako archiv zvláštního významu.¹³⁵ Všechny archiválie, které byly uloženy v detašovaných depozitářích (jedná především o spisový materiál a brněnské filmové pásy) byly všechny převezeny a uloženy na Kavčích Horách. Během povodní v roce 1997 došlo v Ostravě v Přívoze k poškození filmových archiválií uložených v depozitáři, které se následně převezly do skladovacích prostor na Kavčích Horách.¹³⁶ Podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, byl archiv programových fondů České televize přejmenován z archivu zvláštního významu na specializovaný archiv a musel získat akreditaci, kterou obdržel dne 7. 4. 2008, tím se zařadil do archivní sítě a jeho povinností je spolupracovat s Národním Archivem nebo s příslušnými oblastními archivy a předkládat jim příslušné dokumenty ke kontrole, ukládat archiválie z činností jeho zřizovatele, nebo právních předchůdců a plnit odborné povinnosti uložené zřizovatelem. Dokumentaci vede archiv spolu se státními archivy.¹³⁷

Od vzniku archivu byl v pozici vedoucího Jan Zavřel, a od poloviny šedesátých let 20. století Bohumil Kut. V roce 1974, když se archiv přejmenoval na Ústřední Archiv Programových fondů Československé televize, byl ústředním ředitelem jmenován Karel Kohout, který byl zároveň bývalým ústředním ředitelem Československé televize v letech 1953–1968. V letech 1983–1985 byl ředitelem Jan Šumavský. Od roku 1985 do roku 1990 byl v ředitelské pozici Jan Valter a po něm nastoupil v roce 1990 Vít Charous. Od 1. 6. 2013 je ředitelkou Archivu Programových fondů Irena Blažková-Wintrová, která je zároveň manažerkou digitalizace.¹³⁸

V roce 2005 začala Česká Televize uvažovat o digitalizaci svých archiválií a programových fondů, jelikož většina televizních stanic v Evropě už to tak zařízené měla. Ještě před rozběhnutím projektu byly již zpravodajské relace zaznamenávány na bezpásková media. V roce 2007 vyhrála výběrové řízení firma Ness. Než se začalo digitalizovat, byl vytvořen tým, který

---

¹³⁵ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna 1992 o archivnictví, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví §24. Sbirka zákonů České Slovenské Federativní Republiky vydaná dne 30. června 1992. částka: 72.

¹³⁶ *Historie Archivu České Televize* [online]. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/archiv-a-programove-fondy-ct/historie/>

¹³⁷ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51, § 52. Sbirka zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září. 2004. částka: 173.

¹³⁸ *Historie Archivu České Televize* [online]. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/archiv-a-programove-fondy-ct/historie/>

začal zpracovávat podklady k analýze a potřebám archivu, a patřičné dokumenty, kterými se bude řídit. Digitalizace začala audiovizuálními záznamy, kterých je nejvíce a tvoří největší částí fondu. Dále byly digitalizovány: zvukové záznamy, papírové dokumenty, fotografie, scénické návrhy, partitury a loutky. Audiovizuální záznamy, které se začaly postupně digitalizovat, se dělí na dva typy nosičů: telemagnetické a filmové o rozměrech 35 a 16 mm s rozlišením na barevné, černobílé, pozitivy a negativy. V archivu je z let 1953–2008 uloženo celkem 220 000 hodin záznamů.

Během tohoto převedení telemagnetických záznamů do datové podoby dochází také k revizi a doplnění metadat, které se k záznamům vztahují. Záznamy obsahují různé druhy položek, jako jsou například: obsah a technická stránka záznamů, autoři, využití záznamu ve vysílání či diváckou spokojenost. Tato metadata byla doplňována, ale při digitalizaci jsou aktualizovaná. Během převodu do datové podoby se eviduje, kdy a jaké archiválie jsou převedeny. Postupná digitalizace se bude nyní věnovat nejohroženějším záznamům, které jsou uloženy na nekvalitních a nestabilních nosičích z let 1980–1991. Po nich se budou převádět zpravodajské fondy, které jsou naopak dobře a kvalitně uloženy. Samotná digitalizační pracoviště se nachází v Praze, Brně a v Ostravě. Digitalizační pracoviště v Praze má tři místnosti, kde se pracuje ve dvousměnném procesu. Zbývající pracoviště v Brně a Ostravě budou mít každé jednu místnost, kde si budou metadata zpracovávat sami. Digitalizované archiválie budou nadále uloženy, sloužit jako náhradní kopie a budou se ukládat v jiných místech, pro případ nějaké katastrofy. Vytvořený digitalizovaný archiv bude mít svoji kopii pod názvem „Dual-site“. Výsledkem celého projektu je přínos pro badatele z řad vědců, žurnalistů, ale i studentů studujících na FAMU. Samotný digitální katalog bude obsahovat textový metadatový popis záznamu, klíčové snímky a vlastní audiovizuální podobu.¹³⁹

V současné době má archiv České televize na starosti správu audiovizuálních záznamů a zároveň se stará o jejich technickou přípravu a distribuci na záznamová, stříhací, digitalizační a vysílací pracoviště. Dále eviduje starší audiovizuální pořady a zvukové snímky, které přebírá a poskytuje služby ve formě rešerší například: režisérům, scénáristům, dramaturgům i badatelům, kteří archiv navštěvují.

Archiv Senátu PČR

Archiv Senátu Parlamentu České republiky vznikl v roce 1996 spolu s Kanceláří Senátu v době přípravy voleb do obnovené horní komory Parlamentu České republiky. V tomto roce,

---

¹³⁹ CHAROUS, Vít. Počátky digitalizace v Archivu České Televize. In *Archivní časopis* 59. Praha, 2009, č. 1, str. 52–55. ISSN 0004-0398.

kdy vznikla kancelář, fungoval archiv pod názvem Oddělení archivu Senátu. V době vzniku měl archiv čtyři pracovníky, David Kraus byl z nich vybrán jako vedoucí. Podle novelizace archivního zákona č. 343/1992 Sb., o archivnictví byl archiv označen archivem zvláštního významu.¹⁴⁰ Plánovalo se propojení Archivu Poslanecké sněmovny a Archivu Senátu, ale spojením by byla narušena nezávislost Senátu na Poslanecké sněmovně a tak se od nápadu upustilo. V roce 1998 byly přijaty organizační změny, které ale souvisely se snížením počtu zaměstnanců ze čtyř na dva a do čela vedení Archivu Senátu České republiky nastoupila Jiřina Prokopová. Pracovníci Archivu Senátu a Kanceláře Senátu se stali řadovými členy Organizačního odboru a vedoucí Jiřina Prokopová byla pověřena rozhodováním ve věcech týkajících se Archivu Senátu. Podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, byl Archiv Senátu přejmenován z archivu zvláštního významu na specializovaný archiv, aby mohl být zařazen do archivní sítě.

Archiv spolupracuje s Národním Archivem nebo s příslušnými oblastními archivy a předkládá jim příslušné dokumenty ke kontrole. Dále ukládá archiválie z činností jeho zřizovatele nebo právních předchůdce, musí plnit povinnosti, které mu ukládá jeho zřizovatel a vede dokumentaci spolu se státními archivy.¹⁴¹ Po udělení akreditace se stal Archiv Senátu specializovaným akreditovaným archivem. V roce 2008 nastoupila do čela vedení Alexandra Blodigová, roku 2013 odešla a na její místo nastoupila Jitka Horská, která v této pozici setrvává dodnes. Pracovníci v archivu jsou nyní dva a ti pracují podle platného organizačního řádu Kanceláře Senátu a kromě práce archivářů mají na starost koordinační služby na plenárních schůzích Senátu.¹⁴²

Fondy Archivu Senátu PČR

Archiv Senátu PČR nepřevzal do svého působení archivní fond prvorepublikového Senátu fyzicky, ale začal se podílet finančně na jeho digitalizaci a zveřejnění těsnopiseckých zápisů z prvorepublikových jednání. Dnes má 278 bm archiválií, které se člení do tří archivních fondů: Senát PČR, Senát PČR dokumentace a fond Senát-Kancelář Senátu. Archiv věnuje pozornost nově vznikajícím dokumentům, jejich zpracování a následnému ukládání. Vzhledem k tomu, že byl vzniklý archiv v archivní struktuře považován za archiv zvláštního významu, mohl se zavést systém dvojího přebírání dokumentů. Archiv přebírá vytipované dokumenty

---

¹⁴⁰ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna 1992 o archivnictví, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví §24. Sbírká zákonů České Slovenské Federativní Republiky vydaná dne 30. června 1992. částka: 72.

¹⁴¹ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51 §52. Sbírká zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září. Praha, 2004. částka: 173.

¹⁴² Fond: Senát PČR, orgán: organizační výbor, 34. schůze (ze dne 24. 1. 2006) organizační řád (Neuspořádaný fond).

mimoskartačního řízení. Tyto dokumenty jsou nosičem důležitých informací, a proto jejich skartační řízení trvají nejnižší možnou dobu, jsou tedy odevzdávány téměř okamžitě po jejich vyhotovení, nejpozději do dvou měsíců. Jedná se o písemnosti nebo dokumenty vzniklé z činnosti Senátu - tvoří je především originály návrhů zákonů nebo další dokumenty zaslané od vlády a Poslanecké sněmovny či od Evropské unie. Stejný postup platí v případě dokumentů, které vznikly z veřejných slyšení Senátu a v souvislosti se zákonodárnou iniciativou, které se vybírají za dokumenty s trvalou hodnotou. Všechny předávky zajišťují pověřeni zaměstnanci organizačního výboru. Dokumenty z činnosti orgánu Senátu, výborů a komisí předávají jejich tajemníci v mimoskartačním řízení. Samotné předání se vyjadřuje v souhrnném protokolu o mimoskartačním řízení, které vypracovávají archiváři na základě podkladů, které jsou tvořeny seznamy jednotlivých seznamů na konci funkčního období.

Ostatní dokumenty, které vznikly z činnosti jednotlivých výborů a komisí a z oddělení Kanceláře Senátu se ukládají do samostatných specializovaných spisoven, odkud jsou dokumenty po skončení nastavených skartačních lhůt převedeny do skartačního řízení a až po té je archiv převezme do své péče. Jedná se především o návrhy zákonů a jiných materiálů určených k projednání Senátu či informací, které jsou adresovány a doručovány předsedovi Senátu. Ostatní dokumenty se týkají registratury sekretariátu předsedy Senátu, které dokumentují i další povinnosti spojené s touto funkcí, a které podávají přehled o zahraničních stycích, přijetí významných politiků a státních činitelů předsedou senátu a o zahraničních pracovních cestách.¹⁴³

---

¹⁴³ BLODIGOVÁ, Alexandra – NOŽIČKA, Josef. Archiv senátu České republiky, Inventář fondu Parlamentu České republiky – 1. funkční období 18. 12. 1996–16. 12. 1998. Praha, 2012, str. 5–7.

Závěr

Během svého bádání a poznávání jsem zjistil, že specializované archivy uchovávají velice zajímavé archivní sbírky. Specializované archivy byly nejprve jen místy ukládání archiválií, v průběhu svého vývoje však plnily více funkcí, sloužily k vědeckým účelům a postupně se přibližovaly i k laické veřejnosti. Cílem práce bylo zachytit vznik jednotlivých archivů a ukázat, že tyto instituce mají svůj historický vývoj. Ve své práci jsem uvedl nejstarší archivy ze 14. století a později archivy z 19. a 20. století. Archivy ze 14. a 19. století a archivy, které vznikly před vládní vyhláškou z roku 1954, se řídily vlastní vnitřní organizací. Po vládním nařízení o archivnictví se je podařilo vsunout do kategorie „archivy zvláštního významu“ a do povědomí ministerstva vnitra. K tomu u některých archivů dále přibývaly menší vyhlášky týkající se přímo konkrétních archivů. Zákonem z roku 1974 a jeho novelizací z roku 1992 se vymezilo přesné určení archivů zvláštního významu a jejich místo v archivní síti. Zákon z roku 2004 vymezuje, jak musely archivy pracovat, aby mohly oficiálně fungovat. Předchozí vyhláška a zákony z let 1954, 1974 a 1992 jsem uváděl pouze za účelem vymezení těchto archivů. V samotné práci jsem tuto vyhlášku a další zákony uváděl pod jedno, abych poukázal na jednotné postavení archivů. Vedle archivní legislativy jsem používal i další zákony, které souvisely přímo s konkrétním archivem. V některých příkladech jsem do práce uvedl informace, které mi sdělili pracovníci archivu (pan PhDr. Jindřich Schwippel, pan Mgr. Tomáš Lachman, pan Karel Sieber). Do své práce jsem použil literaturu, na které jsem stavěl.

Ve své práci jsem chtěl ukázat, že specializované archivy mají velký význam v archivní síti. Cílem této práce nebylo vyjmenovat všechny specializované archivy, ale jen některé, které mě zaujaly. Chtěl jsem také poukázat, že v nich je dobré perspektivní místo pro archiválie a vytyčit, že patří do skupin dalších archivů. Po mých návštěvách v archivech mohu sám říci, že všechny velice dobře fungují. Doufám, že do budoucna se v některých archivech zlepší personální podmínky, archivy budou moci veřejnosti poskytovat širší služby a budou pak předmětem většího zájmu. Sám jsem se v archivech setkal s mnoha zajímavými informacemi a práce mě velice bavila.

Prameny

Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Rakouskem podepsaná v Sant Germain en Laye dne 10. září 1919, publikovaná pod č. 507/1921 Sb. z. a n. částka: 93, 192, 195.

Dekret prezidenta československé republiky Edvarda Beneše ze dne 18. října 1945, o zrušení německé university v Praze č.122/1945 Sb., částka: 53.

Dekret prezidenta československé republiky Edvarda Beneše ze dne 18.října. 1945 o zrušení německých vysokých škol technických v Praze a v Brně č. 123/1945 Sb., částka: 53.

Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., ze dne 7. května 1954 o archivnictví, § 2,§ 3, § 11. Sbírka zákonů Republiky československé. Vydána dne 9.června 1954. částka: 17.

Výpůjční řád vydaný pro Literární archiv, schválený ministerstvem kultury ze dne 28. června 1954, pod číslem 39363/54.

Vyhláška ministerstva vnitra o archivech hospodářských a rozpočtových organizací č. 153/1956 Sb., ze dne 13. července. 1956 o dohodě s prezidentem Československé akademie věd a s ministrem školství a kultury. částka: 77.

Upravené směrnice ministerstva školství a kultury z 16. července 1958. Pro Archiv Univerzity Karlovy (č. j. 11.834/1957).

Zákon české národní rady č. 97/1974 Sb., ze 17. října 1974 o archivnictví, §24. Sbírka zákonů Československé Socialistické republiky vydaná dne 30. října 1974. částka: 18.

Zákon Federálního shromáždění Československé socialistické republiky č. 39/1980 sb., z 10. dubna 1980 o Vysokých školách. Sbírka zákonů Československé socialistické republiky vydaná dne 18. dubna 1980. částka: 11.

Zákon České národní rady č. 241/1992 Sb., ze dne 14. dubna 1992 o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj České kinematografie. Sbírka zákonů Československé federativní republiky vydaná dne 1. července 1992. částka: 49.

Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna 1992 o archivnictví, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví §24. Sbírka zákonů Československé federativní republiky vydaná dne 30. června 1992 částka: 72.

Zákon České národní rady č. 283/1992 Sb., ze dne 6. května 1992 o Akademii věd České republiky. Sbírka zákonů Československé federativní republiky vydaná dne 15. června 1992. částka: 59.

Vydané směrnice ministerstva kultury pro Národní Filmový Archiv č. 31/1992 Sb., ze dne 1. července 1992.

Zákon č. 273/1993 Sb., ze dne 11. listopadu 1993, o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná 11. listopadu 1993. částka: 68.

Zákon č. 121/2000 Sb., ze dne 7. dubna 2000, o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná 1. prosince 2000. částka: 36.

Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů § 51 §52. Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná dne 23. září 2004. částka: 173.

Zákona č. 496/2012 Sb., ze dne 31. prosince 2012, o audiovizuálních dílech, podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizu). Sbírka zákonů Parlamentu České republiky vydaná 1. ledna 2013. částka 186.

Vydané rozhodnutí Ministerstva kultury č. 2 ze dne 14. března 2013. Zřízení Národního Filmového Archivu jako příspěvková organizace pod číslem jednacím: MK 13526/2013 OMA.

Archivní fondy

Archiv Ministerstva zahraničních věcí, generální sekretariát 1921–1939, karton 1.

Archiv Ministerstva zahraničních věcí, generální sekretariát 1945, karton 7.

Archiv Ministerstva zahraničních věcí, generální sekretariát 1945, karton 8.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, fond Ústředního archivu ČSAV, kar. 4, inv. č. 20.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, fond Ústředního archivu ČSAV, kar. 4, inv. č. 22.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, fond Ústředního archivu ČSAV, kar. 4, inv. č. 20.

Archiv Programové fondy ČT. Spisový archiv sign. inf, kar. 54, inv. č. 234.

Archiv Programové fondy ČT. Spisový archiv, organizační směrnice APF 1966, sign. inf, kar. 167, inv. č. 1007.

Archiv Programové fondy ČT. Spisový archiv, řád ČST 1975, sign. inf, kart. č. 57, inv. č. 257.

Archiv Programové fondy ČT. Spisový archiv, analýza ÚAPF 1983, sign. inf, kart. č. 56, inv. č. 245.

Literatura

Archiv ČVUT 1962–1987. *Organizační řád Českého vysokého učení technického jeho Archivu*, 1987.

BABIČKA, Václav. Legislativní úprava archivnictví – východiska a cíle. In *Archivní časopis* 54. Praha, Praha, 2004, č. 1. ISSN 0004-0398.

BARVÍKOVÁ, Hana – JANDEROVÁ, Helena – PODANÝ, Václav. Fondy a sbírky Archivu Akademie věd České republiky. *Práce z dějin Akademie věd*, Praha, 1999, sv. 13. ISBN 80-902-4643-5. ISSN 1211-1813.

BLODIGOVÁ, Alexandra – NOŽIČKA, Josef. Archiv senátu České republiky, Inventář fondu Parlamentu České republiky - 1 funkční období 18. 12. 1996–16. 12. 1998. Praha, 2012.

BOHÁČ, Antonín. *Zpráva o činnosti Literárního archivu Památníku národního písemnictví*, Sborník Památníku Národního písemnictví č. 10, Praha, 1975.

ĎURČANSKÝ, Marek - CAJTHAML, Pavel. Předarchivní péče v Archivu Univerzity Karlovy v minulosti a v současnosti. In *Paginae Historiae*. Praha, 2012 č. 20/2. ISBN 978-80-86712-72-7. ISSN 1211-9768.

ĎURČANSKÝ, Marek. Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy a archivní spolupráce. *13. celostátní konference archivářů České republiky: české archivy a zahraniční inspirace: Brno, 4. až 6. května 2000 : sborník příspěvků*. Praha, 2010. ISBN 978-80-86712-77-2.

ĎURČANSKÝ, Marek – CAJTHAML, Pavel. Specifika specializovaných archivů v oblasti zpřístupňování archivního materiálu - zkušenosti z praxe Ústavu dějin a archivu Univerzity Karlovy. *14. celostátní konference archivářů České republiky: archivy zpřístupněné a otevřené?: současné trendy ve zpřístupňování archiválií: Františkovy Lázně, 26. až 28. dubna 2011: sborník příspěvků*. Praha, 2012. ISBN 978-80-86712-99-4.

Fond: Senát PČR, orgán organizačního výboru, 34. schůze (ze dne 24. 1. 2006) Organizační řád (Neuspořádaný fond).

ČECHURA, Jaroslav. Archiv Národního muzea. *Průvodce po fondech*. Praha, 1998.

- CHALUPA, Aleš. Archiv Národního muzea v jubilejním roce. In *Archivní časopis 18*. Praha, 1968.
- CHALUPA, Aleš – ČECHURA, Jaroslav. Archiv Národního Muzea – Nástin vývoje. ed. *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. Praha, 1998. ISBN 80-7036-043-7.
- CHAROUS, Vít. Československá televize a její archiv. In *Archivní časopis 34*. Praha, 1983, č. 2. ISSN 0004-0398.
- CHAROUS, Vít. Počátky digitalizace v Archivu České Televize. In *Archivní časopis 59*. Praha, 2009, č. 1. ISSN 0004-0398.
- CHARVÁT, Jaroslav. Archiv Národního muzea. *Národní muzeum 1818-1948*. Praha, 1949.
- KUČERA, Karel - TRUC, Miroslav. *Archiv Univerzity Karlovy: Průvodce po Archivních Fondech*. Praha, 1961.
- LOMIČ, Václav. Deset let práce Archivu ČVUT a činnosti Komise pro dějiny Českého vysokého učení technického. In *Práce ČVUT v Praze*. Praha, 1974.
- LOUŽIL, Jaromír. Literární archiv Památníku národního písemnictví. In *Archivní časopis 1968*.
- MACUROVÁ, Naděžda. Záznamy času: ze sbírky Památníku národního písemnictví v Praze. In *Památník národního písemnictví*. Praha, 2003. ISBN 80-850-8562-3.
- Národní filmový archiv, Československý filmový ústav 1983.
- Národní filmový archiv. Organizace Filmového archivnictví. sign. II-6276.
- Národní filmový archiv. Zpráva o činnosti působení Národního filmového archivu z 1992–2002, sign. II-7020/2002.
- OPĚLA, Vladimír. Národní filmový archiv. Filmový Přehled. Praha, 1993, č. 11. ISSN 0015-1645.
- OPĚLA, Vladimír. Národní Filmový Archiv. In *Iluminace 10*. Praha, 1998, č. 3. ISSN 0862-397X.
- OPĚLA, Vladimír. *Československý filmový ústav*. Praha, 1980. signatura 27 276.
- PODANÝ, Václav – SCHWIPPEL, Jindřich. Předchůdci archivu Akademie věd České republiky. In *Práce z dějiny Akademie věd*. Praha, 1997. ISSN 1211-1813.
- PULEC, Jiří. Archivy Zvláštního významu. In *Archivní časopis 56*. Praha, 2006, č. 2. ISSN 0004-039.

SCHWIPPEL, Jindřich. Archivy Zvláštního Významu v ČSSR. In *Archivní zprávy ČSAV řada A*. Praha, 1975, č. 7.

SÝKORA, Vojtěch – GÖRNER, Josef – OREL, Právní úprava archivnictví v ČSR: Výklad zákona o archivnictví a k němu vydaných prováděcích předpisů. Jaroslav. In *Sborník archivních prací* 28. Praha, 1978, č. 1. ISSN 0036-5246.

SVATOŠ, Martin – WAGNER, Jan: Z historie literárního archivu Památníku národního písemnictví. Průvodce po fondech literárního archivu Památníku Národního Písemnictví 26. Praha, 1993, sv. 1.

ŠVEHLA, Karel. Literární archiv, *Knihovna Národního muzea*. Praha, 1960.

TAYERLOVÁ, Magdaléna, Univerzitní historie na 1570 bm archiválií. In *Pražská technika: časopis Českého vysokého učení technického v Praze*. Praha, 2012, č. 5. ISSN 1213-5348.

TAYERLOVÁ, Magdaléna. *Archiv ČVUT, popis činností, strojopis*, b. d.

VÁCHA, Zdeněk. Specializované archivy a jejich zkušenosti se stávající archivní legislativou. In *Práce z dějin Akademie věd*. Praha, 2011, č. 1. ISSN 1803-9448

VANĚČEK, Václav. Současné uspořádání a činnost Ústředního archivu Československé akademie věd. In *Archivní zprávy ČSAV*. Praha, 1974, č. 6.

Internet

[HTTP://WWW.MZV.CZ/JNP/CZ/O_MINISTERSTVU/ORGANIZACNI_STRUKTURA/UTVARY_MZV/SPECIALIZOVANY_ARCHIV_MZV/FONDY_ARCHIVU/INDEX_1.HTML](http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_1.html). *Archiv Ministerstva Zahraničních věcí* [online]. 29. 3. 2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_1.html

[HTTP://WWW.MZV.CZ/JNP/CZ/O_MINISTERSTVU/ORGANIZACNI_STRUKTURA/UTVARY_MZV/SPECIALIZOVANY_ARCHIV_MZV/FONDY_ARCHIVU/INDEX_4.HTML](http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_4.html). *Archiv ministerstva zahraničních věcí* [online]. 23. 3. 2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_4.html

Archiv ministerstva zahraničních věcí. *Archiv ministerstva zahraničních věcí* [online]. 15. 4. 2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_2.html

Archiv ministerstva zahraničních věcí. *Archiv Ministerstva zahraničních věcí* [online].

15. 4. 2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_6.html

Archiv ministerstva zahraničních věcí. *Archiv ministerstva zahraničních věcí* [online].

15. 4. 2010 [cit. 2013-11-08]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_3.html

Informace o dějinách Akademie věd ČR. In: BARVÍKOVÁ, Hana a Václav PODANÝ.

INFORMACE O DĚJINÁCH Akademie věd ČR [online]. 2012 [cit. 2013-12-26]. Dostupné z:

<http://www.mua.cas.cz/images/aav-dejiny.pdf>

Literární archiv národního písemnictví. *Http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-literarnim-archivu/* [online]. 2013 [cit. 2013-11-23]. Dostupné z:

<http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-literarnim-archivu/>

Historie Archivu České televize [online]. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/archiv-a-programove-fondy-ct/historie/>

Historie Archivu České televize [online]. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/archiv-a-programove-fondy-ct/historie/>, Archiv Programové fondy

Resumé

During my research I found out that specialized archives kept very interesting archival collections. At first, specialized archives were used only as repositories for records; later on, as their functions developed and differentiated, the archives served for scientific purposes, and, gradually, started to open to general public, too. The aim of my thesis was to chronicle the emergence of particular archives and to show historical development of these institutions. In my work, I documented several archives dating back to the 14th century and, also, archives from the 19th and 20th century. Each of those archives established before the government decree on archives of 1954, i. e. the 14th and 19th century ones, used to have its own internal system of keeping and organizing archival documents.

After the government decree, these institutions were successfully included into the category "archives of special importance", and the National Ministry of Interior thus became aware of them. For some archives, other specific decrees were issued, too. Archive Act of 1974, as amended (1992) precisely defined archives of special importance and their position within the archive network. Archive Act of 2004 defines functions and scope of activities of archives. I referred to the previous decree and acts dated 1954, 1974 and 1992 respectively only with a view to define the archives. Earlier in my work, I referred to them as joint legislation to emphasize an equal position of all archives. In addition to the aforementioned generally applicable archival legislation, I also referred to provisions applicable only to particular archives.

In my work, I used oral information I had received from archives staff (PhDr. Jindřich Schwippel, Mgr. Tomáš Lachman, Mr. Karel Sieber). Other sources of information included specialized literature and archival collections. In my thesis, I wanted to point out that specialized archives form a legitimate part of the archives network. The aim of my thesis was not to list all the specialized archives but only a few selected ones. I also wanted to show that not only national but also specialized archives represent a suitable place for archival records. As I visited the archives personally, I can say that they all work very well. I hope that in future, staffing conditions will improve in the archives; and, also, that the archives will be able to provide a wider range of services to the public, and will thus become a subject of greater interest for experts. Personally, I have learned lots of interesting things from and about the archives; and I enjoyed my work immensely.

Přílohy

BOHEMEN
MÄHREN
SILESIE
MORAVIA

Polit. Bezirk: PROSSNITZ
Polit. okres: PROSTĚJOV

HEIMATSCHHEIN, DOMOVSKÝ LIST,

mit welchem — kterým
VON DER STADT PROSSNITZ
MĚSTO PROSTĚJOV
bestätigt wird, dass — potvrzuje, že

Wichterle Otto

Beschäftigung — zaměstnání: *Invalide - studující Ing. Dr.*
Geburtsjahr — rok narození: *27. 10. 1913, Prossnitz*
Stand — stav: *ledig - nevdaný*

IN DIESER GEMEINDE HEIMATBERECHTIGT
MÁ V TĚTO OBCI PRÁVO DOMOVSKÉ
seit Geburt - od narození
und in der Matrik der Gemeindeangehörigen eingetragen ist.
a je zapsán v matrice obecních příslušníků.

Prossnitz, am *20. 4.* 194*2*
V Prostějově dne

Eigenhändige Unterschrift des Inhabers:
Vlastnoruční podpis majitele domovského listu:

Der Regierungskommissar:
Vládní komisař:
D. Wichterle

Nummer: *933*
Číslo: *933*

Obrázek 1: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, osobní fond Otto Wichterle, Karton 1.

Čís. 2626/1934.

VYSVĚDČENÍ ZPŮSOBILOSTI (OSOBNÍ AUTOMOBILY)

Pan Otto Wichterle, studující
narozen v Prostějově
dne 27. října 1913, podrobil se ve smyslu § 25
nařízení ministerstva vnitra ze dne 28. dubna 1910 (ř. z. čís. 81),
dne 14. července 1934 zkoušce z řízení motorových
vozidel a byl na základě výsledku této zkoušky uznán
**způsobilým ku samostatnému řízení automobilových
vozů osobních s motory výbušnými.**

Při zkoušce použito bylo osobního automobilu 4 - válcového
o výkonu 28 HP značky Wikov.

Na svědectví toho vlastnoruční podpis zkušební komisaře,
jakož i otisk razítka.

V Olomouci dne 14. července 1934

Za okresního hejtmána:

Ing. Wichterle
zkušební komisař

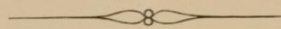
746-35

Obrázek 2: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, osobní fond Otto Wichterle, Karton 1.

Rok studií 1931/32.

Číslo 24.

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE.

Immatrikulační list.

Dan *Otto Wichterle*
rodem z *Prostějova na Moravě*
ještě immatrikulován na českém vysokém učení technickém v Praze jakožto **řádný** posluchač
vysoké školy *chemicko-technologického inženýrství*.

V PRAZE, dne *5. října* 19*31.*

K. K. K.
rektor.

P. P. P.
děkan.

Obrázek 3: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, osobní fond Otto Wichterle, Karton 1.

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE.

VYSOKÁ ŠKOLA CHEMICKO-TECHNOLOGICKÉHO INŽENÝRSTVÍ.

Číslo imatrikulačního listu *27*.

Číslo zkušebního zápisu *4535*.

VYSVĚDČENÍ

O PRVNÍ STÁTNÍ ZKOUŠCE.

Pan *Otto Wichterle*

narozený *27. října 1913* v *Prostějově v zemi Moravskoslezské*

řádný posluchač vysoké školy chemicko-technologického inženýrství, byl imatrikulován na Českém vysokém učení technickém v Praze podle vysvědčení dospělosti *státního gymnasia v Prostějově* ze dne *13. června 1931*.

Do předmětů předepsaných pro první státní zkoušku byl zapsán ve studijních letech *1931/32 a 1932/33 na vysoké škole chemicko-technologického inženýrství v Praze.*

Podle výsledku zkoušek, vypsanych ze zkušebního zápisu na druhé straně, splnil pan kandidát požadavky nařízení bývalého ministerstva kultu a vyučování ze dne 24. března 1912, č. 59 ř. z., a dosvědčuje se mu proto, že při

PRVNÍ STÁTNÍ ZKOUŠCE

vyhověl s vyznamenaním.

V PRAZE dne *31. října 1933.*

Za státní zkušební komisi:

Prof. Ing. J. Kruha
předseda.

Obrázek 4: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, osobní fond Otto Wichterle, Karton 1.

Číslo: 930
Kolek za 8.— Kč.

OPIS.

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA.

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE.

PAN

Ing. Otto Wichterle

z Prostějova na Moravě,

PROKÁZAV DISERTAČNÍ PRACÍ

"N-fenoethyl-3-fenyl-pyrazolon-5-glykosyl-arylaminy a jejich kyanhydridy. Kyselina 5-ketofukonová a methylslezová. Fenoethylfenylhydrazin"

JAKOŽ I PODSTOUPENOU PŘÍSNOU ZKOUŠKOU PODLE PŘEDPISU
SVOU VĚDECKOU ZPŮSOBILOST, NABÝVÁ HODNOSTI

DOKTORA VĚD TECHNICKÝCH

SE VŠEMI PŘÍSLUŠNÝMI PRÁVY, KTEROU MU POD OCHRANOU
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ A JEJÍHO PRESIDENTA

Dr Edvarda Beneše

UDĚLUJE MOCÍ SVÉHO PRÁVA ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ
V PRAZE, JEHOŽ REKTOREM TOHO ČASU JEST

Ph. Dr Findřich Svoboda,

řádný profesor sférické astronomie a základů vyšší matematiky

DÁNO V PRAZE DNE *26. června 1936*

Prof. Ph. Dr Findřich Svoboda,
REKTOR.

Prof. Ing. Dr Václav Kohn,
PODLE ŘÁDU STANOVENÝ PROMOTOR.

Pečet.

Prof. Ing. Dr Jaroslav Milbauer,
DĚKAN VYSOKÉ ŠKOLY
chemicko-technologického inženýrství.

číslo 2943/36.

Opis tento souhlasí doslovně s prvopisem

vyhotovil jej rektorát Českého vysokého učení technického v Praze

dne *26. června 1936.*

Volný,
rektor.

Obrázek 5: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, osobní fond Otto Wichterle, Karton 1.

The American Chemical Society

on the occasion of its

ONE HUNDREDTH ANNIVERSARY

designates

Otto Wichterle

American Chemical Society Centennial Foreign Fellow

in recognition of
distinguished contributions to chemical science.

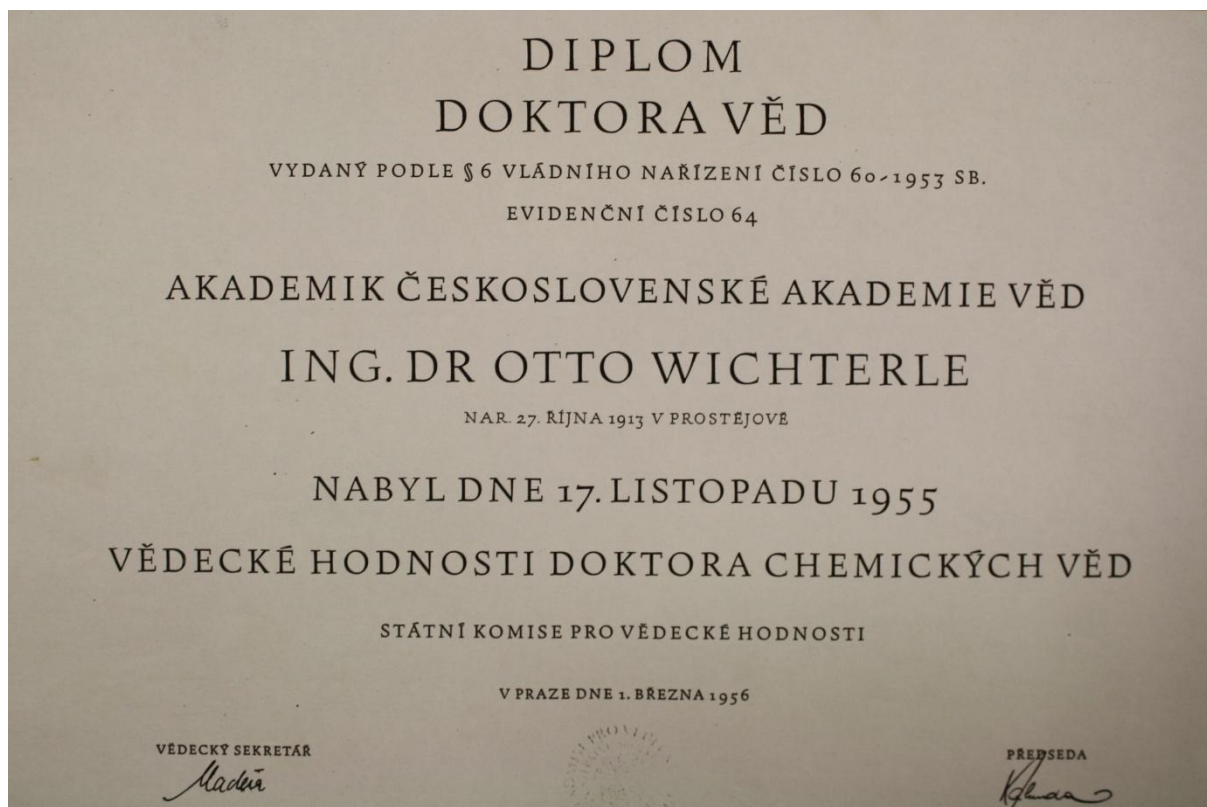
Presented at the Centennial Meeting
of the
American Chemical Society

held in New York City, April 5, 1976

Glenn S. Seaborg
President

Robert W. Cairns
Executive Director

Obrázek 6: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, osobní fond Otto Wichterle, Karton 1.

Obrázek 7: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i, Archiv AV ČR, osobní fond Otto Wichterle, Karton 1.

Československé vyslanectví ve Vídni.
 Odbor pro provedení mírové smlouvy St. Germainské.
 ad zástupce československé republiky v rakouské sekci reparační
 komise ve Vídni.
 obkowitzplatz 2.

jedn. 3020-VI 1921

ovádění soustavné rozluky správních
 múček podle Dražské úmluvy ze dne
 V. 1920.

v. rak. ministerstvo *Zahraničí.*

Seznam spisového materiálu,

terý se zasílá ministerstvu *Zahraničních věcí.* v Praze
 vozem čís.

Odbor (oddělení)	Ročník	Značka konsignace odevzdací	Č. j. zdejšího pípisu, přiž toto konsignace byla ministerstvu zaslána	Běžné číslo balíku	Označení balíku	Váha balíku v kg
Arhiv domací, dvorní a státní			2512-VI-1921	St.u. 1	9 balíků a 2 malé balíčky	23000
"			"	St.u. 2	13 balíků	25500
"			"	4096	22/34 a 00m balíků ústin moravské a slove C. VIII.	34000
"			"	4386	40/44/45/44/45/46 33/34/35/40/81/82	40000
"			"	3270	56/50/61/62/63/64 65/66/67/68/69/71	43000
"			"	4099	64/65/66/67/68/69 70/71/72/73/74/75	42500
"			"	4088	73/74/75/76/77/78 79/80/81/82/83/84 85/86/87/88/89	42500
"			"	K.R. 1	113, 114, 115, 116, 117 118, 119, 120, 121	37500
"			"	K.R. 2	122, 123, 124, 125, 126 127, 128, 129, 130, 131 132, 133, 134, 135, 136	40500
"			"	K.R. 3	137, 138	11000
"			"	K.R. 4	139, 140	12000
<i>úhnanem...</i>						351000

*Spisový materiál shora uvedený byl dne
 24. května 1921 odeslán na komisi pro přejímání
 mí správních pomůček a rakouské rozluky
 spisové v Praze vozem čís. 30327, a tímto
 učiněn byl v příslušných konsignacích odevzdacích
 račnam.*

*Podpis:
 Kovarický
 min. rada*

II 1 (142)

Snáška: AR 1186

Obrazek 8: NA, AR- ÚAMV, kart. 6, inv. č. 10, sign II/1. Ústřední archiv MV, Spisová rozluka Rakousko.